

శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ సేనమః ।
శ్రీమన్మసింహ గురవేనమః ॥

యధార్థ మానవత్వము

గ్రంథకర్త :
కలవకుంట కృష్ణమాచార్య

శార్వరి — శ్రావణము.

1960

వెల: 60 పయాపై నలు.

—: కృతజ్ఞతలు:—

“శ్రీకృష్ణాష్టమి” (వికారి సం॥ ౧౦) శుభదినమున ప్రారంభించినందులకు గ్రంథమును పూర్తిగావించిన శ్రీకృష్ణ పరమాత్మకును, ఈ గ్రంథమును పరిశీలించి, తగిన సలహాలను తమ అభిప్రాయముల నొసంగిన పండితాగ్రగణ్యులకును, సత్కార్యమని గుర్తించి, ప్రోత్సహించి, ఆర్థికంగా సహకరించిన సత్పురుషులకును, మిత్రులకును; ఇక దీనిని ఓపికతో జదివి, సద్గుణముల నెలనెలచుకొనువారికిని; ఇందులో లోపములున్నవి — ముందు ననరించుకొనుటకు— నాకు, నయతో శత్రుయశ్రీయు పెద్దలకును; ఇతోధిక శ్రద్ధచేసింది లోబ్ధుడిని శ్రీమాధవదాసుగారికిని; నేనంతయు కృతజ్ఞుడను.

— గ్రంథకర్త.

ఓమ్

అ బి పా య ము

శ్రీమాన్ కలవకుంట కృష్ణమాచార్యులుగారు వ్రాసిన “యథార్థ మానవత్వము” అన్న గ్రంథమును అక్కడక్కడ చూచితిని. మానవునియొక్క ప్రవర్తనను గురించి బాగుగా తెలిసికొని, చదివి వ్రాసినట్లున్నది. భగవద్గీతలోని శ్లోకములు, కొన్ని భాగవతములోనివి తీసికొని, ఇంచుమించుగా వ్యాఖ్యానము చేయబడినది. మనుస్మృతిలోని కొన్ని విషయములు కూడ ఇందు సమకూర్పబడినవి. కొంతభాగము ప్రస్తుతకాలమునకు యోగ్యముగ వ్యాఖ్యానము చేయబడినట్లు గనిపించుచున్నది. మన పూర్వులందరు నిట్టి సర్వగ్రంథములు వర్ణాశ్రమాచారవ్యవస్థ కనుకూలముగ వ్యాఖ్యానముచేసిరి. ఈ కాలమునందు తద్వ్యవస్థావిరహితమైన మానవత్వ రక్షణమునకు అనుసంధించిమాత్రమే వ్యాఖ్యానము చేయబడుట వాంఛనీయుముగా గనిపించుచున్నది. అహింస, ఊమ, తితిక్ష మొదలైన గుణములున్నవి; ఇవి సంపూర్ణముగ బ్రాహ్మణ గుణములు. ఊత్రియుడు అహింసకు, ఊమకు ప్రాధాన్యమిచ్చినచో శతృసంహారము చేయలేడు. శతృకృత పరాభవమును మన్నించవలయును. సామాన్య వేళలయందు సహింసయు, ఊమయు సర్వమానవులు సవలంబింపవచ్చును. అధికారము కలవాడు లోకవృత్తమునందు వానిసవలంబించినచో లోకవృత్తము చెడిపోవును. ఇట్టి ధర్మములు విశేషధర్మములు. విశేషాచరణముతోకూడినవి. మొత్తముమీద సగటున నాత్మ గుణములందఱకు గావలసినవే. వాని యాచరణము, వేళనుబట్టి,

వాని తొలిక వృత్తినిబట్టి; అందుకొక వర్ణాశ్రమాచార ధర్మ వ్యవస్థ. అందరు సన్నియు చేయుటకు నీలులేదు. అనగా సాధ్యముకాదు. కొందఱు కొన్నిటిని చేయక తప్పదు. ఇది చాల లోతుగా విచారించవలసిన విషయము. స్థూలముగా భావనచేయుచు దానియందు, సూక్ష్మత పట్టించుట ఎంతవఱకు న్యాయమో తెల్యదు. మాంసభాదులు, మాంస వికేతలు, ప్రాణివధనువదలి, సర్వమైన హింసనుచేయు వారు. దానినికూడ రహస్యముగ చేయుటకు వెనుదీయనివారు, సర్వకాలములందు, సర్వదేశములందు నిండియుండురు. వారి హింసావాదులుగా చలామణి యగుదురు. వారికహింసాతత్వమునందు మిక్కిలి ప్రీతి. తత్వమునంద ప్రీతియుండుట న్యాయమే. అదికూడ లేని వారిదృష్ట్యా వీరు మంచివారనియే చెప్పవలయును. ఇట్టివారు బాగుపడుటకు వీలున్నది. ఈ గ్రంథము తాదృశులకొకటకు యోగించును. మన స్వరూపమిట్లున్నది. అని తెలిసికొని వారిట్టి గ్రంథములనుచదివినచో బాగుపడవచ్చును. అంతేకాని, అలోచించబడని సిద్ధాంతములవెంట మందగాబడిపోయినచో మందయెచటికిపోవునో తాను నచటికేపోవును. ఇట్టి విషయములు మందదృష్టితో చదువదగినవికావు. వ్యక్తిదృష్టితో చదువలేగినవి.

ఇట్టి గ్రంథము నేటి కొందఱకు యోగపడునట్లు వ్రాసిన శృష్టమాచార్యులుగారు ప్రశంసార్థులు. గ్రంథ రచన బాగుగనే యున్నది.

కరీంనగరము }
4-7-1960 }

కవినామ్రాట్
(విశ్వనాథ సత్యనారాయణ)

పీఠిక

ఈశ్వర నిర్మిత ప్రపంచమున పశుపక్ష్యాది జంతువులకును, మానవులకును కొంత భేదము, విశిష్టతయును ఉన్నట్లు గ్రహింపులో రాకతప్పదు. వైజ్ఞానికులగు సమదృష్టి గలవారికి మాత్రము సర్వము జ్ఞానాకారముగ నాత్మదర్శనమున్నను, శారీర తారతమ్యముగలదని వారికిని తెలియును. సృష్టికర్తయగు ఈశ్వరుని; సృజ్యమగు ప్రకృతిని; సృష్టివిశిష్టమగు జీవ సమస్తాని, సృష్టివైచిత్ర్య కారణములనుగూర్చి విచారించు హక్కు, యోగ్యత మానవులకు మాత్రము కలదు. అట్టి సృష్టి విజ్ఞానము లభించేనేని మానవుడు ఉత్తమోత్తముడుకాగలడు.

నర్గ (సృష్టి) విభాగమును గుఱించి, భగవద్గీతాప్రకరణములో “క్వాభూతస్త్వం లోకేస్మిన్ దైవ ఆసుర ఏవచ”... దైవము— ఆసురము అని రెండువిధములుగా గీతాచార్యులు విలపించి, దైవాసురనిర్గములో చేరిన ఈ లోకములో ననుటచే :— మానవులు దుర్గుణభూయిష్టులైనచో; ఆసురులు (రాక్షసులు) గా; సుగుణములుగలిగిన దేవులుగా; నగుదురని సూచించియున్నారు. కావున “యథార్థ మానవత్వమ్” సగా దైవీసర్గములో చేరినవారికుండు గుణములు గల్గియుండుట, అదియే మానవుడు కోరదగిన ముఖ్యసంపత్తుగాని, పతనావకాశముగల యా సురత్వముకాదు. దేవాసురుల భావముల మధ్యలోనున్న మానవుడు దైవీభావములు— కావలెననుకొనుట పురుషార్థముకాని, రాక్షసభావములుకావలెననుకొనుట పశ్చాత్తాపమేయగును. ఈ విషయమే మనము చదువనున్న ఈ గ్రంథములోని ముఖ్య విషయము.

ఇక ఈ దైవీసంత్తునకు కావలసిన గుణములు 26. (ఇరువదియారు) వాటి క్రమప్రకారముగూడ అర్థసహిత

ముగనున్నది. దానినిగురించి తెలుపుటకూడ ఇచట అవసరము:-

1. అభయము:- మానవునకు పిరికితనము లేక నిర్భయముగ నుండుట యవసరము. ఇష్టానిష్టములు, చేకూఱుకుండుట- చేకూఱుటవలన కలిగిన భయము" లేకుండుటయని అర్థము. ఇది యుండేనేని మిగతవి తర్వాత గల్గును. కావున నిది మొదటిది.

2. సత్సంశుద్ధి:- రజస్తమోగుణములచే దూషితముగాక మనస్సు శుద్ధముగ నుండుట; పై విధముగ నిర్భయముగలవానికి, రాగ-ద్వేష కారణములగు రజస్తమస్సులంటవుగాన, శుద్ధమనస్సుగలవాడే నిర్భయుడుగా నుండునని తెలంచి, రెండవ గుణముగ నుంచబడినది 3. జ్ఞానయోగ వ్యవస్థితి:-

పై రెండు గుణములుగలవాడు దేహాత్మలను రెంటిని, వేఱుగా తెలిసికొని ఆత్మయందే నిష్ఠగలిగియుండును. 4. దానము:-

ఈవిధముగ నిర్భయుడై, మనశ్శుద్ధిగలిగి, ఆత్మనిష్ఠయు గలవాడు, తన ద్రవ్యమును సత్పాత్రమునను వినియోగించుచు,-

6. యజ్ఞ, 7. స్వాధ్యాయ, 8. తపస్సులను చేయును. ఈ మూడింటికి, ఇంద్రియ నిగ్రహ సూపమగు, 5. దమము

అవసరము గాన విదవ గుణముగ తెల్పుబడినది. ఇప్పటికి మొత్తము ఎనిమిది గుణములు క్రమముక్తములు.

9. ఆర్జవము:- శుద్ధ మనస్సు. వాక్కర్మలును ఏకరూపముగా నుండుట యను ఆర్జవము తర్వాత సిద్ధించును.

10. అహింస:- పై గుణసంపత్తిగలవాడు ఇతరులను పీడించుటకై ప్రియత్నించకుండును. 11. సత్యము:- పరహితముగ యధాదృష్టముగ వలుకుచుండును. (12. అకోపము:-) ఇతరులను

పడించువాడు కానందున, కోరోధమీతనికుండదని “ఆకోరోధ” మనట చేర్చబడినది. (18. త్యాగము) వై యధికారి ఎట్టి త్యాగమునకై నను బూనును. వై గుణముల మూలముగ త్యాగము సంభవించునని, ఈతర్వాత తెల్పబడినది. [14. శాంతము] ఇంద్రియములు చలింపక రాగాదులులేమి; హృదయ శాంతి నుండుననుచు సందర్భానుసారముగ నిది తెల్పబడినది. [15. అవైశుచము] 16 భూతదయ, 17. అలోలుత్వము, 18. మార్దవము, 19. హీన, 20. అచాపలము, 21. తేజస్సు, 22. క్షిమ, 23. ధృతి; 24 శౌచము, 25. అద్రోహము; అనునట్టి తర్వాతి గుణములు; తనను గురించియు; ఇతరులను గురించియు, చక్కని వివేకము కలిగియుండుటచే; సంభవించునని, యథాకర్మముగ తెల్పబడినవి. ఇక చివరిది, 26. నాతి మానితా:— ఇది యహంకారము లేకుండుట, యని అర్థము. మానవుడు తన యధార్థస్వరూపమగు, అహంకార త్యాగము చేయుటకు; వై నజెప్పిన 26 గుణములు ఉండక తప్పదని, క్రమముగ నిట్లు ఒకటికితర్వాత నొకటి చేర్చబడినవి.

ప్రకృతి తత్త్వములు 24 విధములు. 25వ వాడు జీవుడు. 26వ వాడు ఈశ్వరుడు. కావున సదేసంఖ్యతో నిట్టి గుణములు 26 జెప్పబడినవి. ఈ మొత్తము గుణములుగలవాడు- యధార్థ మానవుడు [దేవతలుల్కుడే] అగును. ఇదియే దైవీసంపత్తి వై భవము.

వై విధముగనున్న “యధార్థ మానవత్వము”ను గూర్చి ఎండితులకన్న పామరులకెక్కువ యర్హమగునటుల శ్రీ కలవకుంట; కృష్ణమాచార్యులుగారు చక్కగా వివరించి వ్రాసినారు. సద్గుణములను, అందరు సేర్పుకొనవలెనను పరసమ్మధి

భావనతో, విపులముగ, సులభముగ నుండునట్లు శ్రమజేసి, యనుభవముతో, సాధారణశైలిలో తెల్పగల్గినారు.

కాని దోషములుగల్గిన ఆసురుల [రాక్షసుల] గుణస్థితులను వర్ణన చేయలేదు. అది యనసరమని, భావించి, నేనిచట పొందుపఱచుచున్నాను. ఎందుకనిన; అట్టి సితినికూడ తెల్పినచో “యథార్థ మానవులు” కాదగినవారు, ఆసురత్వమునకు దూరముగనుండుటకు, దైవప్రార్థన పూర్వకముగ ప్రయత్నించగల్గుదురేమో! సర్వము దైవాధీనము.

ఆసురులు - [రాక్షసులు] :—

వైదిక ధర్మములగు ప్రవృత్తి-నివృత్తులు, శౌచాచారములు ఆసురులకుండవు. సత్కర్మేదో తెల్పజాలదు. జగత్తు బ్రహ్మాత్మకము కాదని, ఈశ్వరుడనువాడు లేడని, పరస్పర; కామోద్రేకాలపల్లనే జగత్తు కల్గినదని వాదింతురు. ఉదృష్టితో, దేహతిరిక్తైత్య విజ్ఞానములేక, అల్పబుద్ధులై, ఉగ్రమైన పనులతో జగత్తును నశింపజేయు నుద్యమింతురు.

వీరికుండు ముఖ్య గుణములు :—

ఇతరులయపేక్షలేక నేనే, - చేయుదునను అహంకారము; అన్నిటిని సాధించుట కన్నివిధముల గుణసామర్థ్యములు గలిగి యున్న బలమును; నాయంతవాడు లేడను దర్పము; నాకంతయు లభించగలదను కామము, ఎవరు నాకు హానిగల్గింతురో వారిని జంపుదునను క్రోధము, ఇవి యాసురగుణములు.

ఇక వీరి భవిష్యత్తు :-

భగవంతుని ద్వేషించుచున్న కూర్మలైన, నరాధములగు పాపులకు, సంసారములో [చావు-పుట్టుకలలో] తిరుగుటయు, భగవద్వ్యతిరీక్తములగు జన్మముల వెత్తుచుండుటజరిగి, కూర్మబుద్ధులుగ నే యుంచబడుదురు. ఇట్లు పుట్టుచు-చచ్చుచు మంచి స్థితిని పొందక నీచాతినీచములైన జన్మలను పొందుచు; తిరిగి, తిరిగి మంచి జ్ఞానము కలుగునంతటి “యాత్మశుద్ధి” గల్గువరకు బాధింపబడుదురు. ఒక ద్రివపదార్థము మంచినముగ పరిణమించువరకు, కళపెళ నుడుకవలయునుగదా!!

కావున నీ రెంటిస్థితులను గుర్తించి, భగవత్కృపకు పాతులు కాగోరువాడు; పూర్వజన్మ సంస్కారముగల్గి శాస్త్రవిశ్వాసము, పెద్దలయెడ భక్తి, మాతా-పితాచార్య దేవులయందు కృతజ్ఞతయు, పాప-పుణ్యములందు భయము చేత, పశ్చాత్తాపముజొందిన సాత్వికులు; ఈ ఆచార్యులవారి కృషిని, సార్థకత నొందించుటకు, చక్కగా జదివి, అనుష్ఠాన మననములనుజేసి, ఇతోధికముగ నిట్టి సాత్విక సముదాయము నకు ప్రబోధించి; దైవీసంపన్నుల గుంపును పెంపుజేసికొని; రాక్షసవర్గము తగ్గునట్లు భగవంతుని ప్రార్థించి, భూభారమును తగ్గింతురని యాశించుచు సెలవు తీసికొనుచున్నాను.

కరీంనగరము
శార్వరి, జ్యేష్ఠ బి. ౧౧
జేది 19-6-1960

ఇట్లు
బుధజన విధేయుడు;
కందాడై; రంగాచార్యులు,
వేదాంత శిరోమణి; విద్వాన్.

ఓమ్

విజ్ఞప్తి

మానవుని ప్రాముఖ్యము ఎట్టిది ?

శ్లో॥ ఆహారనిద్రా భయమైదునాని
సామాన్యమేతత్పశుభిర్నరాణాం ।
“ధర్మోహి”తేషా మధికోవిశేషః ।
ధర్మేనసీనాః పశుభిస్సమానాః ॥

“ఆహారము, నిద్ర, భయము, [స్త్రీ-పురుష] సంభా-
గము మొదలగునవి పశువులకు, మనుష్యులకు సమానముగ
నున్నవి. మనుష్యులలో ధర్మము (లేక వివేకము) ఒకటే
విశేషముగనున్నది. పశుత్వము- మరియు మనుష్యత్వములలో
నున్న విశేషతను తెలుపు వివేకము (జ్ఞానము) ఉన్నప్పుడే
“మనుష్యుల”నుటకు వీలుండును. ధర్మవిహీనులు [వివేకము
లేనివారు] పశువులు. కావున మనుష్యుడన్న ధర్మవర్త-
నుడు కావలెను. ధర్మమనగా :—

శ్లో॥ అహింసాసత్యమస్తేయం, శౌచమింద్రియనిగ్రహః ।
ఏతం సామాజికం ధర్మం, చాతుర్వర్ణ్యే బ్రవీన్మనుః ॥
[మనుస్మృతి- 10-63]

అహింస, సత్యము, దొంగిలించకుండుట, సదాచారము,
ఇంద్రియ నిగ్రహము ఇవి అన్నివర్ణములవారికి సంక్షిప్త
ధర్మములు. వీనిని ఆచరించుటవల్ల పవిత్రులగుదురని మనువు
చెప్పియున్నాడు.

అట్లు ప్రవర్తించుటవల్ల మనుష్యుడు దుష్కర్మలకు లోనుగాకుండును. వివేకముగలవాడై ఆత్మజ్ఞానము సంపాదించగలుగును. భగవద్భక్తుడగును. కావున ధర్మమార్గమును విడువగూడదు. ధర్మవర్తనను కానిచో పశుత్వల్యుడగునని స్పష్టమైనది. అట్టివాడు తల్లి, తండ్రి, పుత్రులు, కూతురు, తోబుట్టువు మొదలగువారిలోగల భేదమునుకూడా తెలిసికొనలేడు. ఇదేవిధముగ వివేకహీనుడు భార్య, సోదరి, కూతురు మొదలగువారిలోగల భేదమునుకూడా తెలిసికొనకున్నచో, అదత్తాదత్తములు, అగమ్యాగమనములు మొదలగునవి జరుగును. ఇట్టి విరుద్ధ కర్మలకు పశువులకు ఎట్టి నిషేధముండదు. ఇదే పశుత్వము.

కావున మనము అట్టి అవివేకమునుండి విముక్తులమగుటకు మరియు శాస్త్రసమ్మతముగ నడుచుకొనుటకు ప్రయత్నించుట ముఖ్యము.

శ్లో! మతయో యత్రగచ్ఛంతి, తత్రగచ్ఛంతివానరాః ।

శాస్త్రాణి యత్రగచ్ఛంతి, తత్రగచ్ఛంతి; తేనరాః ॥

“బుద్ధికిదోచినట్లు ప్రవర్తించువారు వానరులు. శాస్త్రసమ్మతముగ నడుచుకొనువారే మానవులనబడుదురు.

కావున ధర్మాచరణ కలవారమగుటలోనే మానవత్వ సిద్ధిగలదు. ఇట్టి ప్రాముఖ్యమును తెలిసినవారుకూడా కొందరు వ్యర్థముగ కాలముగడుపుచున్నారు. “ఇప్పుడైతే నేను యావ్వనవంతుడను. ఇది కేవలము భోగములననుభవించుకాలము. ఇట్టి సమయమందు ధర్మవర్తనమెట్లుజరుగును; అన్ని యనుభవించిన తరువాత వృద్ధుడనగుదును, అప్పుడు మాత్రము ధర్మ

చింతన, భగవద్భక్తియు చేయగలను. ఇప్పుడేమి తొందర వచ్చినది!” అని తలంచుచు శక్తియున్నపుడే ధర్మసంగ్రహము చేయక అమూల్యమైన సమయమును వ్యర్థము చేయుట జరుగుచున్నది. ఎట్లనిన:—

శ్లో॥ అనిత్యాని శరీరాణి, విభవో నైవ శాశ్వతం ।

నిత్యంనన్నిహితోమృత్యుః, కర్తవ్యో ధర్మసంగ్రహః ॥

శరీరము నశించునది, సంపదలు వెంటరావు, నిలునవు; దినదినము మనదగ్గరకే “మృత్యువు” వచ్చుచున్నది. (సాధ్యమైనంత తొందరగ) ధర్మసంగ్రహము చేయుటయే మన కర్తవ్యము.

మన శరీరము ఇచటనే ఉండిపోవును. పరలోకమందు రక్షించుటకు ఇచ్చటి వస్తువు సామర్థ్యముగలిగి యొక్కటి కూడలేదు. ఒక్కగానొక్క “ధర్మమే” మన వెంటనుండి రక్షించును.

కావున మనుష్యుడు ధర్మమును రక్షించవలయును. మనుష్యునిచే రక్షింపబడిన; మానవుని అది రక్షించును. “ధర్మో రక్షతి రక్షితః” అను వాక్యము గలదుగదా! ధార్మికచింతనతోపాటు మనము సదాచారవంతులమగుట యవసరము. సదాచారమే మానవుని పవిత్రునిగ, ప్రతిభావంతునిగజేయును.

శ్లో॥ ఆచారాల్లభ తేహ్యయు, రాచారాదీప్సితాఃప్రజాః ।

ఆచారార్థసమక్షైయ్య, మాచారోహంత్యలక్షణమ్ ॥

(మనుస్మృతి— 4-156)

“సదాచారమువల్ల, దీర్ఘాయువు, సత్సంతానముగల్గును. మరియు ఆచారమువల్ల అక్షయ సంపదకల్గును. అశుభలక్ష

ణములన్నియు నశించును.” కావున మనము పవిత్రులమగుటకు, భగవద్భక్తులమగుటకు, యథాయోగ్యముగ యత్నించవలెను. ఇట్టి సంపదలను, బంధుజనులను సమ్మి ధర్మము నాచరించకున్నచో నష్టపడెదము. ఎంతో కష్టపడెదము. యథార్థముగ నాలోచించి చూడగా;—

శ్లో॥ మృతశరీరముత్సృజ్య కావ్యలోప్త సమంక్షితౌ ।
విముఖా బాంధవాయాంతి, ధర్మస్తమనుగచ్ఛతి ॥

“బంధువులు, మృతశరీరుని; కష్ట, మంటిపెల్లతో సమానముగ (దేహమును) శ్మశానములో సారవేసి తిరిగివత్తురు. ఒక “ధర్మము” మాత్రమే (ఆత్మ) వెంటపోవుచుండి రక్షించును. ఈ విషయము మనకందఱకు తెలిసినదే. యథాశీఘ్రముగ సదాచారులమై, భగవద్భక్తులమై జీవించుటకు ప్రయత్నించవలెను. లేనిచో మనుష్య శరీరమును దుర్వినియోగము చేసిన, ఆత్మఘాతకుల మగుదుము. ఇచట భగవద్వాక్యమును గమనించవలెను :—

శ్లో॥ సృజేహ మాద్యం సులభం, సుదుర్లభం,
ప్లవం, సుకల్పం, గురుకర్ణధారం ।
మయానుకూలేన నభస్యతేరితం,
పుమాభవాద్ధిః సతతేత్సతాత్మాహా ॥

(భాగ - II - 20 - 17)

ఈ మనుష్యదేహము ఉత్తమమైనది. హరిభజనసేయుటకు సులభమైనది. దుర్గుణములుగలవారికి (తిరిగి) దుర్లభమైనది. సంసారమను సముద్రమును దాటుటకు దృఢమైన ‘నౌక’ వంటిది. ఆచార్యులు (గురువు) అనే కర్ణధారుడు [నావికుడు]

శలది. [శిష్యుడు సంసారదుఃఖములో మునిగిపోకుండ ఆచార్యుడు రక్షించును.] నేను [భగవంతుడను] స్వయముగ అనుకూలవాయువునై అట్టి శరీరరూపమైన నౌకను, సంసార సముద్రమునుండి దాటెంటును. ఇట్టి సదవకాశముండికూడ— ఏ మానవుడై తే విముక్తుడగుటకు ప్రయత్నించడో; అట్టి దుర్భాగ్యుడు “ఆత్మఘాతకుడే యగును.” మరియు మనుష్యులలో పురుషులకు, బ్రాహ్మణులకు, ఎంతో ప్రాముఖ్యముగలదు. అట్టివాడు అలక్ష్యముచేయక తమ “స్వర్ణావసరము”ను వినియోగించుకొని భగవత్కృపకు పాత్రులు కావలెను.

శ్లో॥ జంతూనాం సరజన్మదుర్లభమ్, తః పుం స్త్వంతతో, వివతా
తస్మాద్వైదికధర్మ మార్గపరతా, విద్యత్వమస్మాత్పరమ్ ।
ఆత్మానాత్మవివేచనం, స్వనుభవో, బ్రహ్మత్వనాసంస్థితిః.
ముక్తిరో! శతకోటిజన్మ సుకృతైః పుణ్యైర్వినాలభ్యతే ॥
(శంకర వివేక చూడామణి)

“అన్ని ప్రాణులలో మొదట మనుష్యజన్మమే దుర్లభము. అందులో “పురుషత్వము” లభించుట కష్టము. తరువాత బ్రాహ్మణవర్ణములో నుద్భవించుట అతి దుర్లభము. బ్రాహ్మణుడైనను, వైదిక ధర్మాచరణ గలవాడగుట, దానితోపాటుగ విద్వాంసుడగుట, విద్యగలవాడైనను; ఆత్మజ్ఞానముగలవాడగుట, అందులో అనుభవము సంపాదించుట, అతి కష్టము. అట్లైనను పరమాత్మునియందు నిరచిత్తముగలవాడై ధ్యానించుట కఠినతమము. ఇక “ముక్తి” (మోక్షము) యన్నచో ఎన్నోకోట్ల జన్మములెత్తి పుణ్య సంపాదన జేసిననే లభించును.

అట్టి స్థితిలో మనము ఏమాత్రము ప్రయత్నము చేయకున్నచో ఎట్టి దశకు వచ్చెదమో, యాలోచింపుడు! ఎట్టి స్థితిలోనున్నను కొంత నీతి, సదాచారము, భగవద్భక్తి లేనివాడు మరల “మనుష్యుడై” జన్మించు నమ్మకము లేదా! మనకున్న సంసార పరిస్థితులను (ఆనక్తిరహితులమై) నవరించుకొనుచు, యథోచితముగ పరోపకారాది ధర్మమార్గానువర్తనలమై, భగవంతునికి సేవచేయుట ఆవశ్యకము. అతనికి ఎట్టి సేవజేసినను ఉచితమే యగును. మొదట మనస్సు భగవంతుని యందు జేర్చుట, భక్తులమగుట, విశ్వాసముగలవారమగుట, కృతజ్ఞులమైయుండుట ముఖ్యము:—

శ్లో! మన్మనాభవమద్భక్తో, మద్యాజీమాం, నమస్కరు,
మామేవైష్యసియుక్తైవ, మాత్మానం మత్పరాయణః ।
(గీత - 9-34)

“నాయందు ప్రీతిగలవాడవై, భక్తుడవై, తైలధారవలె అవిచ్ఛిన్నమైన మనస్సుకలవాడవై, సంపూర్ణమైన కైంకర్యాదుల నొనర్చుచు (బౌద్ధచారిక, సాంస్కర్మిక, అభ్యవహారిక మనేడి మూడు విధములైన భోగములు సమర్పించుచు) నమృతమై, నేనే ఆశ్రయముగాగలవాడవై యుండుము. (అపుడు నీవు నన్ను పొందగలవు.)

అని పరమాత్ముడు వచించుటచేతను, మనము అట్టి ఉపదేశానుసారముగ ప్రవర్తించుటకు ప్రయత్నించి, భగవంతునకు ప్రియులము కావలెను. ఎవరైతే భగవంతుని సంపూర్ణ విశ్వాసముతో భజింతురో, అట్టివారు కుల, మత భేదములు లేకుండ, నందరుకూడ “ముక్తి”ని పొందగలుగుదురు. కొం

దరు; మేము తక్కువ వర్ణస్తులము, లేక చదువులేనివారము, లేక స్త్రీలము; భగవంతుడెక్కడ! మేమెక్కడ? భక్తియను నది బ్రాహ్మణులకే కావచ్చును. అందులకు మేము అర్హులము గామేమో! యని తలంతురు. ప్రియత్నము మానుకొందురు. కాని శ్రీకృష్ణుడు, స్వయముగ వచించిన విధమును గమనించ వలెను.

శ్లో॥ మాంహిపార్థవ్యపాశ్చిత్వ యేషిన్యుః పాపయోనయః ।
 స్త్రియో, వై శ్యాస్తభాశూద్యాః, తేషియాంతిపరాంగతిం॥
 (గీత - 9-32)

“అర్జునా! నీచజన్మములు. గలవారును, స్త్రీలును, వైశ్యులును, శూద్రులును భక్తితో నన్ను ఆశ్రయించినవా రెట్టివారైనను; ఉత్తమగతిని బొందుచున్నారు.”

అనుటవల్ల జాతి, మతభేదములు లేకుండ భగవంతుని సేవించుచు ఇహ, పరములందు సుఖములను అందరు బొంద వచ్చునని స్పష్టమగుచున్నది. ఇక మనము నియమముగా:— భగవంతునకు ఆరాధన, నివేదనలు చేయుటకు ప్రయత్నించ వలెను. అపుడే మనము, గమ్యస్థానము చేరగల్గుదుము. నియమితముగ భగవదారాధనజేయుటకు తగిన అవకాశములేక, ప్రపంచ వ్యవహారములందు సంచరించువారుకూడ యథోచిత సేవ జేయవచ్చును.

శ్లో॥ పత్రం, పుష్పం, ఫలం, తోయం, యోమేభక్త్యాప్రయచ్ఛతి
 తదహంభక్తువహృత మశ్నామి, ప్రయతాత్మనః ॥
 (గీత - 9-26)

“ఎవడు భక్తితో నాకు, ఆకునైనను, పుష్పమునైనను,

ఫలమునైనను, ఉదకమునైనను సమర్పించుచున్నాడో అట్టి బుద్ధిమంతునిచే భక్తిపూర్వకముగ నివ్వబడిన యా వస్తువులను; నేను ప్రీతితో నారగించుచున్నాను.” అని గీతావాక్యము. ఇది గుర్తించి ఎట్టి నియమము లేకుండ, సమయానుకూలముగ పత్ర పుష్పాదులను సమర్పించుచు భగవంతునికి ప్రియులమై యుండవచ్చును. ఈమాత్రముకూడ చేయుటకు శక్తిసామర్థ్యములు లేనివారు మరియు తమ ఆహార, విహార వ్యవహారములలో మునిగి తేలుచున్నవారు, ప్రత్యేకముగ శ్రద్ధతో భగవద్ప్రీతిర్పణము ఏమాత్రము ఖర్చుచేయుటకు ధైర్యము లేనివారుకూడ యథాయోగ్యముగ భగవంతునిప్రీతిచేయుటకు ఉపాయమున్నది. అదెట్లులనిన:—

శ్లో॥ యత్కరోషి, యదత్నాసి, యజ్ఞహోషి దదాసియత్ |
యత్తపస్యసి కాంతేయ! తత్కురుష్వమదర్పణమ్ ||

[గీత - 9-27]

“అర్జునా! నీవు ఏపనిజేయుచున్నావో, ఏపదార్థములను భుజించుచున్నావో (చేయగలిగినవారు) హవిస్సులను, దానములను, తపస్సును, చేయుచున్నను నవి అన్నియు నాకు అర్పణ చేయవలెను.” అని శ్రీకృష్ణ భగవానుడు అప్పుడు అర్జునునకు చెప్పినను, ఇప్పుడు మనకందరినిగూర్చి చెప్పినట్లుగా నేయున్నది. ఎప్పుడో చెప్పిన ఉపదేశములు మనకు వర్తించునా? యని సంశయింపరాదు. భగవంతుడు అర్జునిని నిమిత్తమాత్రునిగ జేసి పర్వమానవకల్యాణముకొరకే దయతో నుపదేశించినాడు.

కావున మనము విశ్వాసముగలవారమై ఏదో ఒక సన్మార్గము నవలంబించి భగవత్సేవ చేయవలయును. ఇప్పటి వరకు ఎట్టి దురాచారములు కలవారైనను మేము ఇక పతన

మొందవలసినదే! యని నిగుత్సహపడక ఇప్పటినుండై నను
సదాచారులై, సాధుపురుషులై భగవంతునకు పి) యులు
కావచ్చును.

శ్లో॥ అపిచేత్సుదురాచారో, భజతేమా మనస్వభావో ।
సాధురేవ సమంతవ్య సృమ్యగ్వ్య వసితోహి సః ॥
(గీత - 9-30)

“తన జాతికి తగిన యాచారము లేకున్నను, నాకు మంచి
వనబడు (చెడు) కర్మలు చేయుచున్నచో, [ఇతర ధర్మాది సా
ధనములకంటె నన్ను ఆశ్రయించుటకే ప్రాధాన్యమును సూ
చించుచుండువాడు] నన్ను మనస్ఫూర్తిగ భజించుటయను
బకే ప్రయోజనముగలవాడై ఇతరములను విడిచి, నన్ను
తనకు గొప్ప భోగ్యుడని తలంచి, ఆత్మజ్ఞానము కలవాడగుచు
[ఆశ్రయించుచు]న్నాడు. అట్టివాడు నాయందు గట్టి సమ్యక్ము
గలవాడు గావున సదాచారముగలవాడే యగును.” [పాప
ములనుండి విముక్తుడగును.] దానికి శాస్త్రము, ప్రభువును
నేనే” అని భగవంతుడు కరుణామయుడై పతనమొందినవా
రినికూడ ఉద్ధరించు నుద్దేశ్యముకలవాడై పై విధముగ తగిన
యవకాశమును కల్పించియున్నాడు.

మనము ఇప్పటికైన సద్బుద్ధిగలవారమై, భగవదుపదేశ
ములందువిశ్వాసమునుంచి, భగవద్గీతల సభ్యయనముజేయుచు,
సదాచారులము కావచ్చును. పవిత్రత నొందవచ్చును. ఈ
లోకములోనున్న మనకందరకు భగవద్గీతలు ఎట్టి యమూల్య
మైన వో? “శ్రీ వేదవ్యాస భగవానుడు” వ్యక్తపరచి
నాడు :—

శ్లో॥ సర్వోపనిషదోగావో దోగ్ధా గోపాలనందనః ।

పార్థోవత్సః, సుధీర్ఘోక్తా దుగ్ధంగీతామృతంమహత్ ॥

“అన్ని ఉపనిషత్తులు ధేనువులుగాను, పాలు పితుకు వాడు శ్రీకృష్ణుడుగాను, అర్జునుడు లేగ [వత్సము] వంటివాడును; ఇట్లు ఆ ధేనువును పితకగా లభించిన గీతోపదేశములే అమృతసమానమైనక్షీరములు; అవి యనుభవించువారు ‘బుద్ధి మంతులు’ అని భావము.”

కావున మన జన్మపాముఖ్యమునుగురించి భగవంతుడు మన కందఱకు పరమ కృపతో నుపదేశించిన పవిత్ర దైవీగుణములను అలవరచుకొని, సదాచారులనుగుటకు తగిన ఉపాయములను సూచించిన పరమాత్మునకు కృతజ్ఞులమై, భక్తులమై, అతనికి, యథాశక్తిని సేవజేయుటకు ఇక బూనుకొందము. మన ప్రయత్నమునకు సర్వేశ్వరుడైన, శ్రీమన్నారాయణుడు దివ్యమైన (ఆత్మ) శక్తిని కృపజేయుగాక.” యని ప్రార్థించుచున్నాడను.

సజ్జన విధేయుడు;

కలవకుంట; కృష్ణమాచార్య.

స మ ర్ప ణ ము

శ్రీహరితవంశోద్ధీపకులును; సద్భావప్రేరిత సర్వజన తీర్తిత
పవిత్ర చరిత్రులును; అనన్యార్థభోగ్యత్వాది వాత్సల్య
గుణోపేతులును,

శ్రీ లక్ష్మీనారాయణ స్వరూపులునగు;

శ్రీమతి ఆండాళమ్మగారు; శ్రీమాన్ వేదాంతాచార్యులుగారు;

అను|

మదీయ “మాతాపితృలకు” భక్తిపూర్వకముగా సమర్పితము.

— గంధకర్త.

శ్రీ పరమాత్మనేనమః
 శ్రీమన్మహిమ గురవేనమః

యథార్థ మానవత్వము

—(—)—

—[స్తుతి]—

శ్లో॥ నారాయణం నమస్కృత్య, సరంచైవ నరోత్తమమ్ ।
 దేవీం సరస్వతీం, వ్యాసం, తతో జయముదీరయేత్ ॥

దేవత్వము, మానవత్వము, రాక్షసత్వము అనునవి
 ఊహాపోహలుకావు. అవి సశాస్త్రీయములు. సత్వ, రజస్త
 మోగుణ విశిష్టములు. ఆ గుణస్వరూపములేవి? వానివిష
 యమై తెలిసికొందము.

సమాజములోని కొందఱు మనుష్యులలో శాస్త్రవిహీ
 తముగా, ధార్మిక జీవనము గడుపుచు, సత్త్వాన్వేషణచేయుచు
 సర్వమానవకల్యాణము నభిలషింతురు. అట్టి [దేవీగుణములు
 వికసించిన] వారు మనుష్యులేయైనను, వై గుణములవల్ల,
 “దేవత్వము”ను సంపాదించినవారే యగుదురు.

మరికొందఱు; స్వభావముతో జీవహింస, అసత్వము,
 కోర్కెధము, వ్యభిచారము మొదలగు అసురకృత్యములు చేయు
 చుందురు. అట్టివారు మానుష శరీరధారులైనను “రాక్షస
 త్వము” నొందినవారగుదురు:

వై రెండువిధములగు గుణసంపదలలో దైవీగుణముల

నలవరచుకొనుటకు ప్రయత్నించి, యథాయోగ్యముగ భార్మిక జీవనము గడుపువారే “మానవత్వము” గల మనుష్యులనబడుదురు.

“దైవీగుణములు” మానవునకు దివ్యమైన శక్తిని ప్రసాదించునవి; మరియు ఆత్మశక్తిని గల్గించి, భౌతిక దుఃఖములను దొలగింపజేసి సుఖపుష్టి నొసంగునవి. భగవంతుడు సర్వప్రాణులను సృష్టించినను, మానవునిలోవలె వివేకము, భార్మిక స్థితిని వికసింపజేయు మనఃప్రవృత్తిని ఇతరప్రాణులలో కల్పించలేదు. ఎప్పుడైతే మానవునిలో [దైవీగుణములు] భార్మిక సంపద వికసించునో అప్పుడే “మానవత్వము”, దాని చరమావస్థయే “దేవత్వము”నబడును. అవి ఏయేగుణములు? ఎట్టి విశిష్టతగలవి? వేనిని సాధించుటవల్లమనుష్యుడు యథార్థముగ మనుష్యుడగును? వివరముగా తెలిసికొందము.

శ్రీకృష్ణ భగవానుడు భగవద్గీత 16వ అధ్యాయములో మానవునిలో నుండవలసినవి, వికసింపజేసికొనదగినవి యగు “దైవీగుణముల” ప్రాముఖ్యమును వ్యక్తపరచియున్నాడు. ఆ గుణము లెవ్వయో స్పష్టీకరించియున్నాడు. ప్రతి మనుజుడు “యథార్థమగు” మానవత్వమును సాధించు నుద్దేశ్యము కలవాడై భగవంతుని దివ్యోపదేశములను శ్రద్ధతో మనఃఫలము జేయవలయును. ఎవరైతే సహజముగా ధర్మమార్గవర్తనలో, భగవద్భక్తులో, వారిలో దైవీగుణములు అనివార్యముగా శీఘ్రముగనే వికసించును. అట్టివారు ధన్యులు! నూతనముగా సాధన ప్రారంభించువారిలో సట్టి సద్గుణములు యథాయోగ్యముగ సమావేశమై, పవిత్రత నొందించును. ఏ వ్యక్తియైతే నేమి? భార్మిక బుద్ధి వికసింపనిచ్చుగించునో అతడు ప్రతి దిన

ము శాంత మనస్కుడై భగవద్గీతల నధ్యయనము జేయుట లాభదాయకము. ఆందులో నుపదేశించిన విధానములను, విచారశీలురై, మననముచేసి (ఆచరణములో) కర్తవ్యనిష్ఠ కలవారగుదురో, వారిలోనే మానవత్వమునకు, యథార్థస్థాన ముండును. రాక్షసప్రవృత్తులు, దుర్గుణములు క్రమముగా, విడిపోవుననుటలో సందియములేదు. ప్రకాశము వ్యాపించిన చోట సంధికారము తొలగిపోకయుండునా!

మనుష్యునిలోనుండవలసిన దైవీగుణములెవ్వి?

పరమాత్మయైన శ్రీకృష్ణుడు పార్థునితో నిట్లనెను, అర్జునా! దైవీగుణములు ఏమనుష్యునకై తే ప్రాప్తములగునో అట్టివాడు మానవత్వమును వికసింపజేసికొనగల్గును ఆత్మ శక్తిని పొంది పవిత్రుడగును. అట్టి దైవీగుణములు ఈకింది విధముగానున్నవి :—

శ్లో॥ అభయః, సత్వసంశుద్ధి, ర్జ్ఞానయోగ వ్యవస్థితిః ।

దానం దమశ్చ, యజ్ఞశ్చ, స్వాధ్యాయ స్తపఆర్జవమ్ ॥
అహింసా, సత్య, మకోధస్త్యా గ శ్శాంతిరపై శునమ్ ।
దయాభూతే, మ్వలోలు స్త్వం, మార్దవం, హ్రీ, రచాపలమ్ ।
తేజః, ఊమా, ధృతి, శౌచమద్రోహో, నాతిమానితా ।
భవంతి సంపదమ్ దైవీ మభిజాతస్యభారత ॥

(భగవద్గీత — 16 — 1, 2, 3.)

అనగా:- నిర్భయము, అంతఃకరణ పరిశుద్ధి, తత్వజ్ఞానమందు దృఢబుద్ధి, సాత్విక దానము, దమము (ఇంద్రియనిగ్రహము) భగవత్పూజ, (యజ్ఞము) ధర్మగ్రంథ పఠనము; భగవద్గుణకీర్తనము, (తపస్సు)- స్వధర్మపాలనాత్మక కష్టనహనము, అహింస,

సత్యము, కోపము లేకుండుట, త్యాగము, శాంతియు, పర నిందజేయకుండుట, సర్వ ప్రాణులయందు దయ, ఇంద్రియ సుఖానక్తి లేకుండుట, సరళమైన స్వభావము, శాస్త్రవిరుద్ధ కార్యాచరణమందు లజ్జ: చపలత్వము లేకుండుట, మరియు తేజస్సు, ఓర్పు, ధైర్యము, సదాచారము, వైరభావము లేకుండుట, అభిమానము (గర్వము) లేకుండుట— మొదలగు గుణములు, దేవాంశముతో జనించినవానిలో నుండును. (అట్టివాడే యథార్థమగు మానవుడనబడును.)

పై నుదహరించిన శ్లోకములలో పరమాత్మయగు శ్రీకృష్ణుడు “యథార్థ మానవత్వమున” కవసరమగు అమూల్యమైన గుణభావములను వ్యక్తపరచియున్నాడు. అట్టి గుణముల సలపరచుకొనుటకు మనము ప్రయత్నించుటవల్ల, సరళములను బొందకుండ, మానవత్వమనే యథార్థశక్తిని సంపాదించగల్గిన వారమై, ప్రాప్తించికమందు, యశోవృద్ధి— సుఖప్రాప్తినొందుటయేగాక, పవిత్రులమై, ఆత్మజ్ఞానముగలవారమై, యానందించగలుగుదుము. కావున నట్టిదైవీగుణముల (వేత్సేలుగా) నొక్కొక్కదానిని విపులముగా విచారించి తెలిసికొందము.

1. నిర్భయముగా నుండుట:—

“భయము” మనుష్యునకు శత్రువువంటిది. ఆత్మశక్తిని గోరువాడు భయమును త్యజించవలెను. నిర్భయమే స్థిరబుద్ధిని వికసింపజేయును. సంశయ భావములనుండి విముక్తినొందించు మనోనిశ్చలతను కలిగించును. మనుష్యుడు ఆశాపాశబద్ధుడై, అనేకములగు కోరికలుగలవాడై, కపటముచేతనైనను ధనమును సంపాదించును. అట్టి సంపదను అనుభవించుట

కవకాశము గల్గినను, ఇతరులకు ఎపుడు తెల్సునో! ఎవరు తెలిసి కొందురో, కనుగొందురో! ఎవరు లాగుకొందురో! యను భయముచేత పీడితుడగుచుండును. అట్టి దుష్కృత్యమును కప్పిపుచ్చి, సమర్థించుకొనుటకు కొన్ని అబద్ధములుకూడ కల్పించుకొని వెలుచుచుండును.

ఇదేవిధముగా పలువిధములైన కారణములచేత, భయమనే అగ్నిచే లోలోపల దహింపబడును. సమాజములో ప్రస్తుతము, ఏకొందరైనను, నాగరికత, విజ్ఞానము, అభివృద్ధి నొందించుకొనుట, విశాలహృదయము, శాంతియు కావలెనని, తాము అందుల కాదర్శులమని భావించి, వాదించుచున్నను; వారి హృదయములు; సంకుచితములై, ఏదోరకమైన భయముచేత పీడింపబడుచున్నవనుటలో అతిశయోక్తిలేదు. ఉదా:— గౌరవముగలవారికి అవమానమగునని భయము, కొందఱకు స్త్రీలవల్ల భయము, ధనముపోవునని భయము, దారిద్ర్య భయము, తన పన్నాగము ఇతరులకు తెల్సునను భయము, సంతానములేకున్నభయము, ఆరోగ్యము చెడిపోవు భయము, ఉద్యోగముపోవు భయము, మృగములచే భయము, శత్రుభయము, మృత్యుభయము, ఇట్లు నానారకములైన భయములతో మనుష్యుడు బాధపడు వాతావరణములో నున్నాడు. విపరీత పరిస్థితులవల్ల ఎన్నో సీచకార్యములను జేయుచు కొందరు ఆసురభావము నొందుచున్నారు.

అట్టివారికి అప్పుడప్పుడు ఆత్మపరితాపము కలుగుచుండును. కాని మోహవశులై ఆసురభావమును విడచుటకు ప్రయత్నించకుండురు. అట్టివారికి భగవంతుని ఆశ్రయముకాని, సహకారముగాని లభింపదు.

శ్లో|| నమాందుష్కృతినోమూఢాః ప్రపద్యంతే సరాధమాః ।
 మాయయాపహృతజ్ఞానాః ఆసురం భావమాశ్రితాః ।

[గీత - 7-15]

భావము:- “అజ్ఞానము” అను మాయచేత బుద్ధివిహీనత నొందిన మనుష్యాధములు నాయొక్క, ఆశ్రయమును బొంద జాలరు- అని కృష్ణపరమాత్ముడు స్పష్టముగ జెప్పియున్నాడు.

భయమునకు కారణములు; భ్రమ, అత్వాశ, కష్టపరి స్థితులను ఎదుర్కొనలేకపోవుట, మొదలగునవి యగును. కావున, సత్యభాషణము, సత్ప్రవర్తనము, అన్ని పరిస్థితులను సహనముతో నెదుర్కొనుట మొదలగు గుణములుగలవానికి భయమునది కల్గనేరదు. మరియు మనుష్యుడు (శరీరముదాల్చిన) “ఆత్మ” గదా! నిష్కళంకుడు, భగవదంశగలవాడు. సత్ప్రవర్తనగలవానికి భయమెక్కడిది ! భగవదంశసంభూతునకు భయమెందులకు ?- మనము భయమును త్యజించుటకు ప్రయత్నించవలెను.

సామాజిక, సాంసారిక వ్యవస్థలవల్ల కొన్ని పీడలుగల్గుట, మనకు సామాన్యమే. ఐనను వానివల్ల సహజముగా నెట్టినప్రముండకపోవచ్చును. కాని మన ‘భ్రమ’వల్లనే ఎక్కువభయము కల్గుచున్నది. ఇది ఒక దురభ్యాసమని తలంచవలెను. మరియు మనుష్యుని అజ్ఞానమువల్ల- చెడుకర్మలు, చెడుకర్మలవల్ల- పాపము; పాపమువల్ల భయము కలుగును, కావున వివేకముగలవారమై, సత్ప్రవర్తనులమై, నిర్భయులమగుట ప్రథమ కర్తవ్యమని యెంచవలెను. వేదములు, ఉపనిషత్తులు, మనము నిర్భయులమగుటకు ఉపదేశించియున్నవి. “ఎఱ్ఱైతే ప్రవంచ

ములో ఆకాశమునకు భయములేదో, వాయువునకు భయములేదో, భూమికి భయములేదో; సూర్యచంద్రులకు భయములేదో, అట్లే పంచభూతాత్మకమైన శరీరముగల మానవులకు భయముండకపోవుగాక” అని నిశ్చయించియుండక, మనమేల అశుభమును కోరుచు, కష్టపడెదమనియు, నష్టపడెదమనియు ఎందులకు భావించవలయును! సర్వదా శుభాకాంక్షులమై యుండవలెను.

“ఆనోభద్రాః క్రతవోయంతు విశ్వతః” (ఋగ్వే. 1-8-89)

“అన్నివైపులనుండి మనకు విలువైన సద్భావములు వచ్చుగాక” మరియు “తమేవవిద్వాన్ సభిభాయమృత్యోః” (అథ- 10-8-44) (“తనలోనున్న ఆత్మను తెలిసికొన్నతరువాత- మృత్యుభయముండదు”) అని శుశ్రూషించు నిర్భయుడై యుండుటకు ప్రయత్నించవలెను.

మరియు మనుష్యుడు ప్రపంచములో, అన్ని ప్రాణులపై యధికారముకల్గి జీవించువాడు. ఉత్కృష్టమైన జ్ఞానముగలవాడు, దేవతలుకూడ కోరదగిన శరీరముగలవాడగుటచేతను, భయము వీడవలెను. ఇట్టి మానసికశక్తి గలుగుటకు, అన్ని భయములు నివారణమగుటకు శ్రీహరిని స్మరించుటయను ఉత్తమ సాధనముగలదు:—

శ్లో॥ శ్రీమన్మహిమవిభవే! గరుడధ్వజాయ,
తాపత్రయోపశమనాయ, భవోషధాయ,
తృష్ణారి, వశ్చిక, జలాగ్ని, భుజంగరోగ
క్షేపకవ్యయాదిహరయే, గురవేనమోస్తు ।

(శ్రీ లా నృ సోత్తము)

అని భగవంతుని స్మరించుటవల్ల మనకు అన్నిభయములనుండి విముక్తులమై, పవిత్రులమగుటకు మార్గము కలదు. కావున “నిర్భయము” గలవారమగుటకు ప్రయత్నించవలెను.

2. స్వచ్ఛమైన హృదయము గలవాడగుట:-

“మానవత్వమును” సంపాదించుటకు మనము కపటములేని (మనస్సు) అంతఃకరణము గలిగియుండవలెను. మనుష్యుని పతనమొందించు గుణములలో కపటము (దంభము) కూడ ప్రమాదకరమైనది. తలంచునది ఒకటి, చెప్పనది ఇంకొకటి, చేయునది వేతొకటిగా నుండరాదు. ఇట్టిగుణమున కలవడిన వ్యక్తి కృత్రిమభావము గలవాడై, కొద్దిరోజులు గౌరవమొందినను, నిజము నిలుకడమీద బయటపడి, ఆపకీర్తి నొందును.

కావున మనకు శుశ్రుతులు, స్మృతులు, పురాణములు, బోధించినట్లు త్రికరణశుద్ధిగా ప్రవర్తించవలెను. త్రికరణములనగా:— మనస్సు, మాట, కర్మ(పని) చేయుట; వీనిలో మార్పు లేకుండా నుండుట,” యని భావము. సత్యప్రవర్తన మానవునకు దివ్యమైన శక్తి నొసంగును. అట్లే కృత్రిమరహితమైన మనస్సువల్ల, మాటవల్ల, కర్మవల్ల, ఆత్మశక్తి వికాసమొందును, నేటి సమాజములో కొందఱు కృత్రిమమైన భావముచేత, మాటలచేత, ఆచారముచేత వైచిత్ర్యము వస్త్ర, భూషణ, స్వరూపములచేత యోగ్యతను కనబరచుచు, డంభాచారులగుచున్నారు. అంతఃకరణ, స్వచ్ఛతను గురించి మరచిపోవుచున్నారు. యథార్థశక్తిని కోల్పోవుచున్నారు.

మానవుడు సర్వదా సద్భావముగలవాడై, ఇతరులను

మోసగించక, నిష్కల్మషమైన మనఃప్రవృత్తి కల్గియుండవలెను. “తస్మైమనః శివసంకల్పమస్తు” అని యభిలషించుచు, అహంభావమును, స్వార్థబుద్ధిని త్యజించవలెను. మనస్సును ధార్మికచింతనయందు చేర్చి ఆత్మజ్ఞానము కలవాడై, పదులను తిరస్కరించుటమాని, ఆహార విహారములందు నియమముగలవాడై తమోభావము కల్గించు వాతావరణమునకు దూరముగనుండి, అన్యాయార్జితముచేయక; తాను ఆచరించినరీతి ఇతరులను ఆచరింపజేయుచు; ఇతరులకు బోధించిన నీతియుక్తముగా తాను ప్రవర్తించుచుండుటవల్ల మనుష్యుని అంతఃకరణము నిర్మలమగును:- మరియు ఈ క్రింది వేదసూక్తులను గమనింతము:-

—“భద్రంకర్ణేభిశ్శృణుయామ” (యజు- 25-21)

‘మనము చెవులతో మంగళప్రదమైన సూక్తులు విందుముగాక’

—“భద్రంభద్రం కృతుమస్మాకు దేహి” (ఋగ్వే- 1-128-21)

‘ప్రభో, మాకు శుభసంకల్పములను గల్గునట్లు జేయుము’

—“అహ మన్యతాత్సత్యమువైమి” (యజు- 1-5),

‘నేను అనత్యమునుండి విముక్తి నొంది, సత్యము నాచరింతునుగాక’...

ఇన్నిటిభావము; మన హృదయము నిర్మలముగానుంచుటకు సదా ప్రయత్నించి, అంతఃకరణము శుద్ధముగా చేయవలెను. అనియేగదా! మనకు పతంజలి మహర్షి కూడ సూచించినాడు. అట్టి ప్రవృత్తులుగూడ గమనార్హములు- అవి ఈ విధముగా నున్నవి:-

1. మైత్రి:- తనతో సమానమైన వ్యక్తితో మిత్రభా

వముగలవాడై, కష్టకాలమునందు వారికిని సానుభూతి గనబఱచవలెను.

2. దయ (కరుణ) - హీనస్థితిలో నున్నవారిని పరామర్శించి, సహకరించి, వారి దుఃఖమును మరపించుటకు ప్రయత్నించవలెను.

3. సంతోషము:- ఇతరులు సుఖముననుభవించగా, విజయమొందగాజూచి సంతసించవలెను.

4. ఉపేక్ష:- ధర్మదూరుడు, నీతివిహీనుడు, ఈర్ష్యగలవాడైనచో బంధువర్గములోనివానినైనను, గౌరవింపక నుపేక్ష చేయవలెను.

ఇట్లే స్వచ్ఛమైన హృదయముగల వ్యక్తి, అన్ని వేళలందు, యథార్థత కనబరచుచు, ఒకేరీతిగా మెలగుచుండును. కృత్రిమరహితమైన జీవితములో (అనూయ, ద్వేషములేనివాడై) సంతృప్తి, శాంతి ననుభవించును. కావున, అట్టిదశ నొందుటకు మనము ప్రయత్నించవలెను.

3. పరమాత్మయందు [ద్యానము] నిశ్చలత:-

అన్నియవస్థలయందు భగవంతుని విషయము- (ధ్యానయోగము) నందు మనస్సును చేర్చి, అతని కల్యాణగుణములను మననముచేయుట, విశ్వాసమునుంచుట యనునది దైవీగుణములలో ముఖ్యమైనది. ఈ స్థితివల్ల మనుష్యునిలో కొన్ని సద్గుణములు సహజముగా వచ్చును. మానవత్వమును వికసింపజేయును. కావున మనము ఇష్టదేవతా, ఆరాధన, కీర్తనలవల్ల కొన్ని సాంసారిక ఫలితములను పొందుటయేగాక, ధ్యానమువల్ల అంతస్సులో భగవంతుని దర్శించగలుగుదుము.

మనకు తెలియకుండా ఏదో దివ్యమైన శక్తి, ధైర్యముతో మనలో పనిచేయుచుండును. కావున భగవద్భావము ఉత్తమమైనదని గ్రహించవలెను.

కొందరు మహాత్ములు, తమకు ధన, ధాన్యములు, రాజ్యభోగములు, స్వర్గభోగములు, తుదకు మోక్షమునుకూడ (లెక్కచేయక) కోరక - ఎల్లప్పుడు భగవంతునియందే తమ మనస్సు (చిత్తము) నుండునట్లు ప్రార్థించియున్నారు. భగవంతునియందు నిశ్చలచిత్తము గలవారికి, సుఖ-దుఃఖములు, పాప-పుణ్యములన్నీ మోహ-భీతులుండునా? మనము కులశేఖర సూక్తులను గమనించవలెను:—

శ్లో॥ నాహంవందే, తవచరణయోర్ద్వంద్వ మద్ద్వంద్వహేతోః
కుంభీపాకం గురుమపిహారేనారకం నాప నేతుమ్ |

1 రమ్యరామామృదు తనులతానందనే నాపిరంతుమ్,
2 “భావేభావే హృదయభవనే భావయేయం, భవంతమ్॥
3 నాస్థాభర్తే నవసునిచయే; నైవకామోపభోగే,
4 యద్యద్భవ్యం భవతి భగవత్ పూర్వకర్మానురూపం |
5 ఏతత్ప్రార్థ్యం మమబహుమతం జన్మజన్మాంతరేపి,
6 త్వత్పదాంభోరుహ యుగగతానిశ్చలాభక్తిరస్తు॥
(ముకుందమాల - 4, 5)

భావము:— ముకుందా! నీ చరణకమలములకు నేను సమస్కరించుట; కుంభీపాకాది సరకములను బాపుటకుగాని, రమ్యమైన పూదోటలయందు కామోపభోగము లందుటకుగాని గాదు; మరియెందుకనగా; ఏయేజన్మలెత్తినను, నా హృదయమందు నీవైగల భావము (భావనిశ్చలత) మాత్రముండుటకు సమస్కరించుచున్నాను.

“మరియు భగవన్! ధర్మా-ధర్మములందు నాకు ఆసక్తిలేదు. సాంసారిక సుఖములను గోరను. పూర్వ కర్మానుసారము ఎట్లు అనుభవింపవలసివచ్చునో రానిమ్ము; ఇక నేను ప్రార్థించి కోరునదేమనగా; జన్మజన్మాంతరములందుకూడ నీ పాదపద్మములందు స్థిరమైన భక్తి యుండుగాక!”

వై విధమైన భావనకల్గుటకు మనలో, భగవంతునిగూర్చి, తై లభారవలె శ్రద్ధాసక్తులు కావలసియుండును. శాంతమనస్కులై, కనులు మూసికొని మానసిక పూజకూడ చేయవలెను. రానురాను సంశయములుబాసి, ఆత్మశక్తి వృద్ధినించును. సహజముగా కొన్ని సద్గుణములు ప్రకాశించగల్గును. కావున మానవులందరము భగవంతుని సృష్టి (ప్రపంచము) లో ఫలితముల సనుభవించుచున్నందులకు, అతనికి కృతజ్ఞులమై సర్వాంతర్యామి యగు సాకారస్వరూపుడగు “పరమాత్మ” ను ధ్యానించుచుండవలెను.

4. దానము చేయుట :—

“మానవత్వము”ను పోషించగల్గుటకు మనకున్నంతలో (శక్తిసమస్థించి) శక్తి-సంపదలను, అర్హులగువారికిచ్చి, సహకరించవలెను. దానినే “దానము”దురు. వీనిలో పలువిధములైన దానములు గలవు. విద్యాదానము, అన్నదానము, భూదానము, గోదానము, వస్త్రదానము, సంపత్తిదానము, శ్రమదానము, మొదలగునవి.

మహాత్ములన్నారు:—

శ్లో॥ ద్యావిమా పురుషో రాజః స్వర్గస్యో పరితిష్ఠతః,
ప్రభుశ్చక్షమయాయక్తో; దరిద్రశ్చ ప్రదానవాక్॥

“రాజు, శిక్షించు సధికారమున్నప్పటికిని ఊమించు వాడు, దారిద్ర్యములో నున్నప్పటికిని [కల్గినంతలో] దానమొ సర్వస్థువాడును; వీరిరువురును స్వర్గమునకంటె నుత్తమమైన పదమును బొందగలుగుదురు.”

మరియు— “దక్షిణావంతో అమృతంభజంతే ”

[ఋగ్వేదము]

— “దాతయైనవాడు అమృతము [స్వర్గము] ను బొందును.”

అను ప్రమాణపచనములేకాక మనము విచారించి చూచినచో, సమాజములో, ప్రతివ్యక్తి తాను ఇతరులకొ సంగిననే, తనకు ఇతరులవల్ల వివిధములైన సహకారములు పొందగలుగుచున్నాడు. ఇట్లు భగవంతుని సృష్టిలో కానవచ్చును. “పెట్టిపుట్టవలయు” నను సామెతకూడ మనము వినుచున్నాముగదా! వ్యక్తిగతమేగాక ఒక దేశమునుండి వేతాక దేశమునకు సహకారము [దానము] లభించుటవల్లనే, నేడు ప్రపంచములో కొంతవఱకు ఐక్యభావము; శాంతియుతమై నిలిచియున్నది. లేనిచో జనులు, దేశములు నశించును. ఇంత్రే గాఢరడ ఉపకార స్వభావముగల, గాలి-చీచుట, నదులు, బావులు, నీరొసంగుట, వృక్షములు; ఆకులు, పుష్పములు, ఫలములు, కఱ్ఱనొసంగుట, మేఘములు- వర్షించుట, భూమి-ధాన్యముల నొసంగుట, సూర్య చంద్రులు- ప్రకాశము నొసంగుట, తల్లిదండ్రులు- తమ శక్తి నొసంగి [స్థిలము], పెంచుట మొదలగునవి యన్నియు, దాన [కార్య] ములే. యగ్రము ఇవి మానుకొన్నచో ప్రాణులు, ప్రపంచము నిలుచునా! [నిలువనేరదు].

“భగవంతుని సృష్టి” దాన తత్వమయముగా నున్నది.

సహకార భావమువల్లనే నడచుచున్నది. ప్రతివ్యక్తి ఏదోదా నముచేసితిరవలెను. దానముచేయుటవల్ల మనుష్యుడు నిత్యజీ వితములో నియమము, ఉన్నదానిలో సంతృప్తి నొందుట, శాంతిసనుభవించుట మొదలగు గుణముల కలవడి, సాత్విక స్వభావముగలవాడగును. “విద్యాదులు ఇతరుల కొసంగుట వల్ల అభివృద్ధిజెందును. శాస్త్రవిహితముగా అర్హులైనవారికి, ఉత్తమ దానములను చేయువారు ప్రపంచములోకీర్తి, తర్వాత స్వర్గసుఖముల నొందుదురు. కాని ఇట్టి సాత్విక దానము చేయువారు అరుదై పోవుచున్నారు.

ఐనను సాధారణముగా, మనదగ్గర పాతవస్త్రములు, ధాన్యము, వైసలు ఏకొద్దిమాత్రమైన నుండును. అవిలేనివారికి ఇచ్చుట (సహకరించుట) కూడ దానమగును. ఇచ్చినదాత; తీసికొన్నవాడు సంతసించుచుండగా జూచి ప్రత్యక్షములో అమితానందము నొందగల్గును. శాంతి సనుభవించును. ఉదా:- ఒక యాచకుడు వస్త్రవిహీనుడై, చలికి బాధపడు చుండగా మనము జూతుము. వాని స్థితికి హృదయము ద్రవిం చునుగదా! వెంటనే ఒక పాతవస్త్రము నొసంగవలెను. దానిని బొండి, వాడు పోయిన ప్రాణములు లేచివచ్చినట్లు ఎంతో సుఖము సనుభవించును. కృతజ్ఞత కనబఱచును. అప్పటివాని ముఖలక్షణమును జూచి మనకు సంతృప్తి కలుగును. కావున అనవసరముగా వడియున్న వస్తువులను సంగ్రహము చేయక, అర్హులగువారికి ఇచ్చుట, సదుపయోగము చేయుట అందరకు అనుకూలమైన మార్గము.

ఎవరైతే సంపదలున్నను లోభత్వముచేత, నితరులకు అవసరములందు నొసంగరో, వ్యయభయముచేత తాముకూడ

అనుభవింపరో; అట్టి మనుష్యులు పెద్దచేనిలోనుండు “బెదరు బొమ్మలు” లేక రక్షకభటులని మాత్రము తలంపవలెను. తాము అనుభవించుటకు, దానముచేయుటకు, ఇప్పుడెవరైతే వెనుదీయుచున్నారో; వారు ఇకముందుకూడ అనుభవించలేరు, సంత్ృప్తిబొందలేరు. “తృప్తి” యను నీటిలో మునుగుచుందురు. మానవుడు ఉదారుడై, ఉపకారుడై మెలగినచో నట్టివానికి నీతియుతమైన సంపాదనలో భగవంతుడే అభివృద్ధి నొందజేయును. ప్రపంచములో కీర్తివంతుడగుటయేగాక, ఉత్తమపదమునొందుట కర్హుడగును. కొందరు స్వస్థులకొఱకై అభిమానపూరితులై పేరు ప్రఖ్యాతులకొఱకు, సత్యములు గట్టింతురు. ఉన్నతాధికారుల మన్ననల సంపాదకు స్వార్థబుద్ధితో “విందులు” జేయుదురు. కాని అట్టిదానిని దానమనరాదు. స్వచ్ఛమైన హృదయముతో ఆలీగొన్నవానికి పిడికెడన్నము పెట్టువాడే ఉత్తముడు. దేశ, కాల, పాత్రముల ననుసరించి ఇచ్చువాడే నిజమైన దాత.

శ్లో॥ దాతవ్య మితియద్దానం దీయతేనుపకారిణే,
దేశకాలేచ సాత్రేచ తద్దానం సాత్వికం స్మృతమ్॥
(భగవద్గీత-17-20)

—దేశ, కాల, పాత్రములను (అర్హతను) గుర్తించి ఉపకారబుద్ధితో (కారణము) లేక ఈయవలెనని (యాచించకుండగ నే) ఇచ్చుదానము “సాత్వికదానమ” నబడును.

మానవుడు దానముచేయుటవల్ల, త్యాగశీలుడై, సంసారపీడలకు దుఃఖంపక శాంతిని అనుభవించగలుగును. వైరాగ్యమునందు అభిరుచిగలవాడై, క్రమముగా “అహం” భావము, స్వార్థము, అసూయ, మోహము, అనువానిచే (ప్ర)పంచవృత్త

హాములలో పాల్గొనుచున్నను) విడువబడి పవిత్రుడై ఉత్తమ సుఖమునొందుట కర్హుడగును. కావున మనము దానశీలురమై జీవించుటకు యథాశీఘ్రముగ ప్రయత్నించవలెను.

5. దమము (ఇంద్రియ నిగ్రహము) :-

మనము యథార్థముగ మనుష్యులము కావలెన్నచో, ఇంద్రియములను కదలనీయకుండ (ఇంద్రియవశులముకాకుండా) వానిని స్వాధీనములో నుంచుకొనవలెను. శాస్త్రవిహితములైన భోగములను మాత్రమే, అనుభవించుచు, నిషేధకార్యములు చేయకుండ నుండుటకు ప్రయత్నించుట చాల ముఖ్యమని తలంచవలెను.

“పురుషుడు” శరీరరూపమైన రథమునకు, కూర్చిన “ఇంద్రియము”లనబడు అశ్వములను తన ఆధీనములో నుంచుకొని, నియమిత “ధర్మమార్గమున” నడిపించుచు; జీవనయాత్ర సాగించు సామర్థ్యముగలవాడు. ఇట్టి సామర్థ్యము అన్నిప్రాణులలో; ఒక మనుష్యులకు మాత్రమే ప్రత్యేకముగా భగవంతునిచే అనుగ్రహింపబడినది. ఇట్టి ప్రాముఖ్యమును గుర్తించి ఇంద్రియములను “అశ్వములను” అదుపులో నుంచుకొనకున్నచో నవి (శరీర) “రథమును” పతనమొందింపక పూనవు. కావున, నీని విషయములో అతి జాగరూకతవహించి శాస్త్రసమ్మత కార్యములందే యాసక్తి గల్గియుండవలెను.

ఇంద్రియములు రెండు విధములు:- 1. జ్ఞానేంద్రియములు. 2. కర్మేంద్రియములు. జ్ఞానేంద్రియములనగా:- చర్మము, నేత్రము, చెవులు, నాలుక, ముక్కు ఇవి యైదు. కర్మేంద్రియములనగా:- చేయి, కాలు, వాక్కు (నోరు),

గురము, ఉపస్థ, ఇవియైదు... వీనిలో శావ్యాకర్మలకే ప్రాధాన్యముగల కర్మేంద్రియములకన్న అంతర్భావ ప్రాధాన్యముగల “జ్ఞానేంద్రియములే” చాల చంచలమైనవి. వీనిపై ‘నియంత్రణ’ లేకున్నచో మానవుడు పతనావస్థనొందును. ఆరోగ్యమును, బుద్ధిని కోల్పోవును.

వివేకముతోనిండియ నిగ్రహము చేసినవారే నిజముగా నదృష్టవంతులు. సుఖవంతులు. అట్టిసాత్విక తేజఃసంపన్నులకు, ఆత్మజ్ఞానము కలుగును. తాబేలుమాదిరిగ ఇంద్రియములను యధేచ్ఛగా, ముడుచుకొనుచు, అంతరుక్రమముగా వించుకొనువారికి, తృష్ణ, మోహము అనువానియందు, నిస్సారము (అయిష్టత) ఏర్పడును. అతడే ‘నిత్యజ్ఞాను’ (నిశ్చలమైన భావముగలవాడు) అనబడును.

ఇంద్రియ నిగ్రహము చేయుట యెట్లు?

ఇంద్రియ నిగ్రహము చేయుట అనేది; మొదట, తామస ఆహారము, (మద్యమాంసములు) భుజించకూడదు, చెడుసహవాసమువిడువవలెను. మరియు షరనిందచేయుట, పరస్త్రిలను గురించి యాలోచించుట, కామోత్తేజకములగు దృశ్యములు (సినిమాలు) చూచుట మొదలగు దురభ్యాసములను సాధ్యమైనంతవరకు వదలవలెను. తరువాత సాత్వికమైన వాతావరణములో నివసించుచు (సాత్వికమైన) శాశ్వతములగు, సద్గుణములుగల మిత్రులతో, నీతిధాయకమైన చర్చలుజేయుట, వచ్చరితములు వినుట. సద్గ్రంథములు చదువుట, భగవంతుని యాగాధించుట, స్మరించుట మొదలగు సత్కర్మలను అలవధిచుకొనుటకు ప్రయత్నించవలెను. క్రమక్రమముగా తమ

గుణములు విడిపోవుచు, సత్వగుణములకు స్థానములభించి, మనలో ఇంద్రియ చంచలత్వము సన్నగిల్లును. ఇంద్రియము ఖములతో పాటు కలుగజేయునప్పుడు, మాలిన్యపరిస్థితి తెలిసి, నిస్సారమనిపించును. ఆసక్తి తగ్గిపోవును. ఇంద్రియములు అధీనములగును

ఇట్లు ధైర్యముతో ఇంద్రియములను జయించువాడు, ఎట్టి ఘనకార్యమునైనను చేయగల్గును. ఆత్మశక్తి (భగవంతుని) యందు విశ్వాసము గలవాడై, సంకుచిత భావముతో నుండక, చలనత్వము నొందకుండును. క్షణికమైన, మాలిన్యయుక్తములైన భోగములను కోరక, నిడుబిందెవలె తొణకని మనఃప్రవృత్తిగలవాడగును. కావున మనముజాగ్రత్త వహించవలెను. పరులను, పరద్రవ్యములను, పరిశ్రమలను వశపరచుకొనగూడదు. “అంతరింద్రియములను” వశపరచుకొనవలెను. నియమబంధములో నుంచవలెను. లేనిచో “బుద్ధి” యను ధనమును, కామ, క్రోధ, లోభ, మోహములనబడు చోరులు లోన ఆవరించి యపహరింతురు. కావున, ధనాగారమునకు రక్షకునివలె “బుద్ధి” యను ధనమును మనము కాపాడుకొనవలెను. జితేంద్రియములము కావలెను. జితేంద్రియత్వమెట్టిదనిన :—

శ్లో॥ శృత్వాస్పృష్టాచ దృష్ట్వాచ భుక్త్వాఘ్రాత్వాచయోనరః ।
సహృష్యతిగ్లాయతివా, సవిజ్ఞేయో జితేంద్రియః ॥

[మను— 2-98]

భావము — నిందాస్తుతులను విన్నను, మృదు - కఠినశయ్యలందు పడుకొన్నను, సుందర-భీకర దృశ్యములు జూచినను, సాధారణ- భోగ్య ఆహారములు భుజింపవలసి వచ్చినను,

దుర్గంధ-సుగంధములవల్లను, ఎవడై తే చలించడో, (సుఖము నందు గర్వించడో, కష్టమునందు దుఃఖించడో) అట్టివాడే, జితేంద్రియుడనబడును.

కావున ఆరోగ్యము, బలము, ఆయువ్యము, కీర్తినిగోరు వారమై యథాయోగ్యముగ, నిందియ నిగ్రహముచేయుట ముఖ్యమని గ్రహించి ప్రయత్నించవలెను.

6. భగవత్పూజ [యజ్ఞము] :-

జగన్నాథుని పాలనలో మనము జీవించుచున్నాము. పలువిధములై న ఫలితములను అనుభవించుచున్నాము. కావున అట్టి భగవంతుని యారాధించుట మన కర్తివ్యము. భగవంతుడు అనంత నామములు— రూపములుగలవాడు. ఎవరెట్టి నామమును స్మరించినను, ఏ(విగ్రహ) స్వరూపమును పూజించినను సర్వాంతర్యామియగు ఒకేనొక భగవంతునకు జెల్లును. పూజించుటయనగా అతనిని సంతసింపజేయుట. భగవంతుని సంతసింపజేయుటకు, చేయు (పూజలు) కర్మలు వివిధములు గానుండును. 1. అగ్నిహోత్రాది యజ్ఞయాగములుచేయుట. 2. మూర్తిని గంధ, వ్రష్ప, తులసీదళములచేత సలంకరించుట. 3. నామస్మరణ చేయుట. 4. భాగవతోత్తములను సత్కరించుట, మరియు నిరుపేదలగు దర్శిద్రనారాయణుల సేవజేయుట మొదలగునవి యన్నియు “భగవత్పూజ” లే యగును.

యజ్ఞ యాగములు మహత్తర కార్యములు. పూర్వకా లములో మహర్షులు, మహారాజులు చేయువారు. ఇప్పటికిని ఏకొందరై నను శాస్త్రవిహితముగ లోకకల్యాణముకొఱకు (కాలపరిస్థితిసనుసరించి) చేయుచు పవిత్రులగుచున్నారు. కాని

సామాన్యులమగు మనకందఱకు, ఇట్టి మహత్కార్యములు జేయుటకు శక్తి లేదు. అయినను సాధారణముగా నందఱు, విగ్రహారాధన జేయవచ్చును. దీనికి ఎట్టి సామర్థ్యములు అవసరములేకుండ నాయాసరహితముగ జేయగల్గుదుము.

భగవంతుని విగ్రహములు: దేవాలయములలో (పుణ్యస్థలములలో) గృహములలోకూడ పూజింపబడుచుండును. ఎట్టి ప్రదేశమునందైనను మన మనస్సు; మనముందు భగవంతుని దివ్యమంగళ విగ్రహముండుటవల్ల, దర్శించినంతనే ఆకర్షింపబడి తొందరగ ధ్యానిమగ్నులై చెందగలము. పవిత్రులము గాగల్గుదుము. మనుష్యుడు అప్పటివరకు ఎట్టి స్వభావముగలవాడైనను, ఎట్టి యాచరణగలవాడైనను దేవాలయ ఆవరణములో నడుగుబెట్టి ప్రదక్షిణము జేయునంతలోనే అతని [కొన్ని] కల్మషభావములు విడిపోవును. ఇక భగవంతుని దివ్యమంగళ [విగ్రహమును] స్వరూపమును సందర్శించినంతలోనే, సాత్విక భావముగా మార్పుజెందును. సమృద్ధి వ్యవహరించును; చూడుడు! భగవద్దర్శనమువల్లనే ఎట్టి మార్పు కలుగుచున్నది! ఇక పూజించుటవల్ల మనమెట్టి ఉన్నతదశనైనా పొందగల్గుదుము, ఇట్టి మానసిక సంతృప్తిని, భగవంతుని స్వరూపమును మనస్ఫూర్తిగ, ఒకసారైన సందర్శించినవారు, పూజించినవారెరుంగక యుండరు.

అందులకే మన హిందూసాంప్రదాయమువారు అన్నిటిలో విగ్రహారాధనకే విశేషముగ ప్రాముఖ్యము నొసంగి యున్నారు. ఇప్పటికి ఆచరించుచున్నారు. ఇట్టి భగవదారాధనను క్రమముగా, శాస్త్రోక్తముగ [స్నాన] అభిషేకాదులు చేయుచు గంధ, పుష్ప, తులసీదళవస్త్రభరణాదులతో సర్పిర

చుచు నాచరించవలెను. ఇట్లు చేయుటవల్ల మనుష్యుడు సాప ములనుండి విముక్తుడై, సత్యగుణోపేతుడై, ఉత్తమపదము నందుట కర్హుడగును.

విగ్రహారాధనకు తగిన అవకాశము ప్రతి వ్యక్తికి లేక పోవచ్చును, అయిన నేమి? ఎవరెట్టి పరిస్థితిలోనున్నను, ఏపని చేయుచున్నను, [ఏకాంతముగ లేక] అంతస్సులో భగవన్నామ స్మరణ చేయవలెను. కలియుగమైన ఈ రోజులలో “స్మరణా న్ముక్తిః” అని యన్నారు మన పూర్వులు. కావున భగవన్నామ స్మరణ [మానసిక పూజ] చాల ఉత్తమమైనదని గ్రహించవలెను.

మరియు భగవదంశచే జన్మించినట్టి భగవద్భక్తులను, భాగవతోత్తములను మనకున్న సంపదతో సేవజేయుచు సత్కరించవలెను. ఇట్లు చేయుటచే వారు సంతృప్తి నొందుదురు. భక్తులు భగవంతునకుప్రియులు. అట్టి భక్తులను సత్కరించి, సంతృప్తి నొందించినచో భగవంతుడు సంతసించును. కావున ఇట్టి సుగమ పద్ధతినికూడ అవలంబింపవచ్చును.

ఇంతేగాక మనముజేయు సర్వకార్యములు, భగవత్కార్యములు (పూజలు) గా చేయవచ్చును. ఉదా:- ఉపాధ్యాయుడు విద్యార్థికి విద్యనేర్పుట, వైద్యుడు (అత్యాశలేక) వ్యాధిగ్రస్తునకు ఉపచారముజేయుట, సంపదగలవారు నిరుపేదలకు అన్నవస్త్రము లొసంగుట, భూదేవతలగు సద్బ్రాహ్మణులను సత్కరించుట, మనశ్శరీరములతో స్త్రీ; తన భర్తసేవ జేయుట, పరోపకారముజేయుట, మొదలగునవి యన్నియు సద్భావముతో జేసినచో, భగవత్పూజలేయగును. అన్ని కార్య

ములు భగవత్పూజ లెట్లగునన్నచో, ఉపనిషద్వాక్యమును గమనించవలెను :—

— యచ్చకించిత్ జగత్సర్వం దృశ్యతేహ్యాయతేపివా,
అంతర్బహిశ్చతత్సర్వం వ్యాప్యనారాయణస్థితిః ॥

భావమేమనగా:— ఈ ప్రపంచములో, ఏనై తే కనబడుచున్నవో, వినబడుచున్నవో వెలుపల, లోపల, అన్నిదిక్కులలో పరిపూర్ణముగ శ్రీమన్నారాయణుడు వ్యాపించియున్నాడు. శ్లో॥ విష్ణోస్సకాశాదుద్భూతం జగత్తత్రైవచస్థితం ।

భూతగామిమిమంకృత్స్నమవశం ప్రకృతేర్వశాత్ ॥

(విష్ణు - 1-31)

ఈ ప్రపంచమంతయు విష్ణుభగవానునిచే నుత్పన్నమైనది, మరియు వ్యాపించియున్నది. ఆయన ఈజగత్తునకు సృష్టి, స్థితి, లయకారకుడు. ఈ ప్రపంచమంతయు ఆయన (వశమై) స్వరూపమైయున్నది.

కావున సద్భావముతో సర్వప్రాణులయందు ప్రేమభావమునుంచి, మనము సత్యభాషణము, పరోపకారము, ఇతరుల దుఃఖమును బోగొట్టుట, తల్లిదండ్రుల సేవ, మొదలగు నవి యన్నియు (భగవత్కార్యములుగా) జేయవచ్చును. ఎట్టి పవిత్రకార్యములచేతనైనను, మనము భగవద్భక్తులమగుటకు ప్రయత్నించవలెను. అపుడే పవిత్రులమగుదుము. లేనిచో పశుతుల్యులమే !

సీ॥ కంజాతుసకుగాని కాయంబుకాయమే,

పవన గుంభిత చర్మభస్మిగాక,

వైకుంఠ బాగడని వక్త్రంబు వక్త్రమే,

థమథమ ధ్వనితోడి థక్కగాక,

హరిపూజనములేని హస్తంబుహస్తమే,
తరుశాఖనిర్మిత దర్విగాక,
కమలేశుజూడని కన్నులు కన్నులే,
తనుకుడ్డజాల రంధ్రములుగాక.

గీ॥ చక్రిచింతలేని జన్మంబుజన్మమే
తరళసలిల బుద్బుదంబుగాక
“విష్ణుభక్తి” లేని విబుధుండు విబుధుడే,
పాదయుగము తోడి పశువుగాక. (భాగ-7-170)

అను ప్రహ్లాదసూక్తిని మనము గమనించి నడుచుకొన
ప్రయత్నించవలెను.

7: స్వాధ్యాయము :-

మానవత్వమును సంపాదించుటకు మనము స్వాధ్యాయము జేయుచుండవలెను. నేదములు, భాగవత, రామాయణాది భగవత్కథలు, నీతియుక్తమైన చరిత్రములు అధ్యయనము చేయుటవల్ల, మననము చేయుటవల్ల మనోవికారములు తొలగిపోయి, ఉత్తమ విచారములు గల్గును. విచారములు సంస్కరింపబడి, సదాచారుల మగుదుము. విజ్ఞానముకూడ వికసించి పాండిత్యము గల్గును.

వేదాది అధ్యయనములలో ఉత్తమమైనది, భగవద్గీత (కీర్తనలు) స్తోత్రము. భగవంతుని కల్యాణ గుణములను స్తోత్రము చేయుటవల్ల, మనలోనున్న దుస్స్వభావములు విడిపోయి, శాంతము, సద్గుణములు తోందరగ ప్రకాశమొందును. ఆత్మశక్తియుగల్గును, ఇట్టి ఆచరణమునకుముఖ్యముగా సత్పురుషుల సహవాసము, చతువు, కావలసియుండును. విజ్ఞానము

సహవాసమువల్ల శ్రద్ధ, భక్తి, విశ్వాసములుగల్గును. దైవీ గుణములను వృద్ధిచేసిందించు ఆసక్తితో ధర్మశాస్త్రములు, పుణ్యకథలు వినుచు, చదువుచుండవలెను. ఇట్లు మనసముచేయుట, ఆచరించుటవల్ల సద్గుణములుగల్గి, పవిత్రులమగుదుము, పరమ భాగవతోత్తములైన యామునాచార్యులు, కులశేఖర మహారాజు; పరమ భక్తులైన రామదాసు, మీరాబాయి, మొదలగువారు భగవంతుని ప్రేమపూరితముగ, స్తోత్రముచేసి (తమ శరీరమును మరచినవారగుచు) పరమాత్ముని కృపకు పాత్రులైరి.

భగవన్నామస్మరణము జీవునకు— పరమాత్మునకు మిత్రత్వము కలిగించు ఉత్తమసాధనము; వేటొకటి దీనిని మించినదిలేదు. కాని ఈరోజులలో కొందరు—చేయు స్వాభ్యాసములు విపరీతములుగ నున్నవి. అవి; నవలలు, కామోత్తేజకమైన కథలు, కల్పితగాథలు మొదలైనవి. వీని అధ్యయనమువల్ల, మనుష్యుడు సహజమైన శాంతియును, సాత్విక బుద్ధిని గోల్పోవుటయేగాక చంచల మనస్కుడై (ఇంద్రియలోలుడై) భ్రమపూరితమైన ఆసక్తితో చెడుప్రవర్తనలకుకూడ దారితీయును. సమాజములో అపకీర్తనొందును.

ఎట్లనిన; సభ్యతాదూరములైనవి, ధర్మవిరుద్ధములైనవి, భ్రమపూరితములైనవి (అసత్యములైనవి) చదువుటవల్ల విజ్ఞానమెట్లుగల్గును! అసత్యమైనదే— అంధకారము (అజ్ఞానము) భ్రమయే బుద్ధిహీనతకు హేతువుగదా! ఇక వానికి మూలమైన పుస్తకములను (విషయములను) అధ్యయనము చేయుటవల్ల, సత్యద్యోతకమైన విజ్ఞానమెట్లు పొందగలము! (పొందనేరము).

కావున యథార్థమును గ్రహించి అట్టి కల్పిత గాధలను చదువుట, ఊహాగానములను జేయుట, సాధ్యమైనంతవఱకు వదలవలెను. వీనికి దూరమున్న వానిలోనే, మానవత్వమునకు స్థానమున్నది. ఇక వివేకమౌగలవారమై, ధర్మవిహితములైనవి, నీతినిబోధించునవి, భగవద్గుణములను వర్ణించునవి, సత్పురుషుల ఆదర్శములను చాటునవి, జడువుటకు ప్రయత్నించవలెను. మరియు వీలుననుసరించి ప్రతిదినము, పుణ్యదాయకమైన స్తోత్రములు, పురాణములుకూడ మన నిత్యజీవితములో షరనముజేయుటకు ప్రయత్నించుట, అనునవి పరమావశ్యకములు.

8. తపస్సు (స్వధర్మ పాలనము) :-

మనలో మానవత్వము వికసింపవలెనన్నచో, అధికారము ననుసరించి తపస్సు [స్వధర్మపాలనము] జేయుట ముఖ్యము. శాస్త్రవిహిత కర్మలను, కష్టమునకోర్చి, నిశ్చల చిత్తముతో జేయుటయే “తపస్సు” యనబడును.

స్వధర్మపాలనమువల్ల, మనుష్యుడు తేజోవంతుడై ఉత్తమచరిత్రుడగును, పవిత్రుడగును. కావున స్వధర్మపాలనము జేయుటలో, ఎన్ని ఇబ్బందులు, ఆటంకములు వచ్చినను, కార్యశీలుడై వంశకారవమును నిలబెట్టవలెను. అట్టి వాడే తన మానవజన్మను సార్థకము గావించుకొనగల్గును.

స్వధర్మములు ఉదాహరణముగ నిట్లుండును :—
బ్రాహ్మణుడు :- ఉదయమున స్నానముజేయుట, సంధ్యానుష్ఠానమును జేసికొనుట, వేదాధ్యయనము జేయుట, భగవదారాధన జేయుట, లోకకల్యాణ వాంఛాయుతుడై, సత్కర్మ

లనుజేయుట, ఇతరులచేత జేయించుట మొదలగునవియగును. క్షత్రియుడు:- నిత్యకర్మలు నిర్వర్తించుకొనుట, ధర్మపరిపాలన జేయుట, ధర్మమును రక్షించుట, భగవత్కార్యములు జేయుట, వైశ్యుడు:- సదాచారము కల్గియుండుట, ధర్మవ్యాపారము జేయుట, గో-ధనమును రక్షించుట, సాధుపోషణజేయుట, భగవత్కార్యములకు సహకరించుట. శూద్రులు:- సద్భావముగలవాడగుట, సత్కర్మలుజేయుట, సాధుసేవలుజేయుట, భగవంతుని పూజించుట మొదలగునవి యగును.

ఇట్లు ఏ వర్గమునకుజెందినవారైనను, తమతమ ధర్మలను దీక్షతో ఆచరించుటవల్ల సమానమైన ఫలితమునే పొందగల్గుదురు. పవిత్రులగుదురు. ఇప్పటి దేశ, కాల, పరిస్థితులలో, జాతి, మత, భేదరహితమైన సమాజవ్యవస్థ ఏర్పడుచున్నది. సర్వధర్మ సమానత్వమునకే ప్రాముఖ్యము నొసంగుచున్నాడు. ఇందులోనున్న ఉద్దేశ్యమును [ధ్వనిని] మనము మాత్రము పరిశీలించవలయును. సమాజములో ఐక్యము కొరకే, ఇట్టి ఉద్దేశ్యము అనువర్తించును. ఐక్యభావమును వృద్ధిజేయుటయే, కొందరి పెద్దల యభిప్రాయము. అందుకే ఇట్టి సర్వధర్మ సమానత్వమును గురించి, ప్రచారములు, ఆచారములు చేయుచున్నారు.

ఈ పరిస్థితిని కొందరు సనాతనాచారములు గలవారు; దూరుచున్నారు. కాని ఇచ్చట గమనించవలసిన దేమనిన, ఇప్పటి సమాన ధార్మికవాదములు సార్వజనీనమైనవి. బాహ్య వ్యవహారమునకుమాత్రమే సంబంధించినవి. వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యమునకు మాత్రము అడ్డువచ్చుటకుకాదు. అంతరుద్దేశ్యము ఇదియేకాని, విపరీతార్థములవల్ల, మనలో కొందఱు ధర్మవిరు

ధముగా నడచుటకు, నడిపించుటకు ప్రయత్నించుచున్నాడు. వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము ననుసరించి, స్వధర్మపాలన జేయుటలో ఎట్టి ఆటంకములుండవు. ఎవరివారి గృహములందు, యధేచ్ఛగా స్వధర్మ నిష్ఠాగరిష్ఠులై యుండవచ్చును. ఈవిషయమును గ్రహించినచో సనాతనోద్దేశ్యముగలవారికి, ఇప్పటి సమాజ వ్యవస్థను దూరవలసిన పనికూడ లేకపోవచ్చును.

కాని ముఖ్యముగా మనము గమనించవలసిన దేమనిన; భగవంతుడు సర్వమానవ కల్్యాణము గురించియే వర్ణవ్యవస్థను, ఏర్పరచియున్నాడు. తదితరులు, ఊహకల్పితమన్నట్లు, ఏర్పడినదికాదు. మనుష్యులగుణ, కర్మల ననుసరించియే, నిర్ణయింపబడినది. అది భగవన్నిర్ణయము. కావున, అట్టి మూలాధారమును, మనము విడువరాదు. యథాయోగ్యముగ విశ్వసించి, నడచుకొన్న నే, ఏదోఒకస్థితిని పొందగల్గుదుము. లేనిచో ఎందుననంటక, సరకము ననుభవంపవలసి వచ్చును. కావున ధర్మవిహితమైన స్వధర్మపాలనము చేయుటయే మనకు యోగ్యము.

శ్లో॥ శ్రుతి, స్మృత్యుదితం ధర్మమచింత్య హిమానవః |

ఇహకీర్తి మవాప్నోతి ప్రేత్యచానుత్తమం సుఖం ||

(మను-2-9)

—మానవుడు వేదములందును, ధర్మశాస్త్రములందును జెప్పబడిన స్వధర్మమును పాలించుటవల్ల ప్రపంచమునందు సుఖము, కీర్తినొంది, తర్వాతమోక్షమునుగూడ బొందగల్గును.

అనియుండుటవల్ల మనము స్వధర్మానువర్తనమై, మెలగుచు ఆత్మశక్తిని సంపాదించవలెను. హరిశ్చంద్రుడు, ధర్మజుడు మొదలగు మహాపురుషులు అట్టి ఆత్మశక్తి చేతనే

ఎన్నో కష్టములను ఎదుర్కొనగల్గిరి. వారి “ధర్మ” మే వారిని రక్షించినది. కావున నట్టి యాదర్శముల నవలోకించి, నడచు కొనవలెను. ధర్మమునందే విశ్వాసముగలవాడు మొదట కష్టములనొందుచున్నట్లు కనబడినను, అంతస్సులో ధైర్యమును మాత్రము వదలకుండ, ముఖములో విషాదరేఖలు కనిపింపక “పరమశాంతి” ననుభవించును.

మన భరత ఖండములో పూర్వము, ఎందఱో ఋష్యాదులు ధృఢనిశ్చయై (స్వధర్మచరణాత్మకమైన) తపస్సును జేసి దివ్యమైన శక్తిని గడించినవారై, లోకకల్యాణార్థము, ఉత్కృష్ట కార్యములన్నియో జేసియున్నారు. అట్టివారి విషయములు తెలియనివారుండరు. ఇకవారి యాదర్శములననుసరించి, మనకు సాధ్యమైనంతవఱకు నడచుటకు ప్రయత్నించినచో, స్వధర్మ నిష్ఠగలవారమగుదుము. ఏకాగ్రబుద్ధి, మరియు ఆత్మ శక్తియు, వృద్ధిబొందును. పవిత్రులమగుదుము. కావున మనము “స్వధర్మచరణమునకు” ప్రయత్నించుట ముఖ్యమని గ్రహించవలెను.

9. భావ సరళత్వము (ఆర్థవము):-

మనుష్యుడెట్టి భావముగలవాడగునో, ఆట్టియాచరణగలవాడగు. కావున కపటము, ద్వేషము, కఠోరత యనుభావములను విడువవలెను. సరళమైన అంతర్భావమును మనము ఆర్జించవలెను.

కఠోరస్వభావము. కపటభావము, అసూయాభావములు గల మనుజుడు తమోగుణప్రధానుడై పరహితమును గోరక ఇతరులకు దోహదముచేయుచు, నత్పరులను అవమానిం

చుచు, సత్కార్యములను జెడగొట్టుచుండును. ఇతరులు దుఃఖింపగా జూచి సంతసించును. అట్టివాని దుస్స్వభావము, మొదట తెలియకున్నను, కొంతకాలముతర్వాతనైనా తెలిసికొని, లోకులు చుష్టుడని దూరుచుందురు. ఇతరుల హృదయములో అట్టివ్యక్తికి స్థానముండదు. ఆపత్కాలమునందుకూడ వానిదగ్గరకు నెవరు జేరరు. వ్యాధితో మంచము పట్టినను గ్రుక్కెడు మంచినీరు పోయువారుండరు. ఇక వాని జన్మమెందులకు? చివరకు నీచములైన అవస్థలనంది మరణించును. ఇట్టి దృశ్యములను, వ్యక్తులను మనము అచ్చటచ్చట చూచుచునే యున్నాము,

సరళస్వభావముగలవాని హృదయము- (అంతర్భావము) పైకి ఆచరణయు ఒకేతీరుగ నుండును, శాంతరస ప్రాధాన్యముగల చూపులు, ప్రీయవచనములు గల్గియుండును. మరియు మృదుభావణముచేయుచు, పరుల శ్రేయస్సునుగోరుచు (పరోపకారమునుజేయుచు) సత్పురుషులను గౌరవించుచు, సత్కార్యములందు సహకరించుచుండును. దీనిలైనవారి దుఃఖమును బోగొట్టుటకు ప్రయత్నించును. అట్టివాడు సమాజములో నితరుల సుఖమే, తన సుఖమని భావించి, అందరి ప్రేమకు పాత్రుడగును. కీర్తివంతుడగును.

అంతస్సులోనున్న కపటము, అసూయ మొదలగు దూషితభావములే మనుష్యుని జెఱచునవి. వానివల్లనే మనము తృష్ణాపూరితులమై దుఃఖము (అసంతృప్తి) నొందుచున్నాము. కావున ఉత్తమస్వభావము నార్జించుటకు అంతస్సును నిర్మలముగా, సరళముగా జేయుట ముఖ్యము. అందుకు పెద్దవారితోగాని, పిల్లలతోగాని, మిత్రులతోగాని ప్రీతి; తన భర్తతో

గాని, అత్త మామలతోగాని, అంతస్సులో నొక భావముంచు కొని పైకి ముఖప్రీతి వాక్యములు బలుకక యధార్థమైన, న్యాయయు క్షమైన వచనములు బలుకుచుండుటకు ప్రయత్నించుచుండవలెను.

ఇట్లు ఇతరుల మనస్సు నొప్పింపకుండ ప్రయత్నించు వారు కొద్దిరోజులలోనే సత్స్వభావము గలవారగుదురు. అందుకొక మనమెట్టి కార్యములుజేసినను, ఏవిషయములు జెప్పినను, యధార్థమును, సరళత్వమును పోషించుకొనుచు వ్యవహరించవలెను. అప్పుడే మనము కుటుంబములో, సమాజములో నందఱకు విశ్వసనీయులమగుదుము. ఇట్లు ఇంతవరకు కొందఱు సత్పురుషులు ప్రవర్తించి, ప్రపంచఖ్యాతి నొందియున్నారు. ఈరోజులలోకూడ కొందఱు మహాపురుషులను, విశ్వప్రేమ (గౌరవము) గలవారినిగా మనము జూచుచునేయున్నాము. ఇందులకు వారిలోనున్న భావగతత్వమే కారణము.

మరియు ప్రతి మనుజునిలోనున్న “అంతరాత్మ” స్వచ్ఛమైనది. ఎల్లప్పుడు సద్భావమునే గల్గియుండుట, యాత్మగుణమైయున్నది. అది అప్పుడప్పుడు హెచ్చరించుచునే యుండును. ఉత్తమ పదమును బొందుటకు పరితపించునుకూడా!... కాని అజ్ఞానముచే మనుష్యుడు దానిని గుర్తించకుండును. మనము జ్ఞాపకముంచుకొనవలెను! ఎవని హృదయము స్వచ్ఛమైనదో వాని హృదయములోనే భగవంతుడుండును. అట్టివాడే నిజమైన మనుష్యుడనబడును.

10. అహింస :-

మానవత్వపుష్టిని గోరునపుడు మనము ఇతర ప్రాణు

లను హింసించుట వదలవలెను. “హింస” యనునది మనుష్యుని రాక్షసునిగా జేయును. నరకము నొందించును. అహింసాధర్మము సవలంబించుటవల్ల, పురుషుడు “మహాపురుషు” డగును.

మన ధర్మశాస్త్రములలో మూడువిధములైన హింసల నుండి విముక్తుడు కావలయునని చెప్పబడియున్నది. అవి:—
1. శారీరక హింస, 2. వాచా (మాటలచే) హింస, 3. మానసిక హింస. అని మూడు విధములు శారీరకహింసయనగా:—

(శరీరముతో) ఇతర ప్రాణులను కొట్టుట, గోవులు, మేకలు, గొట్టెలు, మొదలగు పశువులను,— పావురములు, కోళ్ళు మొదలగు పక్షులను చంపుట యను ఘోరమైనవి. ఇట్టి హింసలు మాంసభక్షణ నిమిత్తమై చేయబడుచున్నవి. ఇది “సమాజము” శాస్త్రవిహిత మర్యాదల నుల్లంఘించి, మాంసభక్షణ చేయుచున్నది. ఎన్నో ప్రాణములను తీయుచున్నాడు! ఎంత పాపకార్యమున కొడిగట్టినారు!! మనుష్యుని రక్షణలో (పెంచబడి) సహజమైన విశ్వాసముతోనున్న ప్రాణులకు ద్రోహము జేయవచ్చునా?

శ్లో॥ యావంతి పశురోమాణి తావత్కృత్యేహమారణమ్,
వృథాపశుఘ్నః ప్రాప్నోతి ప్రేత్యజన్మని జన్మని॥
(మను— 5-38)

భావమేమన:— యజ్ఞాదులందుగాక వృథాముగా (మాంసభక్షణ నిమిత్తము) పశువులను జంపువాడు, తాను జరిపిన పశువున కెన్ని రోమములుండునో యన్నిజన్మలు (పశువుగా) జన్మించి, ఇతరులచే హింసించబడుచుండును

కొన్ని ధర్మశాస్త్రములందు, జీవహింస: యజ్ఞార్థము,

శ్రాద్ధకర్మలయందును, ఎట్టి యాహారము లభింపని సమయమునందును జేయవచ్చునని; కొందఱు ఇట్టి స్థితిలోనే జేసినట్లును జెప్పబడియున్నది. మరియు మనుష్యేతర ప్రాణులు ఒక దానికొకటి ఆహారముగా నుండునట్లు భగవంతుని సృష్టిలో గానవచ్చును. కొన్ని పరిస్థితులందు క్షత్రియుడు - సస్యరక్షణార్థము నేటాడుట, అధిక పుష్టిని సంపాదించుటకు మాంసభక్షణమును చేయవచ్చునని జెప్పబడియున్నది. దీనివల్ల తెల్పున దేమనని స్వార్థబుద్ధితోగాక, పరహిత కార్యము లత్యవసరమైననే తప్ప, ధర్మవిరుద్ధముగా జేయకూడదు. అని స్పష్టమగుచున్నది.

కాని ఈరోజులలో చాలామంది విపరీతార్థములు జేసి కొని పశువులన్నియు మనుష్యులకొరకే (మాంసభక్షణ నిమిత్తము) సృష్టింపబడినవనియు, శ్రాద్ధాదులందేగాక ప్రతిరోజు మాంసభక్షణము జేయవలయుననియు, తలంచి స్వార్థపరులై 'జీవహింస' ను జేయుచున్నారు.

కొందరు ఇట్టి ధర్మాదులు తెలిసికూడా, కలియుగమైన ఈరోజులలో మనుష్యమాత్రులమగు మనకు; పూర్వయుగములో కొందఱు ఋష్యాదులు, మహానీయులు, మాంసభక్షణము జేసియున్నారనియు; ఏదో విశేష పరిస్థితికి గురియైనవారిని, సామాన్యమైన ఆధారముగా జేసికొని సాధించుట, పెట్టి తనమనిపించును. ఎట్లనిన; అప్పటివారు ఏదో ప్రతిబంధక వాతావరణమువల్ల పొరచాటుజేసినను, తిరిగి పవిత్రతనొందు శక్తి, సామర్థ్యములు గలిగియుండిరి. తపఃకర్మాదులచే పునఃసృష్టినగుండ జేయగల్గువారి యాదర్శములెక్కడ! ఒకరోజు భోజనము లేకున్న మరణావస్థనొందు మనమెక్కడ!! ఇట్టి సాత

స్త్రిమును గమనించినచో మనకు, వారికినిగల అంతరము తెలియును.

మరియు కొందరు ఉత్తమవర్ణస్తులుకూడ, ఇట్టి మాంస భక్షణము కేవలము శాస్త్రాధులందేగాక, వ్యర్థముగజేయుట; నరకమనిగూడ స్పష్టముగ దెలిసి 'గొట్టెదాటుడు' పద్ధతి నవలంబించినట్లు గానవచ్చును. ఇందులో వారి యభిప్రాయము— “మేము స్వహస్తములతో జీవహింస చేయకూడదు, ఇతరులు చేసినచో, లేక భగవదర్పణము గావించినచో, ఇక దోషము లేదని” తలంతురుకాబోలు!!... కాని భగవంతుడు, సాత్విక పదార్థములన్నియుండగా హింసాత్మకమైన తామసపదార్థముల నెట్లుకోరును? ఇది జిహ్వచాపల్యమను దోషమనుట లో సందియములేదు.

శ్లో॥ అనుమంతా విశసితా నిహంతాక్రయవిక్రియా
సంస్కర్తాచోప హర్తాచ, ఖాదకశ్చేతి ఘాతుకాః ॥
(మను— 5-51)

— జీవహింసకు నమ్మతించువాడు, జీవముల యంగములను ఛేదించువాడు, జీవములను జంపువాడు, వాని మాంసమును గొనువాడు, దానిని విక్రియించువాడు, వంటజేయువాడు, వడ్డించువాడు, భక్షించువాడు, వీరందఱును ఘాతుకులు యనబడుదురు. (నరకము ననుభవించురు) అని భావము.

ఇట్లు మానవ ధర్మశాస్త్రములందు జెప్పబడి యున్నందున, స్వార్థబుద్ధికి మూలమైన జీవహింసనుజేయుట, సాధ్యమైనంతవరకు విడుచుట మన కర్తవ్యము.

శ్లో॥ సభక్షయతియోమాంసం విధింహిత్వా పిశాచవత్

సలోకే ప్రియతాంయాతి వ్యాధిభిశ్చ స పీడ్యతే ॥

(మను— 5-50)

— ఎవడైతే పిశాచమువలె తినక, మాంసభక్షణము విడుచునో అతడు అన్ని ప్రాణులకు మిత్రుడై ఆరోగ్యవంతుడుగ నుండును. అని యుండుటచే (శాస్త్రవిహితములైన అత్యవసరములందుతప్ప) జీవహింసను, ప్రయత్నముతో వదలి మనము శారీరక హింసలకు లోనుగాకుండుట, పరమావశ్యకము.

శరీరముతో హింసించుటయేగాక వాక్కుచేత:- కఠినముగ మాటలాడుట, అమంగళములైన వాక్యములు బలుకుట, దూషించుట, ఇతరుల మనస్సు నొప్పించుట, మరియు స్త్రీలను, తల్లిదండ్రులను, సాధుపురుషులను గురించి కఠినోక్తులు బలుకుట, స్త్రీ; తన భర్తను, అత్తమామలను అసభ్యతగల మాటలచేత నవమానించుట, మొదలగునవన్నియు వాచాహింసలగును. కావున వీనిని ప్రయత్నముతో విడువవలెను.

మనస్సుచే:- నితరులను దూషించుట, వారి నాశమును, దుఃఖమును కోరుట, పరస్త్రీల విషయమై తలంచుచుండుట, సత్పురుషులను గురించి దురాలోచనలు చేయుట, మొదలగు నవి మానసికహింస లనబడును.

‘అహింసా పరమోధర్మః’ అను న్న్యాయముననుసరించి పైన వివరించిన హింసలను ప్రయత్నముతో విడచి; శరీరముతో పరోపకారముజేయుట, మాటలచేత; మంగళవచనములు బలుకుట; మనస్సుచేత; సద్వీచారములు, సద్భావములు గల వారమగుటకు, మరియు భూతదయతో ధర్మచింతన గలవార

మగుటకు, మనము ప్రయత్నించవలెను. అప్పుడే నదాచారము గలవారమగుదుము. పవిత్రులమై ఉత్తమపదము నొందుటకుకూడ అర్హులమగుదుము.

11. సత్య [భాషణ] ము:-

సత్యమనునది; ఉన్నట్టి, కనునట్టి, కనుచున్నట్టి విషయమును, అటులనే (హితము కల్గించుచుండిగా) నుండు మాట, మరియు అందులోని విషయము; ఈ రెండు సత్యమునకు జెల్లును. దీని నిర్ణయము అతి సూక్ష్మము. దైవీగుణములలో నిది ఉత్తమమైనది. దీనియందు విశ్వాసమునుంచి శ్రద్ధతో నెల్లప్పుడు సత్యభాషణముచేయుటకు మనము ప్రయత్నించవలెను. సత్యవాక్యముయొక్క మహిమవర్ణనాతీతమైనది. 'సత్యము' భగవత్స్వరూపమనియు, ప్రపంచమునకు కారణమనియు, దీనియాధారముపై ననే జగత్తు నిలిచియుండుననియు ఋష్యాదులు జెప్పియున్నారు. సత్యమైన వాక్కులు బలుకుటవల్ల మనుష్యుడు దివ్యమైన శక్తిగలవాడగును. మరియు యధార్థవ్యవహారముగలవాడగుటచేత నితరులకు దోహదముజేయకుండును. సహజముగ కొంత పుణ్యము నార్జించినవాడగును.

ఈ రోజులలో "సత్యము" మాట్లాడినచో సుఖము లేదనియు, కార్యము నఫలము కాదనియు, కొండటి దురిభి ప్రాయముగలదు, కాని ఇది యధార్థముకాదు. అసత్యముచేత: ఇతరులను మోసగించుట, కూటసాక్ష్యములను బలుకుట, కొండలు (న్యాయవాదులు) అబద్ధమునే వాదించుట ఒప్పించుట, దాని మూలకముగ ధనము నార్జించుట మొదలగునవి జరుగుచున్నవి. అట్టివారు మొదట కీర్తివంతులై, సుఖమునను

భవించుచున్నట్లు వైకి కనబడుచున్నను, లోలోపల, తృప్తి, అసంతృప్తి, అధికమగుచు, “అసత్యము” నే అగ్నిచేత కుములు చున్నవారై, జీవితమును గడపుదురు. అదికూడ ఒక జీవిత మేనా! కొంతవరకు దారిద్ర్యములో నున్నను, మనకు “సంతృప్తి” యవసరముకదా!

కొందఱు కూటసాక్ష్యములతో, కుకర్మలతో, జీవించు వారు ఎంతసంపాదించుచున్నను, దారిద్ర్యము ననుభవించుచు, యశస్సులేనివారై, వంశనాశనము నొందుచున్నట్లు మనము పృథ్విక్షములో చూచుచున్నాము. ఇక “అసత్య” - వ్యవహారము ఎంత విజయవంతమో ఆలోచించిన తెలియును.

సత్యమును పాటించువాడు మొదట కొన్ని కష్టములకు గురియైనను, కృత్రిమమైన యాదరణను పొందనప్పటికిని, అట్టి మనుజుడు “తృప్తి” లేనివాడై, ధైర్యముగలవాడై ఉన్నదానితో సంతృప్తి నే యనుభవించుచుండును. చివరకు కీర్తివంతుడై, నర్వసంపదలనుగూడ పొందగల్గును. ఇందుల కాదర్శ మైన, ధర్మస్వరూపులైన, యుధిష్ఠరుడు, హరిశ్చంద్రుడు, మొదలగువారి గాథలు వినుచున్నాము, చదువుచున్నాము. కావున మనకు “సత్యభాషణమే” యోగ్యమైనది. ఇచట మనము నేదనూ క్షులను గమనించవలెను.

— “సత్యంవద!, ధర్మంచర!” || (తై - ఉపనిషత్తు)

“సత్యమునే చెప్పము, ధర్మముగ నడపుము.”

— మధుమతీః మధుమతీభిఃపృచ్ఛంతామ్ (యజు-1-21)

“మానవప్రలార! మధురముగ బలుకుడు”

— జాయాపత్యే మధుమతీవాచం || (అథ-3-30-2)

“స్త్రీలు-పురుషులతో మధురముగ మాట్లాడవలెను. మరియు

“సత్యంబూయాత్, ప్రియంబూయాత్,
సబూయాత్ సత్సమప్రియమ్”

“సత్యము మాట్లాడవలెను. ప్రియముగ మాట్లాడవలెను.
కఠినముగ మాట్లాడకూడదు.”

అనుటచే మనము ఎట్లు వ్యవహరించవలయునో స్పష్టమగుచున్నది. సత్యముతోపాటు మృదుభాషణముకూడ అవసరము. ‘మధురభాషణము మానవునకు ఉత్తమ భాషణము’ లేనిచో :—

శ్లో॥ నగ్నోముండఃకపాలేన భిక్షార్థీ క్షుత్ప్రిపాసితః ।

అంధశ్శత్రు కులంగచ్ఛేత్ అసాక్ష్య మన్వతంవదేత్ ॥

(మను- 8-93)

“ఎవడైతే “అసత్యము” ను, తప్పుడు సాక్ష్యమును బల్కునో, అతడు దిగంబరుడై, సన్యాసియై, గుడ్డివాడై, బిచ్చగాడై, ఆకలిదప్పలచే పరితపించుచు, శత్రుకులమునకు (నరకమునకు) బోవును” అని భావము.

కావున మనము అబద్ధముగ వ్యవహరించుటవిడచి, సర్వదా సత్యభాషణమొనర్చుటకు, ప్రయత్నించవలెను. సత్యమువలుకుటచే మన జిహ్వాయందు. దివ్యమైన శక్తి నివసించును. నియమితముగ కొన్ని వత్సరములు సత్యవాక్పరిచాలన జేసినచో భగవద్దర్శనముగూడ సులభమగును. ఏదికోరిన నది సిద్ధించుననికూడ కొందరి పెద్దలయభిప్రాయము. “సత్యేనలోకాః జయంతి” [రామా-అరణ్య] యని సత్యప్రభావముననే ‘జటాయువునకు’ శ్రీరాముడు పుణ్యలోకములను ప్రసాదించగలిగెను. కావున మనము జ్ఞాపకముతో, నిత్యజీవితములో ‘సత్య

ముగ' వ్యవహరించుటకు ప్రయత్నించవలెను. అప్పుడే [యథార్థముగ] మనుష్యుల మగుదుము.

12. కోధము లేకుండుట :-

'కోధము'నునది మనుష్యుని బలహీనతను సూచించును. కోపముగల వ్యక్తి నిముషములో రాక్షసస్వరూపు డగును. ఆవేశములో, మంచిచెడ్డలను ఆలోచింపక, వివేకశూన్యుడై అనుచిత కార్యములనుగూడ జేయును. కావున మనము కోధములేకుండ ప్రవర్తించుటయే ఉచితము.

కోధమువల్ల మానసికావేదన ఉత్పన్నమగును. దాని వల్ల సౌందర్యవంతుని ముఖముగూడ వికృతమై, భయంకరమై తాను తపించుచు, ఇతరులను పరితపింపజేయును. కోధస్వభావము సత్పురుషుని లక్షణమేకాదు. దానివల్ల మనుష్యుని శరీరము, ఆరోగ్యముపై కూడ భారమువడి, ఎప్పటికిని ఏదో వ్యాధి యున్నట్లు, లేక వేరొకవిధముగా [మానసిక] బలహీనతనొందును. ఇట్టి స్వభావమువల్లనేగదా! అత్యాచారములు, హత్యలు జరుగుట మనము జూచుచున్నాము. అట్టి యశోవిహీనమైన, మనోవికారమును, సప్రయత్నముగ విడువవలెను.

శ్లో॥ త్రివిధం నరకస్థేదంద్వారం నాశనమాత్మనః ।

కామః కోధస్తథాలోభస్తస్మాదేతత్రయంత్యజేత్ ॥

[గీత- 16-21]

మానవుని [ఆత్మను] నశింపజేయునవి, నరకమునకు దారి తీయునవి యగు మూడు ద్వారములుకలవు. అవి:- 1. కామము, 2. కోధము, 3. లోభము. కావున నీ మూడింటిని విడువవలెను.

మరియు—

శ్లో॥ కోధోహి శత్రుః ప్రధమోనరాణాం,
దేహస్థితో దేహవినాశనాయ
యథాస్థితః కాష్ఠగతోహివహ్నిః,
స ఏవ వహ్నిర్దహతే శరీరం॥

“కోధము” మనుష్యులకు మొదటి శత్రువు (రెండవ శత్రువు బయటనుండి పీడించును), ఎట్లైతే కష్టలోనేయున్న అగ్ని కష్టను కాల్చుచుండునో అదేవిధముగా దేహములో నుండియే, దేహమును దహించుననిభావము.” వాస్తవముగ మానవుని పతనమొందించు దుర్గుణములలో “కోపము” చాల ముఖ్యమైనది. ఇట్టితామసోద్రేకము (కోపము) ఎవరిని గురించినాగునో వారికంటెనధికముగ నుద్రేకమునందిన వారి స్వశరీరమునకే పీడ గలిగించును. శరీరము వణకుట, నేత్రములు రక్తవర్ణముగలిగియుండుట, హృదయము జ్వలించుట, మొదలగు వికారములుగలుగును. అదియొకవిధమైన పిచ్చితనమువంటిది. దానివల్ల సద్భావములన్నియు నశించును. ఆనేశముతో మనకు భవిష్యత్తులో హానినిగల్గించే పనులను జేయించు శక్తిగలది. నత్పురుషులకు విషతుల్లమైనది. కావున మనము కోధమును విడచిపెట్టవలెను.

వినయ స్వభావము (చలదనము) తో చేయగల్గినన్ని మహత్కార్యములు కోధముతో చేయలేము. కోధముశక్తి హీనమైనది. “చల్లనిలోహము, వేడిలోహమును చీల్చును. కాని వేడిలోహము చల్లనిదానిని చీల్చజాలదు”. అట్లేకోధము లేనివాడెంతసామర్థ్యముగలిగి ఉత్తముడనబడును. వాగ్భటాచార్యుడు అన్నాడు :—

శ్లో॥ ధారయేత్తు సదావేగాః హితైషీ ప్రేత్యచేహచ,
లోభేర్హ్య, ద్వేష, మాత్సర్యరాగాదీనాం, జితేంద్రియః॥

భావము:— ఏ మనుష్యుడైతే, ప్రపంచమునందు, పర
లోకమందును, సుఖమునుగోరునో అతడు జితేంద్రియుడై,
ఈర్ష్య, ద్వేషము, క్రోధము, అనూయ మొదలగు మనోవికార
ములను విడువవలెను.

కావున మనము “క్రోధమను” శత్రువునకు దూరముగా
నుండుటకు ప్రయత్నించవలెను. అపుడే సుఖముగలవారమై,
పవిత్రులమగుదుము.

13. అహంకార (సంపద) త్యాగము:-

మనము నిత్యజీవితావసరములగు సాధారణ కర్మలు
జేయుటయేగాక, కొన్ని ఉత్కృష్టమైనట్టివి, కష్టసాధ్యమై
నట్టివి, కీర్తికరమైనవియగు “ఘనకార్యములు” కూడచేయు
దుము. (కొందఱు చేయలేకపోవచ్చును.) అట్టి కార్యవిజయ
మునకు “శక్తి” సామర్థ్యములే కారణములు.

సహజముగా ప్రతిమనుష్యునిలో “దైవశక్తి” యుండును.
అది బాహ్యదృష్టికి కనిపింపకుండగనే, సత్కార్యములను
నెరవేర్చుటలో సహకరించుచుండును. ఒక్కొక్కసారి ఎన్నో
కఠిన పరిస్థితులున్నను, మనము సదుపాయముతో కార్యసాధన
జేయగల్గుదుము. అనుకూలతలు ఏర్పడును. అట్లుచేయునదియే
“దైవశక్తి” లేక ఆత్మశక్తి. పరమాత్మయగు భగవదంశమే
మన ఆత్మ. (ప్రాణము). అది దివ్యమైనది. గొప్ప శక్తి కలది
గనుక గుప్తరూపముననుండి మనముజేయు కార్యములను

సఫలమొందజేయును. అట్టి కార్యవిజయమునకు కర్త ఎవడు? గుప్తరూపమైన “ఆత్మ” యే కదా! భగవదంశమైన శక్తి చేత కార్యములు జేయబడినపుడు అట్టికర్తృత్వ ఫలితము భగవంతునిదేనని మనము భావింపవలయును. అనగా:- ఈ ఘన కార్యమును “నేనే” చేసినాను (నాదేవురుషార్థము) అను “అహంభావమును” త్యజించవలెను.

మనుష్యుని శరీరము భగవంతునకొక సాధనమువంటిది. దీనిని నిమిత్తమాత్రముగ, (ఉపకరణముగ) నుపయోగించి, పనులజేయించువాడు భగవంతుడే; దాని ఫలితముగూడ భగవంతునిదేనని భావించవలెను. కాని ఇచ్చట గమనించవలసినదేమనిన; కొందఱు ఆసక్తితో (ఆటంకము లేకుండ) జీవహింస, వృధిచారము, పరులకు ద్రోహము, మొదలగు చెడుకర్మలను చేయుచుగదా! అట్టి కార్యముల ఫలితమునకు కూడభగవంతుడే కర్త (బాధుడు) యగునని పొరబడరాదు.. “ఆత్మ” గుణములు సహజముగనుండు; సత్యము, శాంతము, కరుణ, ఉపకారముజేయుస్వభావము మొదలగు సద్గుణములు. కావుననది ఎల్లప్పుడు; ధర్మాచరణము, దానముజేయుట, దేవాలయములు గట్టించుట, చెఱువులు వేయించుట, పాఠశాలలు గట్టించుటవంటి ఉత్కృష్ట కార్యములకే; ప్రోత్సహమొసంగును. కాని ‘కుకర్మలకు’ గాదు.

మనుష్యుని (శరీర) “ఇంద్రియములే” చంచలమైనవి, భ్రమపూరితములైనవి, మోహవశములైనవి. కావున చెడు కార్యములను అజ్ఞానముచేత “ఇంద్రియములే” చేయించునని; ఆత్మ (శక్తి) కాదనియు స్పష్టముగ తెలియవలెను.

మనుజుడు ఎట్టి కార్యము నుజేసినను, అహంకారమునొందక, దాని ఫలితమును మనస్ఫూర్తిగ భగవంతునికొఱకు, త్యాగము చేయవలయును ఇట్టి త్యాగమువల్ల (ఎట్టి పాపములను బొందక) భగవంతునకు కృతిజ్ఞుడై, పవిత్రుడై ఆయన కృపకు పాత్రుడగును మరియు “నేను భగవంతునకు ఉపకరణమువంటివాడను, నా చేత అతడే అన్ని కార్యములు చేయించుచున్నాడు. అతనివల్లనే, అన్ని కార్యములు నెరవేరుచున్నవి. నేను నిమిత్తమాత్రుడను” .... అనుభావమును దాల్చుటయే మనకు శ్రేయస్కరము.

కాని ఈ రోజులలో కొందఱు ఉన్నతభవన నిర్మాణములుజేయుచు, ఉన్నత అధికారమును సాధించుచు, ఉన్నత తటాక నిర్మాణములుజేయుచు, మరెట్టి సత్కార్యమును జేసినను, దీనికి నేనే కర్తను; సామర్థ్యము, ప్రతిభ నాదేనని భావింతురు. ఇట్టి అహంభావపూరితులు తాము జేసినదానిలో కొంత దైవబలమున్నదని గ్రహించరు. అట్టివారు అవిద్యామయులై, కొంతకాలము సుఖముతో వ్యవహరించినను, చివరకు పతనావస్థనొంది, మానసిక దుఃఖముల ననుభవింతురు. ఎట్లనిన:- భవనాదులు, తమయధీనమునుండి, ఎప్పటికైనను, చివరకు మరణదశయందైనను, ఇతరులకు వదలిపెట్టుట తప్పదుకదా! అట్టి పరిస్థితిలో “అహంకార-మమకారములు” బాధింపక మానవు.

కావున మనుష్యుడెట్టి ఉన్నతదశలోనున్నను, (లేకున్నను) మిడిసిపడక, అందఱకు “నేనే” ప్రభువుననిభావింపక, నాకంటె గొప్పవాడు లోకాధీశుడు (భగవంతుడు) కలడని భావించి,

అహంభావత్యాగము జేయుట, ముఖ్యము.

ఇంతేగాక “కార్యసాధనకును” “ధనమునకును” సన్నిహిత సంబంధమున్నది. మనుష్యుడేమాత్రమైన ధనసంపాదనజేయును. ఆనంపదకు, వానివల్లగల్గు భోగములకు “నేనే” కర్త సనికూడభావించును.... ఇతరులు అన్నము లేక నాకటిమంటతో బాధపడుచున్నను, పిడికెడు అన్నము పెట్టుటకుగాని, ఒకనయా వైనైన, వారికి ఇవ్వనుగానిబోడు. (ఇట్టివారిని మనము అక్కడక్కడజూచుచునేయున్నాము). వీనినే “లోభి” యందురు. లోభత్వముగూడ సరకద్వారములలో నొకటియని వెనుకజెప్పబడిన ఆంశములో మనము తెలిసికొన్నాముగదా! ఇక ఆకలి గొన్నవారికి అన్నము బెట్టనట్టి, వస్త్రవిహీనులకు పాతవస్త్రము నైన ఇవ్వనట్టివానికి, సంపద ఉన్న నేమి? లేకున్న నేమి? నద్వినియోగము లేనిదగును.

కావున మనము ఉన్నంతలో సుఖమునుగల్గించు సంపదనుగూడ, ఇతరులకొకట త్యాగము చేయుటకు ప్రయత్నించవలెను. ధనము సంపాదించుట-కార్యవిజయము, ఇవిరెండుకూడ భగవదధీనములు. మనము స్వతంత్రించి చేయుబూనినను, ఒక్కొక్కప్పుడు సఫలమునొందజాలము. ఆరెండింటికిని భగవచ్చక్రియవసరము. కావుననట్టి (అహంకార-మమకారములను) భావద్వయమును, భగవంతునికొకటే త్యాగము చేయుట మనకు పరమావశ్యకమని గ్రహించవలెను. ఇచట స్వయముగ శ్రీకృష్ణభగవానుడన్న విధమును గమనింతము. శ్లో॥ తస్మాత్సముత్తిష్ఠ యశోలభస్య

జిత్వాశత్రూన్ భుజ్విరాజ్యం సమృద్ధం
మయైవైతే నిహతాః పూర్వమేవ

నిమిత్త మాత్రం భవనవ్యసాచిన్ ||

(గీత-11-33)

“అర్జునా! నీవు యుద్ధముజేయుటకు బయలుదేగుము. నీశత్రువులనందఱను (దేవతలచేతగూడ జయింపనలవిగాని భీష్మ, ద్రోణాదులను జయించి,) [వారు నీచేజయింపబడిరను కీర్తినిపొంది] సమృద్ధమైన రాజ్యమును అనుభవింపుము. పీఠం దరును నాచేత ముందే సంహరింపబడిరి. [అట్టిదానికి “నేనే” కర్తను], నీవు నిమిత్తమాత్రుడవుగమ్ము”.

అనియుండుటచేత భగవంతుడు మనుష్యులను, నిమిత్త మాత్రులనుగాజేసి, తానన్ని కార్యములుజేయునని స్పష్టమగు చున్నది. ఇట్టిపరిస్థితిలో నేను-నాది, యనుటకు [స్థానము] చాముఖ్యము లేదుకదా! కావున మనమట్టి అహంభావమును, ప్రయత్నముతో విడువవలెను.

14. శాంత [చిత్తనిగ్రహ] ము:-

మనుష్యుని మానసిక శక్తులను వృద్ధినిందించుటలో శాంతము చాల ఉత్తమమైనది. దీనివల్ల దైవీగుణములు త్వరిత గతిని మనలో వికసించగలవు. కావున మనము శాంత [చిత్త] ము గలవారము కావలెను.

“మనస్సు” సహజముగా చంచలమైనది. మానవునిచలింప జేయునది. స్థిరచిత్తములేనివాడు అప్పటికప్పుడే పలువిధములుగ మాటలాడును. అట్లు కార్యములుజేయుటకు బూనుకొనును. చివటకు దేనియందుగూడ, స్థిరత్వములేక అన్నికార్యములు మధ్యలోనే, ఆపివేయును. కార్యదక్షత లేనివాడగును.

మరియు శాంతము [మనోవిగ్రహము] లేనివాడుద్విగుణుడై, మనోబలహీనుడై, మాటిమాటికి ఇతరులను దూరుచుండును, విశ్వసించకుండును. చివరకు ఏపనిచేయలేక, తానుతలపెట్టినదానిని, తానేవిశ్వసించలేక [ఇతరులకు] తనకు-శత్రురూపమును దాల్చును.

శ్లో॥ బంధురాత్మాత్మనస్తస్య యేనాత్మై వాత్మ నాజితః
అనాత్మనస్తు శత్రుత్వే, వర్తే తాత్మైవ శత్రువత్ ॥
(గీత-6-6)

భావము:- ఏవురుషునిచేత తనమనస్సు (స్థిరపడి) విషయములను చేరకుండునట్లు, జయింపబడినదో, వానికి ఆమనస్సే బంధువు. జయింపబడని (శాంతిము లేని) చిత్తముగలవానికి (విగ్రహింపబడని) “తనమనస్సే” శత్రువువలెకీడుజేయును. మరియు “మనఏవ మనుష్యాణాంకారణం బంధమోక్షయోః” మనస్సే మనుష్యులను పతనమొందించునది. సరళములనుండి విముక్తి నొందజేయునది యగుకారణము”.

అనుటవల్ల చంచలచిత్తమువల్ల “నాశమును” స్థిరచిత్తమువల్ల పవిత్రతయు, నొందగలమని తెలియుచున్నది. కావున మనస్సును వశపరచుకొని స్థిరత్వమునొందుటయే ఉచితము.

ఈ రోజులలో కొందఱు శాంత (చిత్త) ములేనివారు. చిన్నచిన్న విషయాలకై, పసిలతోదెబ్బలాడుట, మద్యపానాదులుజేయుట, వ్యభిచరించుట, జూదమునాడుట, ఆలుపిల్లలను (స్త్రీలు; భర్తను, అత్తమామలను) పీడించుట, మొదలగు దుష్కృత్యములు చేయుదురు. సంపద, ఇల్లు-ముంగిలికూడ లేనివారై పతనమొందినవారిని మనము సమాజములో నచ్చ

టచ్చట జూచుచు నేయున్నాము. ఇట్టిస్థితికి మనోనిగ్రహము, (ఉన్న దేహాలునను) సంత్వప్తిలేకపోవుటయే కారణము. మనస్సును వశములోనుంచుకొన్నవాడు స్థిరబుద్ధిగలవాడై, ఎంతటి ఘనకార్యమునైనను, ప్రారంభించి వట్టుదలతో నెరవేర్చును. అట్టివాడు (మనోనిగ్రహముగలవాడై,) దుష్కర్మలకులోనుగాక పవిత్రుడగును. భగవంతునకుగూడ ప్రియుడగును. ఇచట భగవద్వాక్యములను గమనించవలెను:—

శ్లో॥ ప్రశాంతాత్మా విగతభీః బ్రహ్మచారి వ్రతేస్థితః
మనస్సంయమ్య మచ్ఛిత్రోయుక్త ఆసీతమత్పరః॥
యుంజన్నేవ సదాత్మానంయోగీ నియతమానసః
శాంతిం నిర్వాణ పరమాం మత్సం స్థామశిగచ్ఛతి॥
(గీత-6-14,15)

భావమేమనిన మిక్కిలి శాంతమైన మనస్సుగలవాడై, భయములేనివాడై, బ్రహ్మచర్యవ్రతముగలవాడై, నాయుండే ఉద్దేశ్యముగలవాడై, మనస్సును ధృఢముజేసికొని యుండవలెను. మరియు నీవిధముగ శాంతచిత్తముగలవాడు నాయుండు మనస్సుచేర్చి, (నాసంపర్కముచేత పవిత్రుడగును కావున) నిశ్చలమైనమనస్సుగలవాడై, నాయధీనమైయుండిన 'మోక్ష' సుఖమును బొందుచున్నాడు.

అనియుండుటచేత శాంతమనస్కుడు పవిత్రుడై, ఉత్తమ పదమందుటకుకూడ, అర్హుడగునని మనకు విశదమగుచున్నది. మనోనిగ్రహమున కేమి యుపాయము?

మన "చిత్తము" నిజముగ, గాలివలె చంచలమైనది. అది మత్తిష్కములోని జ్ఞాననాడులను దుర్బలముగావించి, స్థిర

బుద్ధిలేకుండజేయును. అర్జునునివంటి మహాపురుషుడే, మొదట మనస్సును నిగ్రహించలేకపోయినాడు! ఇకమనమెంతటివారము!.. ఐనను శ్రీకృష్ణుడు అందులకు తగిన ఉపాయమును తెలియజేసినాడు:—

శ్లో॥ అసంశయం మహాబాహో మనోదుర్నిగ్రహంచలం
అభ్యాసేనతుకాంతేయ వై రాగ్యేణచ గృహ్యతే॥
(గీత-6-35)

అర్జునా! మనస్సు చంచలమైనది. నిగ్రహింపశక్యము. గానిదనుటలో సంశయములేదు. అయినను (అది పరుగెత్తు విషయములందు దోషములను వెదకుచు) ఆత్మజ్ఞానమునభ్యసించుచు, అట్టిఅభ్యాసముచేత ఆత్మకంటె తక్కినవానియందు (దోషములను తెలిసికొనుచుండుటవల్ల గలిగిన) నిరాశ, వైరాగ్యముచేతను, అట్టిమనస్సును స్వాధీనము చేసికొనవచ్చును. [నిగ్రహించవచ్చును].

అని చెప్పినదానిననుసరించి, విశ్వాసముగలవారమై, వైరాగ్యము [సాంసారిక భోగములలో, ఆయాసము, అసంతృప్తి, మాలిన్యము గల పరిస్థితిని తెలిసికొనుచు ఆసక్తిలేకుండుట] వల్లను, మనస్సును శుభవిచారములందును, ధార్మిక చింతనయందును, ప్రవేశింపజేయుటవల్లను, మనస్సు వశమగును. శాంత స్వభావము కలవారమగుదుము. “జ్ఞాపకముంచుకొనవలెను! మనము ఎపుడు శాంతచిత్తముగలవారమగుమో,—అప్పుడే మానవత్వముగలవారమగుదుము”.

15. పరనింద జేయకుండుట:—

మనకంటె విద్యలోను, బుద్ధిలోను, సంపదలోను, ఉ

న్నత స్థాయిలోనున్నవారిని, లేక హీనదశలో దారిద్ర్యము ననుభవించుచున్నవారిని-ఇతరుల నెవరినైన, అసూయతోజూచుట, పరిహసించుట, యనునదియొక దూరభ్యాసము. ఇట్టి దుర్గుణములవల్ల మనుష్యుడు, ఇతరులతో ఋజుమార్గమున వ్యవహరింపక, సంకుచిత హృదయముగలవాడై, ద్వేషభావమునొందును. సాధారణ స్థితిలోగూడ అందరితో శత్రుత్వమునకే దారితీయుచుండును.

ఇట్లు ఇతరులలో చెడుగుణములు ఎంచుట, భావించుట వల్ల మనుష్యుని అంతస్సుకూడ [దుర్భావమననమువల్ల] కల్మష పూరితమగును. ఎచటజూచినను దోషము లేకనిపించును, మనస్సు ఇట్టి వాతావరణమువల్ల తమోగుణమునుబొంది, సద్గుణములన్నిటిని అణగదొక్కును. మనుష్యుడు దుర్మార్గుడగును. పతనమొందును.

కావున మనము ఎల్లప్పుడు సద్భావము [ఋజుత్వము] తో ఇతరులనుజూడవలయును. పరిహసించుట, నిందించుటను, విడుచుటకు ప్రయత్నించవలెను. లేనిచో మనము చెడిపోవుటకు ఆలస్యము పట్టదు. ఎట్లైతే స్వచ్ఛమైనకో నేరులో చిన్న తాయి పడవేసినచో అందులో నీరుచలించి ముఱికితో కలసి చెడిపోవునో, అట్లే మన మానసిక ప్రవృత్తులు, నిందజేయుట యనుభావమువల్ల చలించి దూషితములగును. ఇతరుల దోషములను విచారించుట, చూచుట, చెప్పటవల్ల, వాని సంపర్కముగల్గి, మనలోకూడ అట్టి దుర్గుణములే చేరును. పరనింద జేయునపుడు మనుష్యుడు తానుమాత్రము గొప్పవాడని తలంచుటసహజము. తనకుతానే పొగడుకొనుటకుకూడ వెనుదీయకుండును. అట్టివానినే “పొగరుబోతు” అని లోకులుదూరు

చుందురు. యశోహీనుడగును. కావున మరచికూడ పరనింద జేయకూడదు. దానినల్లమనమే సప్తపడెదమని తెలియుచున్నది.

ఆరే ద్వేషాంసి సునతర్థధామ” [ఋగ్వేదము 5-45-5]
 “ద్వేషమును త్యజించుటయే ఉచితము” (ద్వేషముకల వాడు తనకు తానేకీడుచేసికొనును).... అనువేదసూక్తినిమనము గమనించుటవల్లకూడ సట్టి మనోవికారమును త్యజించనలయు నని తెలియుచున్నది. కావునమనము ఆత్మవికాసమునుగోరుచు, ఇతరులను పరిహాసించక, అనూయ, ద్వేషము-మొదలగు దుస్వభావములతో జూడకుండనుండుటకు ప్రయత్నించవలెను. పండితులను, సాధుపురుషులను, భగవద్భక్తులను, నిరుపేదలను, దీనులను హేళనచేయుట, అనూయతోనవమానించుట వెంటనే విడువవలెను.

ఒకవేళ నలుగురినమక్షములో విమర్శింపవలసి వచ్చినచో, కపటమువిడచి, దురభిమానరహితులమై, సత్పురుషులను సద్గుణములతో, (దుర్గుణములనుస్మరించక) వర్ణించిచెప్పవలెను. చెడు విషయములను తలంచరాదు. కావున స్వలాభదృష్టితో నొకవ్వడుకూడ ఇతరులు దుష్టులనిచెప్పరాదు. [మరియుదుష్టునిస్తుతించరాదు] మంచివారిదోషములను తలంచి నిందింపరాదు. — ఇట్టిపిశునత్వము (పరనింద) ను విడచుటయే మనకు శ్రేయస్కరము. యోగ్యము.

16. భూత - దయ:-

మనుష్యుడు అన్ని ప్రాణులయందు సమానమైన దయ గలవాడై యుండవలెను. సర్వప్రాణులనుదయతో జూచుటయే “భూతదయ” యనబడును. ఇట్టిసద్గుణమును ధరించుటవల్లనే

మనము యథార్థమానవత్వమునొందగల్గుదుము.

మనమునహజముగ తల్లిదండ్రులను, భార్యపుత్రులను మిత్రులను, బంధువర్గమును, ప్రేమతో, (దయతో) జూతుము. కానిదీనిని భూతదయ యనుటకువీలులేదు. ఎట్లనిన—తల్లిదండ్రులు, భార్య-పుత్రులు మొదలగువారు మనకు సహకరింతును, సంతోషపెట్టుదురు. ఇట్లు వారు అక్కఱకువచ్చుటచే, దయతో జూచుట సాధారణమే గాని, ఎట్టివిశేషములేదు. ఒకవేళ వారే అనుకూలముగా లేకున్న, ద్వేషముతో త్రోసివేయుటకూడ జరుగును. ఇట్టిభావము (మానసికముగ) నాలో చించిన తెలియును. స్వార్థముతో ప్రాణులపై దయకల్గియుండుట అప్పటివఱకు మాత్రము ప్రతిమనుజునకు సహజమే. అది లెక్కలోనిది కాదు.

యథార్థమైన దయ ఎట్టిదనిన, తనకులుంబములో వారిని, బంధువర్గమునేగాక సమాజములోని మనుష్యులందఱును [ఇతరప్రాణులను] కూడ సమభావముతో జూచుట, మరియు మనుష్యులనేగాదు పశువులను, పక్షులను, కీటకములను మొదలగు నన్నిప్రాణులను, తన ప్రాణముమాదిరిగా జూడవలెను. అట్టివాడే యథార్థజ్ఞానముకలవాడు.

“ఆత్మవత్సర్వభూతేషు యఃపశ్యతిసపశ్యతి”

“తనప్రాణముమాదిరి సర్వప్రాణులయందు దయగల్గినవాడు ఎవడో అట్టివాడేజ్ఞాని” యనిభావము. ఇదియేయథార్థమైన దయ యనబడును.

భూతదయలేనివాడు, తనపిల్లలకు మితాయి కొనిపెట్టుచు పరులపిల్లలను బెదిరించుట, తనకుటుంబమువారి నే గౌరవించుచు ఇతరులనుదూషించుట, తన పశువుల నితరులచేలలో మేయ

నిచ్చుట, ఇతరుల పశువులను తన చేనిలోనుండి తరిమివేయుట (కాలు విరుగగొట్టుట) అనవసరముగ పిల్లులు, కుక్కలు, మొదలగు పశువులను, పక్షులను హింసించుట, ఉపవాసముతో వచ్చినవారిని నిర్దాక్షిణ్యముతో వెడలగొట్టుట, తర్వాత తాను తృప్తిగ భోజనముచేయుట, మొదలగు కార్యములు జేయుచుండును. ఇట్టివాడు అపకీర్తినొంది సరకము ననుభవించవలసివచ్చును. కావున నిట్టి ప్రవర్తన మనుచితమైనది.

భూతదయగలవాడు; తలిదండ్రులు వృద్ధులైనను, (వారి వల్ల సహకారము లభింపకున్నను) వారిని సేవించుట, తన పిల్లలతోపాటు ఇతరుల పిల్లలకుకూడ తినుబండారములనిచ్చుట, తన తోబుట్టువును జూచినట్లు పరస్మీలను జూచుట, తన చేనిలో నష్టమొందించిన పశువులు (తనవిగాని, ఇతరులవిగాని) ఆజ్ఞాన జంతువులని హింసించకుండుట, పశుపక్ష్యాదులను మాంసభక్షణ నిమిత్తము సంపాదించుట, ఆకలితో వచ్చినవానిని తనతోపాటు భుజింపజేయుట మొదలగు కార్యకలాపములతో వ్యవహరించుచుండును. కీర్తిపలకుడగును.

కావున మనముకూడా నిశ్చయ ప్రవర్తించుట ముఖ్యమని గ్రహించవలెను. ఎట్టి పరిస్థితియందైనను మనకెట్టి ప్రయోజనమున్నను, లేకున్నను మనవారిని సేవించుట, పరులనై నను, నమత్వముతో జూడవలయును. దీనులను, విధిపశులైన అమాయకులను జూచి హృదయము ద్రవించి, యధోచితముగ వారికి సహకరించవలెను. ఇట్టి సద్గుణములు- సత్ప్రవర్తనవల్లనే, మనము యథార్థముగ మనుష్యులమని చెప్పుకొనగల్గుదుము.

జ్ఞాపకముంచుకొనవలెను ! ప్రాణులయందు స్వలాభము నుద్దేశించి జూపెడు దయ, యథార్థమైనదికాదు, నిజ

మైన భూతదయ, హేతురహితముగనే యుండును.

17. విషయాసక్తి [లోలత్వము] లేకుండుట:-

మనము పవిత్రులము కాగోరినచో విషయాసక్తిలేని వారము కావలయును. అసగా సర్వావస్థలయందు, సమభావముతో, నిత్యజీవితములోజేయు సాధారణకర్మలన్నిటియందు ఆసక్తిరహితులమై యుండవలెను. అట్టివాడు అనాసక్తుడు, లేక యోగియని చెప్పబడును. యోగముగలవాడే యోగి. యోగమనగా సాంసారిక కర్మలన్నియు జేయుచున్నను, వాని యందు లోలత్వము (ఆసక్తి) జెందకుండుట యని భావము.

విషయ (భోగ) ములయందు ఆసక్తిగలవాడు, అజ్ఞాన వశుడై యుక్తాయుక్తములను విచారించక వ్యభిచారాది దుష్కర్మలనుజేయును. ఇంద్రియలోలుడై విషయములచే బంధింపబడును. అట్టివాడు ధర్మమార్గమునుండి తొలగి ధర్మ భ్రష్టుడగును. సరకముల సనుభవించును.

కావున మనము సాధ్యమైనంత తొందరగ, మనలో నున్న విషయాసక్తిని తగ్గించుకొనవలయును. ఎందుకనిన,- సంసారసుఖములు ఆకర్షణీయములుమాత్రమే, కాని కాశ్యత మైనవికావు. మొదట కొంత సుఖమును గల్గించునవిగా దోచినను, వెంటనే అసంతృప్తి, అనారోగ్యము, కళావిహీనత, క్రమముగా ప్రాప్తించును. ఎందరో విషయలోలత్వముగల వారు, దుశ్చర్యలకు లోనై, సంపద, ఆరోగ్యము, ఆయుష్ష్యము క్షీణింపజేసికొనుచున్నారు. మరియు వృద్ధావస్థలో కూడ పునర్జీవాహారులు చేసికొని అసంతృప్తిగలవారై అప

శ్రీరీతో పతనమొందినవారిని మన కన్నులతో జూచుచు నేయున్నాము.

మనుష్యజీవనము అస్థిరమైనది. ఎపుడో ఒకప్పుడు మన శరీరము నశించు (మరణించు) నను విషయము అనివార్యము కదా! జీవితము (జన్మము) నకు తర్వాత మరణము, మధ్యన సుఖ-దుఃఖములు, అనునవి సహజముగా గల్గునుగదా? మరియు—

శ్లో॥ జాతస్య హిధృవోమృత్యుః ధృవంజన్మ మృతస్యచ,
తస్మాద పరిహార్యేఽర్థేనత్వం శోచితుమర్హసి॥

(గీత- 2-27)

భావమేమనిన:- పుట్టినవానికి మరణము తప్పదు. చచ్చినవానికి జన్మ తప్పదు. కావున అనివార్యమైన ఈ విషయమందు నీవు దుఃఖించుటచే నుపయోగములేదు. “అని శ్రీకృష్ణ భగవానుడు, “దేహాభిమాన” దుఃఖమును విడవుమని చెప్పియున్నాడు”

ఎపుడైతే దేహము నశించునదో, భోగములుకూడ నశించునవే. అస్థిరములగునట్టి సుఖములందు లోలత్వము అనవసరముగదా! ఎపుడైతే మనుష్యుడు ఈ విషయమును గుర్తించి ఆసక్తిలేనివాడై సాంసారిక భోగములను తగ్గించుకొనునో, అపుడే ఆరోగ్యవంతుడై, ధర్మాచరణగలవాడై, పవిత్రుడగును. ఇంతేగాక ఆత్మజ్ఞానముగలవాడై ఉన్నతపదము నొందుటకు అర్హుడగును.

ఇచటకూడ భగవద్వాక్యమును గమనించదగును:—

శ్లో॥ తస్మాదసక్తస్సతతం కార్యంకర్మ సమాచర,

అసక్తిహ్యచరణకర్మ పరమాప్నోతి పూరుషః ||

(గీత- 3-19)

(అర్జునా) అందువల్ల నీవు ఎల్లప్పుడు ఆసక్తి [ఫలసంగము] లేనివాడవై విహితమైన కర్మను జేయుచుండుము. ఎందుకనగా [ఫలాప్రేక్ష] ఆసక్తి లేక కర్మలను జేయునట్టి మనుజుడు పరమాత్మను (మోక్షమును) పొందుచున్నాడు.

అని యుండుటవల్ల మనము నిత్యజీవితములో ధనసంపాదనము జేయుట, భార్యాపుత్రులను [సుఖపెట్టుట] పోషించుట, వారి ఆరోగ్యములను కాపాడుట, గృహనిర్మాణము, వస్తుసంగ్రహము జేయుట మొదలగు కార్యములు [చేయవలసి వచ్చును] చేయుచున్నను, వాని సుఖములందు [కష్టములందు] లోలురముగాక, ఆసక్తిరహితులమై యుండుటకు పరియత్నించవలెను.

“తామర” నీటిలోనున్నను, నీరు తామర [పత్రము] ను ఎఱ్ఱైతే అంటకుండునో అట్లే మనము అన్ని కార్యములు జేయుచున్నను వానికి అంటనివారమై, ఆసక్తిరహితులమై యుండవలెను. అప్పుడే పవిత్రులమై, భగవత్కృపకు పాత్రులమగుదుము.

18. మార్గవము [కోమలత్వము]:-

మార్గవము అనగా ఇతరులకు ఉద్వేగము కలిగించని మనస్వభావము. ఇది దైవీగుణము. కఠోరత్వము, రాక్షసగుణము. మనము మానవత్వ వికాసమును కోరుయెడల మార్గవముతో కూడుకొన్న స్వభావము గలవారము కావలెను.

అట్టి సరళస్వభావముగల వ్యక్తి మధురమైన సంభాషణ జేయును. సమాజములో నందరకు మిత్రుడగును. అతడు ఇతరుల దుఃఖమునుజూచి దుఃఖించును. సుఖమునుజూచి సంతసించును. హృదయము, మాటలు, కార్యములు; ఈ మూడింటిలో కపటములేక, మార్దవము నిండియుండును. ఎట్టిస్థితిలో గూడ కఠోరవాక్యములు బలుకక సరళముగ మాట్లాడుచుండును. దాసదాసీ జనములనుకూడా అనవసరముగ కఠినమైన మాటలచేత నొప్పింపకుండును. ఇట్టివాడే సత్వగుణోపేతుడై భగవంతునకు ప్రియుడగును.

ఈరోజులలో కొందరు సంపదగలవారు, ఉన్నతపదవిలోనున్నవారు, ప్రయత్నముతో కఠినమైన, సంకుచితమైన, భయదాయకమైన దుఃఖమునుగల్గించునట్టి మాటలను బల్కుచుందురు. వారిముఖములో నెల్లప్పుడు “దర్పము” (అసురత్వము) ఉట్టిపడుచుండును. ఇతరులకు భయంకరముగా నుండును. అట్టివారు తాము కఠినస్వభావముగలవారమని తలంపరు. అట్టి స్వభావము ఒక భూషణమని, అది లేనిచో తమ విలువ తగ్గిపోవునని తలలెత్తురు. మొదటినుండి “దర్పము” తోనే ప్రవర్తించువారు రానురాను అదొక అభ్యాసమై, తమ కుటుంబములో వారినికూడ స్నేహభావముతో జూడకుందురు. వారిహృదయములందు ఇట్టివ్యక్తులకు స్థానము, ప్రేమకుతగిన అవకాశము లుండవు. తమఇంటిలోనే ప్రేమను గోల్పోవువారు సమాజములో, పైకి తెలియకున్నను, రాక్షసులుగ భావింపబడుదురు. ఎల్లుమాట్లాడినను ఇతరులకు ఎంతో బాధను కలిగింపజేయుట యొక అలవాటగును.

అట్టి స్వభావముగలవారు, ఏదైన ప్రియమైన, విషయ

మును జెప్పినను, విరసము (రుచిహీనము) గ నుండును. ఇట్టి వారిని మనము ప్రత్యక్షముగ జూచుచున్నాము.... దర్పము, కఠోరతలేనిదే తమ అధికారము సరిగా నడవదని, విలువ తగ్గి పోవునని తలంచుట వట్టిభ్రమ. ఎట్లనిన, అధికారి ఎట్టివాడైనను, తన అనుచరులతో ప్రియముగ మాట్లాడుచు, సరళ స్వభావముతో మెలగినచో అట్టివ్యక్తిని, అనుచరులు తమ పాలిటి భగవంతుడని కూడా భావింతురు. విశ్వాసముగలవారై, ఎవరిపనులనువారు సక్రమముగ నిర్వర్తింతురు., భయముకల్పించి, ఒత్తిడిచేత జేయించుటకంటె, విశ్వాసముతో, ప్రేమభావముతో జేయించిన కార్యములే ఎక్కువగ ఫలించును.

ప్రతిఉద్యోగి; తనయధికారి మర్యాదతో జెప్పినపనిని, కర్తవ్యమునకంటె ఎక్కువయైననుజేయగలను; కాని ఆయన డబాయింపుచేత చెప్పినచో, ఎందుకు(తొందరగ)జేయవలెను! నేనేమి ఆయనఇంటి నొకరునా!! యని తన యధికారి సరళ స్వభావము కానివాడైనచో, తప్పక భావించును. నిరుత్సాహితుడై చేయవలసినంతపనికూడ చేయకుండును. ఈ విషయమును,.... పదవులలోనున్నవారు (యథార్థము) గ్రహించిన నెంతబాగుండును!

“స్వభావ సరళత్వము” భగవదాంశకమైన గుణము. దానిని గలిగియుండుటకు ప్రయత్నించుట కర్తవ్యమని భావింపవలెను.

“మిత్రస్యాహం చక్షుషా సర్వాణిభూతాని సమీక్షే”
(యజు- 36-18)

“అన్ని ప్రాణులను మిత్రదృష్టితో (కన్నులతో) జూతును:-

మరియు- “మధుమన్మేనికృమణం మధుమన్మే పరాయణం”
(అధర్వ- 1-34-3)

— మృదుత్వము నే కురిపించుము. మధురత్వము నే ధరించుము. అని భావము. కావున మనమెట్టి స్థితిలోనున్నను, సమబుద్ధిగలవారమై, కోమలత్వము గలిగియుండవలెను.

మార్దవమనగా, ‘అతి దీనత్వము’ కాదునుమా! అతి సరళత్వము బలహీనుని లక్షణము. కావున మనము విక్కిలి కఠోరత వహించక, అతి దీనత్వము వహించక మధ్యస్థితియగు ‘మార్దవము’ గలవారమగుటకు ప్రయత్నించవలెను.

19. ధర్మవిరుద్ధ కార్యములందు - లజ్జ:-

మానవత్వమును వికసింపజేయుటకు తగిన నియమములు, నేదాది ధర్మశాస్త్రములందు జెప్పబడినవి. మానవ సమాజము, సుఖము, శాంతి, పవిత్రతలనొందూ నుద్దేశ్యముతోనే బ్రాహ్మణాది వర్ణములవారికి తగిన ఆచారములు విధింపబడినవి. ముఖ్యముగా ఎక్కువగా నెక్కువ జనులు పాపమును బొందకుండ పవిత్రులై, ఉన్నతిగాంచుటకై, వేదములందు, ధర్మశాస్త్రములందు మానవోచిత ధర్మములు జెప్పబడినందున, మనము నీతియుతముగ, ధర్మవిహితముగనే, నడవవలయును. శాస్త్రవిరుద్ధమైన కర్మలను జేయుటలో ‘లజ్జ’ గలవారమై, వ్రానిని విడువవలెను.

మనము చెడుకర్మలను లజ్జగలవారమై విడచుట,—
ధర్మవిహిత కార్యములను లజ్జ విడచిచేయుట, అవసరమని గ్రహించవలెను. ధర్మవిరుద్ధ కార్యము లేవనిన, వృద్ధులైన తల్లి-

దండ్రిలను నిందించుట, హింసించుట, భార్యను హింసించుట భార్య, - తన భర్తను అవమానించుట, మద్యపానముజేయుట, మాంసభక్షణము, పొగత్రాగుట, జూదమునాడుట, పరస్త్రి సంగమము, భక్తులను పరిహసించుట, మొదలగునవి యగును. ఇట్టి దుర్గుణములవల్ల, మనుష్యుడు ధర్మభ్రష్టుడగును. ఇచట కాళిదాసకవి సూక్తులు గమనించవలెను:—

శ్లో॥ భిక్షో! మాంసనిషేవణం కిముచితం? కిం తేనమద్వంవినా,
మద్యంచాపితవప్రియం? ప్రియమహో వారాంగ నాభిస్సహో
వారస్త్రిరతయేకుత స్తవధనం? చౌర్యేణద్యూతేనవా ।
చౌర్యద్యూతపరిశ్రమోఽస్తిభవతో? భప్తస్య కావాగతిః॥

ప్రసంగభావమేమనిన:- ఒకసారి భోజరాజు దుస్సహ వాసమువల్ల, జూదము నాడుట కలవడిపోయెను. అతనికి యుక్తితో బుద్ధినేర్చుటకై 'మహాకవి- కాళిదాసు' సాధువేషముతో, మాంసము చేత గొని రాజమార్గమున వెళ్ళుచుండెను. మార్గములో ఇతనిని భోజనరేందుడు జూచెను. తర్వాత వారిద్దరకు ఈ క్రిందివిధముగ సంభాషణ జరిగినది:—

రాజు:- సన్యాసీ! నీవు మాంసము భక్షింపతగునా?

సన్యాసి:- నేను మాంసమును భక్షింతును. మరియు దానితోపాటు మద్యములేనిచే వెళ్ళదు.

రాజు:- అఁ! ఐతే నీవు కల్లుకూడా త్రాగుదువా?

సన్యాసి:- ఔను. (మద్యము త్రాగుదును) అదికూడ వేశ్యాసంగమముతో.

రాజు:- నీవు వేశ్యాగృహమునకుకూడ వెళ్ళుదువా! ఐతే నీకు ధనమెక్కడిది?

సన్యాసి:- దొంగతనము చేసి- లేక- జూదము నాడి సంపాదించును.

రాజు:- ఏమి? చోరత్వము మరియు “జూదము” నాడుట నీకు పనికివచ్చునా?

సన్యాసి:- ఔను. (నాస్తిభ్రష్టే విచారః) చెడిపోవు వానికి నట్టిగతియేకదా! (పట్టును).

“అని చెప్పి ‘రాజు’ ను జూదమునాడుటనుండి మాన్పించి నాడట, వై ప్రపంచము లో ధర్మవిరుద్ధకార్యములు చేయ రాదను సిద్ధాంతము కనబడుచున్నది. కావున మనము సాధ్యమైనంతవఱకు శాస్త్రవిహిత కర్మలనే చేయుటకు ప్రయత్నించవలెను.

శాస్త్రవిహిత కర్మలనగా:- తల్లిదండ్రులకు సేవజేయుట, స్త్రీ:- తన భర్తయనుమతిలో నుండుట, ఉపకారబుద్ధితో దానముజేయుట, భగవద్భక్తులను గౌరవించుట, సాత్విక ఆహారమును భుజించుట, స్నానానంతరము భుజించుట, ముఖమునందు బొట్టును ధరించుట, దేవాలయమునకు వెళ్ళి సాష్టాంగపడి సమస్కరించుట, గురువులు, పండితులు మొదలగువారిని సత్కరించుట, దీనులకు సహకరించుట, మొదలగునవి యన్నియు “లజ్జ” విడచి చేయవలెను.

వేదములు, పురాణములు, నీతిశాస్త్రములు, మొదలగు గ్రంథములందు జ్ఞానసారము గలదు. వాని మననము వల్ల విజ్ఞానము కలుగును. అట్టివానిని తెలసికొనకున్నచో, ఏమాత్రమైన ప్రయత్నించి శాస్త్రవిహితముగ నడచుకొనకున్నచో, ఆతనిని “మనుష్యుడు” అనుటకు అవకాశము లేకుండును! పశు

వర్తనముగలవాడై పతనమొందును. తిరిగి మనుజుడై జన్మించుట కర్హత లేనివాడగును.

కావున మనము శాస్త్రవిరుద్ధ కార్యములను 'లజ్జ'గల వారమై (వానిని) విడిచి సదాచారిముల నలవలయునటకు వెంటనే ప్రయత్నించవలెను.

20. చపలత్వము లేకుండుట:-

చపలత్వము బుద్ధిభ్రమవల్లగలుగును. అందువల్ల సద్బుద్ధి నశించి మనుష్యుడు పతనమొందుటకు హేతువుగును. మనము కొన్ని వ్యక్తిమైన చేష్టలు చేయుటవల్ల, శారీరక, మానసిక శక్తులు నశించును. అందుకు 'చపలత్వమే' కారణము. బుద్ధి చాపల్యము లేనివాడే సత్ప్రవర్తనగలవాడై పవిత్రుడగును.

ఈ రోజులలో కొందరు కూర్చుండి అనవసర ప్రసంగములు చేయుచుందురు. నడచుచు, తిరుగుచు వ్యర్థకర్మలు కూడ చేయుచుందురు. ఏమిపనిలేకున్నను ఇతరుల దోషములను విర్ణించుట, వదరుట, మొదలగు శందర్భహీనమైన పనులు జేయుచుందురు. కొందరు పగలు-రాత్రి యనకుండ, అందము (సౌగంధ్య) సౌకుమార్యము, సుఖము అనువానియందే మనస్సు గలవారై ఆడంబర జీవితమును గడపుచుందురు. మరికొందరు దుర్మార్గముచేత ధనము సంపాదించుటకు జూదము, పేకాట, మొదలగు నాటల నాడుచుందురు. ఉన్నతదశలో నున్నామనుకొన్న వారుకూడ విశ్రాంతికొరకు వినోదసంఘము (క్లబ్బు) న జేరి, స్త్రీ, పురుష భేదములు లేకుండ పాశ్చాత్య నాగరికత ననుసరించి. జూదముచేత, కొన్ని వినోదములచేత, వ్యర్థముగా కాలమును బుచ్చుచుందురు... పాపము వీరి

సంపద, 'సస్థింధములను కొని చదువుటకు తగిన యవకాశము నీయదు కాబోలు!'

వైవిధముగా భ్రమపూరితమైన యాచారముచేత, జీవితలక్ష్యమే ఆడంబరమనుకొని, చపలబుద్ధిగలవారై అనవసరముగ కాలము, శక్తి, సంపదలను కోల్పోవుచున్నారు. శాశ్వత్యుల సభ్యతకు అలవడి, అందులోనేదో సుఖమున్నదని భ్రమించి, వ్యర్థచేష్టలుజేయుటవల్లనే, ఈరోజులలో రూపాయకు అర్థభాగము దరిమిల్లై పోవుచున్నారు. వ్యర్థచేష్టలేవి యనిన:- పరులను నిందించుట, వ్యర్థప్రసంగములుచేయుట, జూదము, పేకాట, మొదలగు నాటల నాడుట, ఆడంబరమైన దుస్తులు ధరించుట, సంస్కృతివిహీనమైన నవలలు, ప్రతికలు చదువుట, అధికముగ [నీతిరహితమైన] సినిమాలు చూచుట, వేటాడి పక్షులను, జంతువులను జంపుట, సంస్కారహీనమైన పాటలుబాడుట, [స్త్రీలు] ఎల్లప్పుడు తల వెండ్రుకలను సవరించుకొనుట, స్నాన, పాడరు, సెంటు మొదలగు కృత్రిమ పదార్థములను ఉపయోగించుట, మాటిమాటికిని అందమును జూచుకొనుట, విలువైన, విచిత్రమైన భారతీయ సంస్కృతికి దూరమైన దుస్తులు, జోళ్ళు, మొదలగునవి ధరించుట, పరుల ఇండ్లలో ప్రసంగములుచేయుట, నాట్యములు చేయుట, మద్యమాంసములు కొనుచుండుట మొదలగునవి యన్నియు ఆలస్యము - ప్రమాదము గలిగించునవి యనుటలో సందేహములేదు.

ఇట్టి కృత్యములలో లాభము, సుఖము, ఆనందము, ఉన్నదనుట భ్రమయేకాని; నిజములేదు. ఎట్లనిన- జూదము పేకాట మొదలగువానిచేత అధికముగ ధనము నార్జించెదమని

తలంచినను, సంపాదనయేమోకాని, కొందఱు ఇల్లు - ముంగిలి లేకుండా నష్టపడువారే కనుపింతురు. ఆడంబరమైన వస్త్రభూషణాదులు ధరించుటవల్ల ధననష్టము - దాని తరువాత [ఒకవేళ తిరిగి ధరించలేకపోయినచో] దుఃఖము, ఇంట్లో దారిద్ర్యము ననుభవించవలసివచ్చును... ఇక కృత్రిమ అలంకార పదార్థములు ఉపయోగించనివారి ముఖము, సహజమైన తేజస్సు, అందముతో, ఒకేమాదిరిగనుండును. వానిని రాచు కొన్నవారికి సహజమైన తేజస్సు నశించి, ఆ పదార్థములు రాచినప్పుడు మనోహరముగ కన్పించును. కాని అవి పోయిన తరువాత (లేక - ఉపయోగించనప్పుడు) క్షాంతిహీనమై, ముఖము నలుపెక్కి కనిపించును... ఈ వై పరిస్థితులు గలుగుట యథార్థముగా మనము జూచుచున్నాము. వీనివల్ల వై విధములైన అనర్థములేగాక - ప్రతిదానిలో “ధననష్టము” అవశ్యముగదా ! ఇట్టి వ్యర్థచేష్టలన్నియు చపలత్వమువల్లనే చేయబడును. కావునమనము, యథార్థమునుగ్రహించి, చపలత్వమునువిడచి, నీతి, సంస్కారము, విజ్ఞానము, ఆత్మశక్తి, కలిగించు దైవీగుణములను అలవరచుకొనవలెను. సత్కర్మలను జేయుచు, ధార్మిక విషయములు చర్చించుచు, నీతిశాస్త్రములను జదువుటలో మన అమూల్య సమయమును వెచ్చించవలెను.

మంచి మిత్రులనుజేరి, సద్గుణముల నలవరచుకొనుట వల్ల, స్థిరబుద్ధిగలిగి, సద్భావములేర్పడును, “చపలత్వము” వదలిపోవును. అపుడే మనము ప్రపంచములో కీర్తివంతులమై పవిత్రులమగుదుము. తుదకు భగవంతుని కృపకు పాత్రులమగుదుము.

21. తేజస్సు [ప్రతిభ]:-

భగవంతుడు ఒకడేమైనను ఆనేక నామరూపములతో వ్యవహరింపబడుచున్నాడు. కొన్ని అవతారములే కాకుండా, ప్రపంచములో తేజస్సంపన్నమైన ప్రాణులు - పదార్థములు గూడా భగవత్స్వరూపములనియు, భగవదంశముచే జనించినవినియు, వేదాది ధర్మశాస్త్రములందు జెప్పబడినది.

అన్ని ప్రాణులలో మనుష్యుడే శ్రేష్ఠుడు. మనుష్యునిలో విజ్ఞానము, ధైర్యము మొదలగు ప్రతిభనొందించుగుణములు వికసించుటకు ముఖ్యముగా అంతస్సులోనున్న “ఆత్మ” యే కారణము. ఆత్మ, భగవదంశచే జనించినది. కనుకనే ప్రతి వ్యక్తి ఏదో కొంత ప్రతిభావంతుడగును.

శ్లో! అహమాత్మాగుడాకేశ! సర్వభూతాశయస్థితః

అహమాదిశ్చమధ్యంచ భూతానామంతపవచ ||

(గీత - 10-20)

“అర్జునా! అన్ని ప్రాణుల (శరీరము ధరించి) హృదయమందున్న ‘ఆత్మను’ నేనే. వాని ఉత్పత్తి, స్థితి, నాశములకు గూడా కారణమైనవాడను నేను” అని శ్రీకృష్ణభగవానుడు చెప్పటవల్ల మనకు వై విషయము స్పష్టమగుచున్నది.

కాని “ఆత్మ” సహజమైన తేజస్సుగలదేమైనను, ఏ శరీరమునై తే ధరించునో, అందున్న మనఃప్రవృత్తుల ననుసరించి మార్పుజెందును. విజ్ఞానయుక్తమైనది, నియమితేంద్రియములుగలది యగు శరీరమైనచో, “తేజస్సు” వృద్ధి నొందును. అజ్ఞానమైన మానసికప్రవృత్తులు అధికముగనున్నచో, వానిచే “తేజస్సు” కప్పబడును. ముఖ్యముగా ఆత్మయొక్క

(తేజస్సు) శక్తి వృద్ధియగుటకు— తగ్గుటకు మనలోనున్న మానసిక ప్రవృత్తియే కారణము.

కావున మనలోనున్న ఆత్మయొక్క తేజోవృద్ధిజేయుటకు మనము సద్విచారములు, సదాచారములు కలవారిముగావలయును విజ్ఞానసంపాదన, విహితకర్మానుష్ఠానమునల, ప్రపంచములో ఉత్కృష్ట కార్యములుజేసి, ‘ప్రతిభ’ సంపాదించగలుగుదుము.

భగవదంశసంభూతులైన, జగద్గురువులు, శ్రీ శంకరాచార్యులు, శ్రీ రామానుజాచార్యులు, శ్రీ మధ్వాచార్యులు మొదలగు మహానీయులు తమ ‘ఆత్మశక్తి’చేతనేగదా! ప్రపంచములో నాస్తికత్వమును, మూఢత్వమును దొలగించి, ఎందఱనో, విజ్ఞానులుగాజేసి ముక్తిమార్గమును జూపియున్నారు. ఇకముందుగూడా జనులు పవిత్రులై తరించుటకు తగిన ఉత్తమపథమును సూచించి, తమ అమూల్యమైన సిద్ధాంతములను లోకోపకారార్థము ప్రచారము చేసిపోయినారు. ఇది ఎంత మహత్తర కార్యము! ఎన్నెన్నో ఘనకార్యములుజేయవచ్చును. కాని భగవంతుని పొందుటకు, సులభమార్గమును జూపువారే? ... ఇప్పుడు వారినామ ముచ్చరించినంతమాత్రమున, మనము కొంత పవిత్రులమగుచున్నాము!! అంటే, వారి ‘యాత్మశక్తి’ ఎంత గొప్పది!

ఇంతెందులకు— గాంధీగారి పేరు తెలియనివాడుండరు. ఆయన పాశ్చాత్యులకాధీనమైన, పవిత్రభారతావనిని ధర్మపథమున, కృత్రిమములు, యుద్ధముకూడలేకుండా స్వతంత్రముగా పంచిరిగదా! ఇది సామాన్యకార్యమేనా? ఇందులకు ఆయన ఆత్మ, (తేజస్సు) శక్తియే కారణము. అందులకే మహాత్ముడు

అని ప్రపంచఖ్యాతి నొందినాడు. కావున మనము మొదట-
 “పురుష ఏవేదగోసర్వం” ఈ ప్రపంచమంతయు పరమాత్మ
 స్వరూపము, అను విశ్వాసముగలవారమై ఇంద్రియ సుఖము
 లండు మనస్సును ప్రవేశింపకుండ నియమించి, సాధ్యమైనంత
 వఱకు ధార్మికబుద్ధితో సత్కర్మలు జేయవలెను. మరియు
 సత్పుగుణుల సహవాసము, ధార్మిక విషయములను చర్చిం-
 చుట, చదువుట వల్ల మనము తప్పక ఆత్మతేజమును వృద్ధిజేసి
 కొనగలుగుదుము. శక్తివంతులమై ప్రపంచమునందు ఉత్కృ-
 ష్ట కార్యములుజేసి, ప్రతిభావంతులమగుదుము. అప్పుడే జన్మ
 సార్థకమగుదా!

కావున ఇట్టి వివేకముచేత (భగవంతునిగుఱించి) ఉత్తమ
 కర్మలనుజేయుచు, ఉన్నతపదము నొందుటకు, ముఖ్యావసర
 మైన ఆత్మశక్తిని వృద్ధిజేసికొనుటకై ప్రయత్నించవలెను.

జ్ఞానకమంచుకొనవలెను! మనుష్యజన్మ వచ్చినందుటకు
 కృత్రిమములేని “ప్రతిభ” ను సంపాదించవలెను సత్కీర్తి
 లేనివాడు పుట్టిన నేమి! గిట్టిన నేమి!!

22. క్షమ [ఓర్పు]:-

తగినంత శక్తి సామర్థ్యము లున్నప్పటికిని, తప్పుచేసిన
 వానిని (ముందు సరిదిద్దుకొనుటకు అవకాశమునిచ్చి) కఠినో
 క్తులు, బలుకకుండుట, దండించకుండుటయే “క్షమ” యనబ-
 డును. ఈ గుణము మనుష్యునిలో దేవత్వమునుగూడ దర్శింప
 జేయును.

సాధారణముగా పొరపాటు ప్రతి మనుజునివల్ల జరుగు
 చుండును. తాను ఎప్పుడుకూడ పొరబడకుండ నడచుకొనగల్గి

నచో ఇతరులను శిక్షించవలెను! కాని అట్లు జరుగుట చాలా అరుదు. ఎంత విజ్ఞానవంతుడైనను, ఎప్పుడో ఒక చిన్న పొర పాటుచేయును. మనుష్యునకు పరిస్థితులననుసరించి పొరబడుట సహజమైనపుడు, సాధ్యమైనంతవరకు ముందుజరుగకుండా జాగ్రత్త వహించవలెను. కాని సాధారణమైన తప్పునుకూడా ఊహించక, దండించుట రాక్షసత్వము యగును.

కావున మనుజుడు (చేయరాని దుష్కార్యములుతప్ప) మామూలు పొరపాట్లు తనకు సంబంధించినవారైనను, సేవకులైనను, పరులెవరైనను చేసినచో ఒక సారి, రెండుసార్లు ఊహించవలయును. తర్వాతకూడ తప్పుచేసినవానిని దండించవచ్చును. ఇదిరాజునకు ముఖ్యగుణము. దొంగతనముచేయుట, జీవహింసచేయుట, వ్యభిచారముచేయుట, మొదలగు అతి దుష్కృత్యములు చేసినవారిని వెంటనేదండించుట అవసరము ఎందుకనిన ఇట్టివి మానవుడు చేయకూడనివి.

ఇక సేవకుడు-అలస్యముగ వచ్చుట, వీడైన వస్తువు వారిచేత జారి పగిలిపోవుట, భార్య-సకాలమునకు భోజనము పెట్టకుండుట, శాకములో-ఉప్పు-కారము తక్కువ-ఎక్కువ యగుట, పిల్లలను-పడగొట్టుట, చిన్నపిల్లలు-పుస్తకములు చింపుట, పలక పగులగొట్టుట, ఇతరులు-పాలు, లేక ఇతర పదార్థములు పారబోయుట, మొదలగు పొరపాట్లు సామాన్యముగా ప్రతి ఇంటిలో జరుగుచుండును. ఇవి సాధారణమైనవి. అజాగ్రత్తవల్ల జరుగునవి. కొంత నష్టము, కష్టము కలిగినను ఊహించవలసినవగును.

ఇట్టి స్థితియందు మనము “ఓర్పు వహించి” ముందు జాగ్రత్తపడుటకు అవకాశమివ్వవలెను. ఇట్లు ప్రయత్నించుట

వలన మనలో ఉత్తమగుణములు వికసించును.

కాని ఈ రోజులలో కొందరు తమ సేవకులు, భార్యాపిల్లలు మొదలగువారివల్ల చిన్నతప్పుజరిగినను కఠినమైనమాటలచేత తిట్టుచు ప్రమాదకరముగా దండింతురు. ఏమాత్రమైన ఓర్పులేక దండనచేయువ్యక్తి మనుష్యుడెట్లగును?

మనకెట్టి కష్టములు ప్రాప్తించినను, నష్టముకలిగినను, ఇతరుల వల్ల కొన్ని దోషములు జరిగినను ఓర్పువహించియుండవలెను. మానవత్వపోషణముచేయుటకు మనము తమతో ప్రవర్తించుటకు ప్రయత్నించవలయును. అప్పుడు ప్రపంచమందు యశస్సుతోపాటు భగవంతునకు ప్రియులమగుదుము. భగవద్భక్త్యమునేగమనింతము :—

శ్లో॥ అద్వేష్టా సర్వభూతానాం, మైత్రీః కరుణావచః |
నిర్మమో నిరహంకార స్సమదుఃఖస్సుఖక్షమీ ||
సంతుష్టస్సతతంయోగీ యతాత్మా దృఢనిశ్చయః |
మయ్యర్పిత మనోబుద్ధి ర్యోమద్భక్తస్సమేప్రియః ||

(భగవద్గీత - 12-13, 14)

భావము:— (ఎవడు) అన్ని ప్రాణులయందు ద్వేషములేక, స్నేహభావమును జూపువాడును, (దయగలవాడును) శరీరదులయందు మమకారము లేనివాడును, (దేహమేయాత్మ్యమును తలంపులేనివాడును) సుఖము-దుఃఖమును సమానముగ జూచువాడును, ఓర్పుగలవాడును, దైవవశంబున లభించిన అన్నపానాదులతో సంతుష్టి నొందువాడును, ధ్యానపరుడును, నియమింపబడిన మనోప్రవృత్తి గలవాడును, సందేహము లేనివాడును, నాయందుంచిన మనోబుద్ధులు గలవాడును - అగునో, అట్టివాడు నాకు స్నేహితుడు.

అని యుండుటచేత మనము - మనతోపాటు భగవంతు నకు కూడ ప్రియత్వము చేయవారమై అన్ని పరిస్థితులయందు అవసరమైన “ఓర్పు” కల్గియుండుటకు ప్రయత్నించవలెను. వై జ్ఞెప్పిన శ్లోకములా వివరించిన గుణములుకల్గుటకు కూడ యథాయోగ్యముగ యత్నించుటయే మనకర్తవ్యము.

23. ధృతి [ధైర్యము]:-

“ధృతి” యనగా, “ధైర్యము” దీనితో ‘సహనము’ ‘సంతోషము’ అనునవికూడ కలసియుండును. ఇవి యన్నియు “ధైర్యము” నకు చాల ప్రేరణ కల్గించునవి. మనము ఎచట నున్నను, ఏమిచేయుచున్నను ‘ధైర్యము’ అనునది చాల సహకరించును. కొండంత ఆపదవచ్చినను, భయంకరమైన, కష్టదాయకమైన పరిస్థితులు ఏర్పడినను ధైర్యమును విడువరాదు. తప్పక మనము తిరిగి మంచి స్థితికి నెమ్మదిగా రాగల్గుదుము.

ఎంతటి విషమపరిస్థితియందైనను “ధైర్యశాలి” చింతింపడు.... ధైర్యము లేనివాడు దేనినికూడ విచారించలేడు, మాట్లాడలేడు. చేయజాలడు, అట్టివానినే “పిరికిపంద” యందురు. వాడు ప్రపంచములో నున్నను, లేనివానితో సమానమే యగును. కావున మనకు “ధైర్యము” ఉండుట చాల ముఖ్యము.

కాని ఇది చెడుపనులకొరకుమాత్రము వహించరాదు. ఉదా — దొంగతనము చేయుట, పరస్త్రిల నపహరించుట, పాపములను హింసించుట, గురువులను, పెద్దలను దూషించుట, తలిదండ్రులను దండించుట, అబద్ధములాడుట, స్త్రీ: తనభర్తను ఎమరించి — దుర్భాషలాడుట, పరగృహములకు నిష్పంఠించుట, ధనాశచేత ఇతరులకు దోహదము (అపాయము) జేయు

ట, మొదలగు దుర్మార్గములందు ధైర్యముగాక— ‘భయము’ కలిగి యుండవలెను. ఒక వేళ పైకృత్యములందు ధైర్యము వహించినా! అట్టివాడు ఇహపరములందు, నరకము ననుభవించక తప్పదు. అది ధైర్యమనబడదు. కావున దుష్కర్మల యందుగాక, సత్కర్మములుజేయుటలోనే “ధైర్యము” నహించియుండుట యావశ్యకము. ఇచట భర్తృహరి వాక్యములు గమనింతుము —

— “నిందితునీతి నిపుణాః యదివాస్తువంతు,
లక్ష్మీస్సమావిశతు గచ్ఛతువాయధేష్టుమ్
అద్యైవవామరణమస్తు, యుగాంతరేవా,
న్యాయ్యాత్పథః పరివిచలంతివదంస, ధీరాః ||

(భర్తృ-నీతి- 74)

—నీతికోవిదులైనవారు, ఇతరులు నిందించినను, పొగడినను, సంపదలు వచ్చినను, దరిద్రము వచ్చినను, మరణము (గల్గినను) ఇపుడేయైనను, వేటొకయుగమందైనను, ధైర్యముగలవారు, న్యాయమార్గమందు (నడచుటకు) ముందు — వెనుకలాడరు.

మరియు యథార్థమైన “ధృతి” గలవాడు ధర్మమును దప్పక అన్నిటిచేత జయింపబడి, ప్రపంచమునందు యశస్సును బొందును. అతని లక్షణము లెట్టివనిన:—

— కాంతాకటాక్ష విశిఖానఖనంతియన్య
చిత్తంన నిర్దహతి కోపకృశానుతాపః ।
కర్షంతిభూరి విషయాశ్చనలోభపాలైః
లోకత్రయంజయతికృత్స్నమిదం, సధీరః॥

(భర్తృ-నీతి- 75)

భావము:— ఎవని మనస్సు, స్త్రీల చూపులను— బాణములచేత చలింపజేయదో, ఎవని హృదయము [ను] ‘కోపము’ అను అగ్ని దహింపదో; ఎవని మనస్సు ‘అత్యాశ’ అను తాళి వేచే [గట్టి] లాగబడదో, అట్టివాడే ‘ధీరుడు’. అట్టి ధైర్యవంతుడు, ముల్లోకములనుగూడ జయించగల్గును.

అనుటచేత ‘ధైర్యమే’ మనుజునకు ఉత్తమశక్తి నొసంగునని తెలియుచున్నది. ఇక ఎల్లప్పుడు ధైర్యవంతులమై, సుఖదుఃఖములను, కష్టకాలమును, సాంసారికముగ, చికాకులను, ఎదుర్కొనవలెను, సర్వావస్థలయందును, సమబుద్ధి గలిగియుండుటకు ప్రయత్నించుటవల్ల, పవిత్రులమై సత్కీర్తిని గడింతుము. “మనము [యథార్థముగ] ‘మనుష్యులము’ కావలెనన్నచో; ‘ధైర్యము’ తో ప్రయత్నింతము.”

24. శౌచము:—

శౌచము, అనగా పవిత్రత. ఇది రెండువిధములుగనుండును. 1] బాహ్య [స్వచ్ఛత] శౌచము, 2] అంతరంగ శౌచము. ఈ రెండువిధములైన పవిత్రతలతోనుండుట, మనుజుల కావశ్యకము.

ఈ రోజులలో మనకు బాహ్య [శౌచము] స్వచ్ఛతకు లోటులేదు. శరీరము, వస్త్రములు, భవనములు, మొదలగువాని పరిశుభ్రతకొఱకై, అత్యంత శ్రద్ధతో ప్రయత్నముచేయుట జరుగుచున్నది. ఉదా:— సబ్బుతో రోజుకు రెండు వేళల స్నానముచేయుట, ఉదయము-సాయంత్రము [2సార్లు] వస్త్రములు [మార్చి] ధరించుట, భోజనానంతరముకూడ సబ్బుతో, చేతులు-ముఖము కడగికొనుట, [స్త్రీలు] కృత్రిమ-

సౌందర్యవస్తువు లుపయోగించుట, కుర్చీలపై కూర్చుండుట, భవనములు శుభ్రపరచి, సున్నముతో పలువిధములైన రంగులతో నలంకరించుట, మొదలగునవి; యెన్నో దైనందిన జీవితములో పరిశుభ్రతాపాదక చర్యలు జేయబడుచున్నవి. కొంతవారు కొందరు జాగ్రత్తతో నెట్టుకొనుచున్నారు.

కాని ఇవియన్నియు పైకిమాత్రమే స్వచ్ఛమైనవి. స్నానాదులతోమాత్రమే ప్రాణి స్వచ్ఛమై ముక్తినొందగల్గినచో-ఎల వ్వుడు నీటిలోనుండు చేపలు, మొసళ్లు, మొదలగునవి జన్మతోనే “ముక్తి” నొందగలవు!! కావున ఇంతమాత్రముతోనే సంపూర్ణమైన పరిశుభ్రత కాజాలదు. శరీరముపై మురికి పోవుటకు, స్నానముజేయుట, మాసిన గుడ్డలువిడచి, శుభ్రమైన దుస్తులు ధరించుట,- మాదిరిగనే; మనలోనున్న దుర్విచారములను తొలగించి, సద్భావములు గలవారమగుట, అనూయను విడచి, సంతోషమును కల్గియుండుట, మొదలగు “అంతశ్శుద్ధి” ప్రయత్నములు చేయుటకూడ మన విధి. ఇవి హృదయపూర్వకముగ పవిత్రముజేయునవి. బాహ్యమాలిన్యముతోబాటు; అసత్యము, ఈర్ష్య, ద్రోహబుద్ధి, కవటము మొదలగు అంతర్మాలిన్య [భావ] ములనుకూడ పరిశుభ్రము చేయవలయును. దుర్భావములను; సత్త్వము, దయ, పరహితచింత మొదలగు పవిత్రగుణములతో కడగివేసి, మనశ్శరీరములను నిర్మలముగ నుంచవలయును. మనుష్యుని అంతర్భావము నిపుడై తే స్వచ్ఛమగునో; అపుడే అతడు పవిత్రుడనబడును. కావున మనము కేవలము బాహ్యస్వచ్ఛతయేగాకుండ; అంత-ర్భావ స్వచ్ఛతలకొఱకు ప్రయత్నించుటయే ముఖ్యమని గ్రహించవలెను.

వాస్తవమైన “శౌచము” (శుద్ధి) ఆత్మజ్ఞానమువల్లనే
యగును. అట్టివానికి, సత్యము, ప్రేమ, విశ్వాసము, ఉదార
ము, శ్రద్ధ, భక్తి మొదలగు ఉత్తమ గుణములు వికసించిన
హృదయ (కమల) ముండును. అందులకు ప్రయత్నించుట
మన కర్తవ్యము. అదెట్లనిన:—

— ఆత్మానదీ, సంయమ పుణ్యతీర్థా,
సత్సోదకా, శీలతటా, దయార్పిణి |
తత్రాభిషేకం కురు, పాండుపుత్ర!

నవారినా శుద్ధ్యతి, చాంతరాత్మా || (మహాభారతము)

(ధర్మనందనా!) ఆత్మరూపమైన నది; సంయమరూపమైన,
పవిత్రస్థలము; సత్యమను జలముండి; శీలమను ఒడ్డుగల్గియుం
డునో; మరియు నట్టి జలములో, దయాతరంగములు, లేచు
చుండునో; అట్టిచోట నీవు స్నానముజేయుము. “వట్టినీరు”
అంతరాత్మను “శుద్ధి” చేయలేదు, అని భావము.

దీనివల్ల బాహ్యశుద్ధికంటె; ‘అంతర్భావశుద్ధి’యే ముఖ్య
మైనదని తెలియుచున్నదిగదా! ఇకనైనను మనము ఇతోధిక
ప్రయత్నముతో మనోభావములను నిష్కల్మషముగా
వించుట యవసరమని గ్రహించి, నిర్మలముగ నుండుటకు
ప్రయత్నింతము. వెలుపలి శుభ్రతకై, మనము సహజముగ
ప్రయత్నించుచుండుము. వెలుపలి స్వచ్ఛత చాల నులువై
నదిగదా!

“ఎనని హృదయము స్వచ్ఛమైనదో; వానియందే భగ
వంతుడు (అనుగ్రహముతోను) ండును. భగవంతునకు ప్రియుల
మగుటయే మన కర్తవ్యము.

25. ద్రోహముచేయుకుండుట:-

మనుష్యుడెపుడై తే స్వార్థపరుడగునో, అత్యాశగలవాడగునో, అపుడు అతని అంతర్భావము సంకుచితమై, ఇతరుల యందు ఈర్ష్యకలిగించును. తద్వారా “ద్రోహబుద్ధి” గలవాడగును. అందఱి సుఖ-సంపదలు తనకేకావలెనని, ఇతరులు అనుభవింపగూడదని తలంచి, వారికి “ద్రోహము” చేయుతలపెట్టును. తనకెట్టి ప్రయోజనమున్నను, లేకున్నను పరుల సుఖమును సంపదనుజూచి, యోర్వజాలక ధ్వంసము చేయబూనును. ఇది పాపకర్మలలో ముఖ్యమైనది; నరకమునకు హేతువైనది.

మన సమాజములో ఇట్టి భావముగలవారిసంఖ్య పెరిగిపోవుచున్నది. పరులకు ద్రోహముచేసి, వారి-ఆస్తి-పాస్తులను హరించి ప్రాణములనుకూడ తీసినవారిని మనము అచ్చటచ్చట చూచుచున్నాము. అట్టి ద్రోహకృత్యములుచేసి, పరద్రోహమునపహరించి, తాత్కాలికముగ సౌఖ్యము ననుభవించినను, చివరకు పాపము ఫలించి, నానాకష్టముల ననుభవించి, కుటుంబముతోకూడ, నాశమొందినవారి చరితములుకూడ వినుచున్నాము.

ద్రోహముచేయుట, రాక్షసగుణము. మానవునకు పతనహేతువగును. ద్రోహబుద్ధిగలవాడు లోకశత్రువై, దుర్మార్గవర్తనపడును.

శ్లో॥ ఏతాందృష్టిమవష్టభ్య, సప్తాత్మానోల్పబుద్ధయః ।

ప్రభవంతుగృ కర్మాణః క్షయాయ జగతోహితాః ।

(గీత - 16-9)

“దురభిప్రాయముగలవారై ఆత్మజ్ఞానము (వివేకము) లేనివారై, అల్పబుద్ధిగలవారై హింస, ద్రోహములచేత లోకనాశమునకు యత్నించురు. ఇట్లు క్రూరకర్మలుచేయువారు (రాక్షసులు) లోకశత్రువులే యగుదురు.”

అనుటచేత మనము ‘ద్రోహబుద్ధి’ ని ప్రయత్నముతో విడచి, పరహితము చేయవలెను. పరోపకారార్థము సాధ్యమైనంతవఱకు, మన శరీరము, బుద్ధి, సంపదలను వినియోగించవలెను. ఎప్పుడుకూడ పరులను దుఃఖంపజేయకూడదు. వారి దుఃఖమునుజూచి, మనము సంతసించగూడదు. ఎవరివారి పాప-పుణ్యముల ననుసరించియే, - ‘కష్ట-సుఖములు’ ప్రాప్తించును. కావున సాధ్యమైనంతవఱకు పరహితమునే జేయవలెను. అట్టివారే సత్పురుషులనబడుదురు.

— ఏతే సత్పురుషాః పరార్థం ఘటకాస్సాస్వర్థాః పరిత్యజ్యయే, సామాన్యాస్తు పరార్థముద్యమభృతః స్వార్థావిరోధేనయే । తేమీమానుషరాక్షసాః పరహితం స్వార్థాయనిఘ్నంతియే, యేతుఘ్నంతి నిరర్థకం పరహితంతే; కే నజానీమహే॥

(భర్తృ-నీతి- 64)

— “తమ కార్యములు విడచిపెట్టి పరుల కుపకారముజేయువారు “సత్పురుషులు”. తమ కార్యములు చేసికొనుచు పరుల కార్యములుజేయువారు “మధ్యములు”. తమ కార్యములు ఫలించుటకు, ఇతరుల కార్యములను జెడగొట్టువారు “రాక్షసుల” నబడుదురు. ఇక తమకు నష్టమేమిలేకున్నను, పరులకు ‘ద్రోహము’ జేయువారికి, ఏమిపేరు పెట్టవలయునో!! తెలియుటలేదు.”

అని యనుభవజ్ఞుడైన భర్తృహరి చెప్పియున్నాడు.

అట్టిసీతిని, మనము శ్రద్ధతో గ్రహించి, సాధ్యమైనంత తొందర అగ “దోహమ” ను దుర్గుణమును విడువవలెను. అప్పుడే ఈ లోకమందు సత్కీర్తినిపొందుటకు, భగవంతునకు ప్రియులమగుటకును, అవకాశముండును.

26. అభిమానము [గర్వము] లేకుండుట:-

మనకు “అహంభావము” పలువిధములుగ కలుగుచుండును. ధనవంతులమనియు, పండితులమనియు, సౌందర్యవంతులమనియు, అధికారులమనియు, ఉత్తమ వర్ణస్తులమనియు, ఇట్లు నానావిధములై న గర్వములచేత ఆత్మసామ్యవిజ్ఞాన దృష్టి నశించును. ఇతరులు యోగ్యులైనను, ఉత్తములైనను, గుర్తించలేక నీచులనితలంచుట జరుగుచుండును.

మనము ఉచిత విచారణచేసినచో, అభిమానము (అహంకారము) అనునది, మనుష్యుని సహజమైనసాత్వికశక్తిని హరించి, పతనమొందించుటకు దారితీయునట్టి అవగుణమని స్పష్టమగును. కావున ఎన్నటికినిగర్వించరాదు.

దురభిమానముగలవాడు, తనముందు, పరుల విద్య, సంపద, ఆచారము, న్యాయవర్తనము మొదలగునవి జూచి, సహించలేక తానుమాత్రము తక్కువనా? యనిభావించి, వారిని లెక్కచేయకుండును. ఇతరులవద్ద నేర్చుకొనదగిన విషయమునైనను, తెలిసికొనడు. గర్వము (దంభము) తో ప్రవర్తించుటవల్ల, అప్పుడుగాకున్నను మరొకప్పుడైనా, తనకంటె చిన్నవారి సమక్షమున అవమానమునొంది, అవయశస్సును బొందును.

పూర్వకాలమునందు అభిమానము - (గర్వము) చేత

ప్రవర్తించి, తుదకు సర్వనాశనమొందినవారి చరిత్రలుకూడ మనము చదువుచున్నాము, వినుచున్నాము. “సుయోధనుడు” (దుర్యోధనుడు) “రావణుడు” వీరిద్దరుగొప్పపండితులు. అమితమైన శక్తి, సామర్థ్యములుకలవారే, విశేషప్రతిభావంతులే, కాని “అభిమానము” వల్లనే వివేకహీనులైనారు. ఎదుటివారి యోగ్యతను గుర్తించియుండికూడ (మూర్ఖులై) ఎదుర్కొనుటకు సిద్ధపడినారు:- ద్వాపేవ పురుషే మూర్ఖాః, దుర్యోధన-దశాననాః | గోగ్రహం, వసభంగంచవృష్ట్యా యుద్ధంచచక్రతుః||” సుయోధనునిపేరు దుర్యోధనునిగామారినది. వంశక్షయమై. యశోహీనుడై, తుదకు భీమునిచేత జంపబడినాడు. ఇక రావణుడు, లంకను సర్వనాశనమొందించి, శ్రీరాముని చేతహతుడైనాడు. ఈ చరిత్రలుమనకందఱకు తెలిసినవేకదా! ఇట్లే మధ్యకాలములోకూడ కొందఱు రాజాధిరాజులు, పండితులు, గర్వముతో ప్రవర్తించి, తుదకునశించిరి. ఐ న ను ఈ రోజులలోకూడ ఉన్నతదశలోనున్నవారు (లేనివారుకూడ) కొందఱున్నారు. ఇట్టివారిని మనము ప్రత్యక్షములో జూచుచునే యున్నాము. విరిగితికూడ అంతేకాకతప్పదు.

కావున పండితుడైన-వినయముతో, సంపదగలవాడైన-దానముతో, ఆచారముగలవాడైన-ఓర్పుతో, అధికారము గలవాడైన-దయతో, ప్రవర్తించవలెను. తనకన్న చిన్నవాడైనను, యోగ్యత-ననుసరించి సత్కరించవలెను.

ఇట్టివిషయమును గ్రహించి, మనము, అభిమానము విడచి, సరళముగ ప్రవర్తించుటవల్ల, ప్రపంచమందు ప్రతిభావంతులమగుదుము. ఇక వర్ణము, రూపము, విద్య, సంపద, శక్తి, అధికారము మొదలగునవి ఎంతటి ఉన్నతస్థాయిలో ను

న్నను; అవిగలవారు గర్వించరాదు. ఇతరులు-తక్కువవర్ణస్తులైనను, కురూపులైనను. శక్తిహీనులైనను, అజ్ఞానులైనను, దరిదురిలైనను, వారిని, అందఱిముందు, -లేక ఒంటరిగ నొకప్పుడుకూడ నిందించకూడదు. మనకున్న శక్తి-సంపదలతో తృప్తిజెంది, సంతోషముతో నుండవలెనేగాని, అభిమానముతో గర్వించరాదు. దంభము, దర్పముతో ప్రవర్తించుట మానవ లక్షణమేకాదు.

శ్లో॥ దంభోదరోఽభి మానశ్చ, కోధః పారుష్యమేవచ ।

అజ్ఞానం చాభిజాతస్య, పార్థ! సంపదమాసురీమ్ ॥

(గీత-16-4)

“అర్జునా! దంభము, దర్పము (గర్వము) అభిమానము కోధము, కఠినత్వము, అవివేకము. ఈ గుణము లన్నియు రాక్షసాంశమున బుట్టినవారికుండును,,... అని శ్రీకృష్ణుని మాతృడు చెప్పియున్నాడు.

వైగుణములన్నియు మనము ప్రయత్నముతో విడువవలెను. (అభిమానమునువిడచి) తలిదండ్రులను, గురువులను, సత్పురుషులను గౌరవించుట, పూజించుటయే శ్రేయస్కరము. అప్పుడేపలికులమై ఇచట యశోవృద్ధినిగాంచి, చివరకు భగవత్కృపకు పాత్రులమగుదుము.

మనము ఇంతవరకు వేర్వేరుగ, 26 గుణములను గురించి వివరముగ చర్చించి, తెలిసికొన్నాము. శ్రీకృష్ణుడు లోక కల్యాణార్థము, దయతో (అర్జునిని నిమిత్తముగజేసి) ఉపదేశించినందుననే ఈరోజుమనముకూడ, తెలిసికొనుటకు, పలికులమగుటకు అవకాశముకలిగినది. ఇందుకు మనము యోగే

శ్వరుడైన, శ్రీకృష్ణునకు కృతజ్ఞులముగా నుండవలెను.

ఇంతవఱకు సూచించిన “దైవీగుణములు” సాధ్యమైనంతవఱకు అలవఱచు కొనుటకు, మన హృదయమును నిర్మలము గావించి, సద్భావములకు స్థానము కల్పించవలెను. అప్పుడే మనలో “యథార్థమానవత్వము” వికసించును. ఉత్తమవిచారములవల్ల, ఉత్తమగుణములు వచ్చును. ఉత్తమకర్మలనే చేయును. అట్టి ఉత్తమపురుషుడు, ప్రకృతి వాసనల నుండి విముక్తుడై, పరమపదమును బొందును.

—// ఓం తత్సత్ //—

మానవుని సామాన్యధర్మములు.

మనము నిత్యజీవితములో సదాచారులమగుటకు; కొన్ని “సామాన్య ధర్మములు” కూడ గలవు. వీని యాచరణవల్ల కొన్ని పాపములను అంటకుండుము. సత్ప్రవర్తనగలవారమై పవిత్రులమగుదుము. ప్రపంచములో ఆదర్శస్వరూపమైన కీర్తినిగూడ పొందగల్గుదుము. మానవ “ధర్మశాస్త్రమగు, “మనుస్మృతి” లో నిట్టి సాధారణ ధర్మములకుకూడ, ప్రాముఖ్యము నివ్వబడినది. భగవదంశ సంభూతుడైన మనువు జెప్పిన కొన్ని ధర్మము ఈ క్రింది విధముగనున్నవి. బౌద్ధధర్మవలె కొంత ఇష్టము లేకున్నను, గ్రహించదగినవి— “యద్వైకించ మనురవదత్తద్భేషజమ్” అని పెద్దలంగీకరించియున్నారు.

1. తల్లిదండ్రులను, ఆచార్యులను, సోదరులను, అత్తమామలను, తాతలను, వృద్ధులను; ప్రాణిమము, సేవ మొదలగు వానిచే సన్మానించుట.

2. ప్రపంచములో (దేశములో)నున్న విద్వాంసులను, పండితులను, రాజులను; ఆదరించుట.
3. ఉత్తమ వంశజులు, నీతివంతులైనవారిని; సత్కరించి, వారితో కలసి మెలసియుండుట.
4. సమాజములో న్యాయవర్తనులైన సత్పురుషుల గుణములు గ్రహించి, ఆదేశముల ననుసరించి నడచుట.
5. పండితుడైనను, సదాచారుడైనను, శ్రీమంతుడైనను, ఇంటికి వచ్చినచో; అతనికి ఆసనము, మంచినీరు, ఇచ్చి కుశల-ప్రశ్నలచేత సత్కరించుట.
6. వీడైన బయలుపై మోయువాడు (ఎత్తుకొని) మోయుటకు, అసమర్థుడైనచో; వానికి సహాయపడుట.
7. దిక్కులేనివారు, దరిదుర్లు, వ్యాధిగ్రస్తులు, దీనులు మొదలగు అశక్తులకు, తన శక్తిననుసరించి, అన్నవస్త్రముల నొసంగియు, చేయగలిగినంత సేవ జేయుట (సాయపడుట).
8. తలిదండ్రులు, తనకు శారవనీయులు మొదలగువారి ముందు వినయముతో మాట్లాడుట.
9. గుడ్డివారు, కుంటివారు, చెవిటివారు, పొట్టివారు, వికృతాంగులు, నోరులేనివారు, పిచ్చివారు మొదలగువారిని- ఎప్పుడుకూడ పరిహాసము చేయకుండుట.
10. శరీరమును, ముడచికొని కూర్చొనకుండుట.
11. కండ్లు, ముక్కు, ముఖము, చేతులు, కాళ్లు మొదలగు అవయవములచేత, వికృతచేష్టలు చేయకుండుట.
12. వ్యర్థ ప్రసంగములు, అట్టహాసము- చేయకుండుట.

13. చిన్న వయస్సు పిల్లలతో - స్నేహము చేయకుండుట.
14. స్త్రీలతో, పురుషుడు వాదించకుండుట, భర్తతో; స్త్రీ వాదించకుండుట.
15. అశుభము, అసభ్యత, కోర్కెపూరితము, దుఃఖిదాయకమైన, మాటలు; బలుకకుండుట.
16. తల వంకరగజేసి, కాలువై కాలువేసికొని, వక్షమునకు మోకాళ్లు తగులునట్లు ఆనించి, రెండుచేతులు ముడచికొని, రెండుచేతులు కట్టవలెచాచి, కూర్చుండకుండుట.
17. శిష్టులు, పూజ్యులైనవారికి, మరచికూడ, కఠినముగ జవాబు చెప్పకుండుట.
18. భోజనసమయమందు:- చీదరించుకొనుట, అసంతోషముగ నుండుట, చిన్నచిన్న మాటలపై కోర్కెమువహించుట, ఇతరులను తిట్టుట, కండ్లెఱ్ఱజేయుట, అన్నమును చాటవేయుట, అశుభవచనములు పలుకుట మొదలగు అమంగళప్రదములగు చేష్టలు చేయకుండుట.
19. మూర్ఖుడు, సీచుడు, దుర్మార్గుడు, దాసవర్గమువాడు, త్రాగుబోతు, పిచ్చివాడు, లోభి, స్త్రీవశుడు, నాస్తికుడు మొదలగువారితో స్నేహము చేయకుండుట.
20. భయంకరముగ పోట్లాడుచున్న యాబోతులను (పశువులను) చూడబోకుండుట.
21. గొలుసులు తెచ్చించుకొని పారిపోవు గజమును; జూడబోకుండుట.
22. ఇతర కుటుంబములో, కలహించుచున్నవారితో; కల్పించుకొని మాట్లాడకుండుట.

23. పిచ్చివానివై పు ఒకే దృష్టితో చూడకుండుట.
24. వంటశాల, పండుకొనుఇల్లు, అతిథిగృహము, ధర్మశాల, చాతశాల, దేవాలయములందు; బావి, చెఱువులలో; తులసిచెట్టు, అగ్ని, నీరు, ఉన్నచోటులందును, ప్రక్కలకుకూడ; వచ్చి- పోవుదారియందు; (శ్మశానమందు) నిర్లక్ష్యముతో, మలము, మూత్రము, ఉమ్మి, విషవస్తువులు, చెత్త-చెదారము, మొదలగు మలినపదార్థములు బోయకుండుట.
25. సర్పములు, క్రూర మృగములు, పక్షులు, శస్త్రములు; వీనితో వినోదములు చేయకుండుట.
26. స్వంత లాభముకొఱకు ఇతరులపై కొండెములు చెప్పకుండుట, (గుణములను కప్పియంచి దోషముల నారోపించకుండుట).
27. ఇతరులలోనున్న దోషములను విచారించకుండుట.
28. మూర్ఖుడు, చెడుకర్మలు చేయువాడు, ధర్మదూరుడు, కవటవృత్తిగలవాడు, భగవద్భక్తిలేనివాడు; మొదలగు దుర్మార్గులను, సత్కరించకుండుట.
29. వెండ్రికలు, గోభృ, గడ్డము- మీసములు తీయించి, ఎల్లప్పుడు స్వచ్ఛముగ, శాంతముగనుండుట.
30. శ్రీమంతుడై కూడ, (దరిద్రునివలె) మాసినవి, జీర్ణమైనవి, యగు వస్త్రములు ధరించకుండుట.
31. దేవాలయ ఆవరణలో, నదీతీరములోపల, గోవులుండుచోట, కిక్కిములుండుచోట, బూడిదలో, నడచుచు, నిలబడి, మల-మూత్రములు విడువకుండుట.

32. సత్పురుషుడు నిద్రించుచున్న, లేపకుండుట.
33. అంటువ్యాధిగల గ్రామములో నుండకుండుట.
34. వైద్యుడులేని యూరిలో నివసించకుండుట.
35. దురాచారములుగలవారి పక్క (ఇంటిలో) నుండకుండుట.
36. గోవు, ఎద్దు, గాడిద, వీనిపై (కూర్చునుటకు) ఎక్కకుండుట.
37. ఎంగిలి ముఖముతో తిరుగకుండుట.
38. గోళ్ళతో గడ్డిని త్రొక్కించకుండుట.
39. గడ్డిని నోటితో కొఱికివేయకుండుట.
40. కాలు బొటనవేలిచే; భూమిని త్రవ్వకుండుట.
41. పండ్లతో, గోళ్ళుకొఱకకుండుట. (ఆడమగ భేదము లేక ఏ వ్యక్తి ఇట్లు చేయునో; నట్టి వ్యక్తి సర్వనాశము నొందును.)
42. చేతితో తొడ, భుజము, మొదలగు అంగములపై కొట్టకుండుట.
43. ఆవేశముతో, అశుభవాక్కులు బలుకకుండుట.
44. కాళ్ళు, చేతులను, మురికితోనుంచకుండుట.
45. తల వెండ్రుకలకు నూనె రాచికొనుచుండుట.
46. చిటికెలు, చప్పట్లు, ఈలలు వేయకుండుట.
47. తనకున్న స్త్రీయందు; సంపదయందు; భోజనమునందును సంతృప్తికలిగియుండుట.
48. విద్య నేర్చుట, శాస్త్రములు జదువుట, దానము చే

యుట, ఈ మూడింటియందు, సంతోషించ [గర్వించ] కుండుట.

49. తన శాస్త్రాధ్యయనమునకు, నీతిమార్గమునకు, ఆటంకము గల్గించు మిత్రులు, బంధువులు తాకిక కర్మలను త్యజించుట.
50. బుద్ధివికాసమునొందించు; నీతిశాస్త్రము, ధర్మశాస్త్రము, అర్థశాస్త్రము, కళాశాస్త్రము, వైద్యశాస్త్రము, సంగీతశాస్త్రము, మొదలగు శాస్త్రములను, సమయము కల్పించుకొని, చదువుచుండుట.
51. క్రొత్తభావ్యము, క్రొత్తవస్తువులు, ఆభరణములు, మొదలగునవి, మంగళపరిమైన ముహూర్తమందు (“భగవదర్పణము” జేసి) పెద్దలయనుమతితో నుపయోగించుట.
52. వేద, శాస్త్ర పారంగతుని, సదాచారుడైన గృహస్తుని, అన్ని వేళల సత్కరించుట.
53. తాను, కూడ బెట్టినధనమును, యథాశక్తి, సమయానుకూలముగ, భగవత్కార్యములు, సరోపకారములందు, వినియోగించుట.
54. ఉదయించునపుడు, అస్తమించునపుడు, గ్రహణకాలమందు, మధ్యాహ్నకాలమందు, అర్ధముయందు, నీటియందును, సూర్యుని (ప్రతిబింబమును) జూడకుండుట.
55. ఇంద్ర ధనుస్సును ఇతరులకు జూపకుండుట.
56. గోవత్సము (లేగ) ను, కట్టివేసిన త్రాటి (తనుగు) వైనుండి దాటకుండుట.

57. నీడు, నూనె, బురదలూ, తననీడను జూడకుండుట.
[శాంతివిధానమందు మాత్రము నూనెలోజూచుట యుక్తము.]
58. తనకు ఎదురై [వచ్చి]న, బ్రాహ్మణులను, గోవు, పాలు-
పెరుగు, అశ్వద్ధ వృక్షము, పటవృక్షము, బిల్వవృక్షము,
తులసి వృక్షము మొదలగువానిని సన్మానించి, ముందు
కుబోవుట.
59. అగ్నిని ఎట్టి సమయమందైనను, నోటితో నూదకుండుట.
60. అగ్ని, అద్దము, పుస్తకము, భోజనము, మంచము, రాగి-
ఇత్తడి పాత్రలు, మొదలగువానిని తన్నుటగాని, దాటి
పోవుటగాని చేయకుండుట.
61. నీరు త్రాగుచున్నట్టి, మేత మేయుచున్నట్టి (గోవులు)
పశువులను కొట్టకుండుట.
62. దోసిలితో నీరు త్రాగకుండుట.
63. బంగారము, వెండి మరియు రాగితో చేసిన వస్తువులను
కాలితో తన్నకుండుట.
64. ఉదయకాలమందు ఎండలో కూర్చొనకుండుట.
65. శవదహనమందు వచ్చు పొగను, దేహముపై బాట
నీయకుండుట.
66. ఇతరులు ధరించి తీసిన “పుష్పములను” ధరించకుండుట.
67. తాను మెడలో ధరించిన పూలమాల, జందెము, మంగ
ళసూత్రము మొదలగునవి త్రొక్చకుండుట.
68. ఎపుడుకూడ జూదము నాడకుండుట.
69. వర్ష కాలమందు నడచుచు పరుగెత్తకుండుట.

70. పాదరక్షలు చేతబట్టుకొని నడవకుండుట.
71. ముఖ్యమైన ద్వారము [తో]వ గాక, సందుగొందుల నుండి, గామము— లేక; ఇంటిలో, ప్రవేశింపకుండుట.
72. ప్రవహించుచున్న నదిని. [ఈచుచు] దాటుటకు ప్రయత్నించకుండుట.
73. రెండుచేతులతో తల పట్టుకొనకుండుట.
74. సద్బ్రాహ్మణుని, క్షత్రియుని, సర్పమును అవమానించకుండుట [నొప్పించి విడువకుండుట].
75. బావి— లేక— చెరువు గట్టువైన నిద్రించకుండుట, బావి వైనుండి [తోంగిచూడకుండుట] దాటిపోకుండుట.
76. గుడ్డివారు, కుంటివారు, మూగవారు, పిచ్చివారు, విచిత్రరూపము గలవాడు, మరియు బ్రాహ్మణులు, రాజులు, స్త్రీలు, పిల్లలు, వృద్ధులు, పశువులు, మొదలగువారికి దారియిచ్చి, తాను ప్రక్కగాపోవుట.
77. వాసనలేనివి, విపరీతముగ పరిమళముగలవి, రక్తవర్ణము గలవి యగు పుష్పములను ధరించకుండుట.
78. కాంతివిహీనమైన, లేక— పగిలిన, అద్దములో ముఖమును జూచుకొనకుండుట.
79. స్నానము చేయునపుడు, వస్త్రమును ధరించునపుడు, కాటుక బెట్టుకొనునపుడు, (నగలు) అలంకరించుకొనునపుడు, భోజనము చేయునపుడు, నిద్రించునపుడు, వినోదించునపుడు, ఇల్లాలును—లేక—పరస్త్రీని చూడకుండుట.
80. చేతితో మంటిపెల్లను ఎగురవేయుట— లేక— నలిపివేయకుండుట.

81. అగ్నికి కాళ్లుజూపుచు కూర్చొనకుండుట.
82. ఇతరులు ఉపయోగించుచున్న వస్త్రములు, పాదరక్షలు, మాలలు, జందెములు, ఆభరణములు ధరించకుండుట.
83. పర్వతములండు విశ్రమించకుండుట; నిద్రించకుండుట.
84. నాట్యములు (సినిమాలు) చూచుట, పాటలు వినుట యందెక్కువ ఆసక్తిలేకుండుట.
85. అన్ని వేళలందు నందరితో కఠినోక్తులు బలుకకుండుట.
86. ఏకాంతముగ పరస్మీలలో, మాట్లాడకుండుట.
87. స్త్రీలను నిర్లక్ష్యముతో నవమానించకుండుట.
88. చిన్నపిల్లల తలవై గట్టిగా (మరచికూడ) కొట్టకుండుట.
89. దేవతలు, గురువులు, బ్రాహ్మణులు, ధర్మశాస్త్రములు, భగవద్భక్తులు మొదలగువారిని; విమర్శింపకుండుట; నిందించకుండుట.
90. ఇతరుల సంపదలనుజూచి “అసూయ” జెందకుండుట.
91. ధర్మశాస్త్రములు, తీర్థస్థలముల మహిమను స్వచ్ఛముగ వర్ణించి చెప్పట.
92. తనకు కలిగిన అవమానమును, వైరమును, దుఃఖమును మరచిపోవుట.
93. అన్ని వేళలయందును సత్యమైన, ప్రియమైన మాటలు బలుకుచుండుట.
94. ఏకవస్త్రముతో - లేక, సగ్నముగా స్నానముజేయ కుండుట.
95. సూర్యుని, చంద్రుని, అగ్నిని, బ్రాహ్మణుని, గోవును

- జూచుచు మలముగాని, మూత్రముగాని విడువకుండుట.
(ఇట్లు చేయుటవల్ల; విజ్ఞానము, బుద్ధికుశలత నశించును).
96. సంధ్యాకాలమందు, భోజనముగాని. నిద్రించుటగాని, స్త్రీగమనముగాని- చేయకుండుట.
97. రాత్రులందు వృక్షములకింద నుండకుండుట; నిద్రించకుండుట.
98. మంచములో, చేతిలో భోజన పాత్రను బెట్టిభుజించకుండుట
99. ఇటు-నటు తిరుగుచు భుజింపకుండుట.
100. నగ్నముగనుండి నిద్రించకుండుట.
101. చపలత్వముతో, పురుషుడు స్త్రీవేషము-లేక; స్త్రీ-పురుష వేషము (నిర్బంధపరిస్థితులయందుతప్ప) ధరింపకుండుట.
102. మనస్సునందు, కపటము, ఇతరులకు, ద్రోహముచేయు బుద్ధిలేకుండుట.
103. జలమునందు, ఇంటిలోనిటు-నటును ఉమ్మి నేయకుండుట.
104. సత్యము, ధర్మము, సదాచారము, నీనిలో లోపము గాకుండ నడచుటకు ప్రయత్నించుట.
105. అధికారము, అవకాశముననుసరించి, ప్రతిదినము భగవంతుని; యా గాధన, నివేదన, నామస్మరణాదులచేసేవినుట.

మొదలగునవి యన్నియు మనకు ఆచరణ యోగ్యములుగా జెప్పబడినవి. మరియు:-

శ్లో॥ వయసః కర్మణోర్ధ్వస్య శుత్రస్యాభి జనస్యచ,
వేషవాగ్వృత్తి సారూప్యమాచరణ విచరేదిహ ॥

(మనుస్మృతి- 4-18)

—మానవుడు; తన జాతి, వయస్సు, సంపద, అధికారము, వేషము ననుసరించి మాటదప్పనివాడై, జీవితానుకూలముగ, (సాస్త్రవిహితముగ) ప్రపంచమునందు నడచుకొనవలెను.

అని యుండటచేతను, పైన వివరించిన “సాధారణ ధర్మలను” పాటించుచు ప్రవర్తించవలెను. ఇందుతో కొన్ని యలవాట్లు చిన్నతనమునుండియే, మన తలిదండ్రులు, పెద్దలు, (తాము ఆచరించుచు) మనకు బోధించినట్టివే... ఐనను నేటి సమాజములో, నిట్టి “సామాన్య ధర్మలు” కూడ లోపించి, నైతికబలము క్షీణించుచున్నది. మానసిక ప్రవృత్తులు సంకుచితములై పోవుచున్నవి కావున ఇప్పటికైనను మనమెట్టిదశలోనున్నామో? తిరిగి చూచుకొని, మన పెద్దలు, సత్పురుషులు నడచినట్లు, చెప్పినట్లు ధర్మవిహితమైన, మార్గమున నడచుకొనవలయును. పవిత్రమైన యాచరణగలవారమై “మనుష్యులమని” హృదయపూర్వకముగ జెప్పకొనుటకు, తగిన యర్హతను సంపాదించవలెను.

అందుకు దైవీగుణములతోపాటు, నీతికి పునాదులైనట్టి “సామాన్య ధర్మలను” గూడ ఆచరించుటకు (అలవటచుకొనుటకు) ప్రయత్నింతము. అందువల్ల మనము జీవితములో, శాంతి, సుఖము, యశస్సులను, బొందుటయేగాక; ముఖ్యముగ సాత్వికులమై, పవిత్రులమై, భగవత్కృపకుకూడ పాత్రులమగుదుము. భవబంధములనుండి “విముక్తులమ” గుదుము.

—|| సర్వం శ్రీమన్నారాయణార్పణమస్తు ||—

